

TRIBUNA

Zapis v razvidu medijev Ministrstva za kulturo:
Zaporedna številka 1492

ISSN (International Standard Serial Number):
0041-2724

Datum izida prve številke sploh:
8. december 1951

Uredništvo:

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
3. nadstropje, prostor 306
Telefon: +38614380263
Faks: +38614380264
Elektronski naslov: urednistvo@tribuna.si
Spletni naslov: www.tribuna.si
Twitter: www.twitter.com/trobilo
FB: www.facebook.com/casopis.tribuna

Člani uredništva:

Robert Bobnič, *neodgovorni urednik*
Jurij Smrke, *namestnik neodgovornega urednika*
Jasmina Šepetavc, *članica*
Nejc Prah, *likovni urednik*
Aljaž Košir – Fejzo, *urednik ilustracije*

Programski svet:

Igor Brlek, *direktor Študentske založbe*
Tomaž Zaniuk, *odgovorni urednik Radia Študent*
Miha Lobnik, *višji svetovalec na ŠOU v Ljubljani*
Zala Primc, *vodja Civilno-družbene iniciative*
Robert Bobnič, *neodgovorni urednik Tribune*

Lektura:

Lara Šepetavc

Tisk:

Tiskarna Hren, 5000 izvodov

Distribucija Tribune:

Distribucijsko mrežo smo vzpostavili z DPG (www.dpg.si). Njen obseg lahko spremljaš na zemljevidu na naši spletni strani. Za elektronsko različico smo vzpostavili elektronsko distribucijsko mrežo z Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si). Elektronsko Tribuno si lahko preneseš z naše spletne strani ali z uporabo QR kode. Nanjo se lahko naročiš s svojim elektronskim naslovom. Tako ti bo vsak mesec ob izidu samodejno posredovana.

Časopis je stavljen v črkovni družini Tribunal, ki jo je za potrebe Tribune zasnoval Aljaž Vindiš. Izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo pogoje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del tako dovoljujemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Iz Creative Commons licence so izključene črkovna družina Tribunal in gostujoče črkovne vrste.
www.creativecommons.org

Časopis Tribuna je sofinanciran s strani Ministrstva za kulturo RS

Izdajatelj:

ŠOU v Ljubljani
Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Telefon: +38614380200
Faks: +38614380202
Elektronski naslov: info@sou-lj.si
Spletni naslov: www.sou-lj.si
Matična številka: 5133734
ID za DDV: SI55049745
TRR: SI56 02010-0018933202

Za izdajatelja:

Rok Sotlar, *direktor*
Ana Pleško, *predsednica*

Članki, objavljeni v Tribuni, se v raziskovalne namene beležijo v Korpusu slovenskega jezika.

Izjava meseca:

»Cela ulica nori, ne kliči ena ena trik« (Kingstoni o uporih po svetu).

KAJ?

Transgresija se zdravorazumsko označi za prestop meje ali norme. Vendar transgresija nikakor ni prestopanje katerikoli meje, sploh pa ne kršenje zakonov ali prohibicij. Ne gre za mejo v smislu border, ampak za limite, za meje obstoječega oz. možnega. Pravzaprav transgresija ni nekaj, kar enostavno negira, ni opozicijska, temveč stopa onstran – transgresija ni znotraj 'dobrega' in 'zlega', ni znotraj normalnega in patološkega, pač pa onstran tega para. Zato transgresija tudi ni nekaj, kar enostavno in enkrat za vselej prestopi mejo, ampak nekaj, kar je z mejo neločljivo povezano. Ni meje brez transgresije in ni transgresije brez meje. Transgresija je potemtakem ime za prakso, ki išče in izziva obstoječe meje, ime za stanje, v katerem se meje izkusijo (zato je to 'nevarno' in lahko celo ekstatično stanje). V tem smislu je transgresija neskončno izkušanje mej. In če kaj, potem transgresija kaže na prisotnost in ne odsotnost meja.

ZAKAJ?

(1) Govoriti o transgresiji se zdi smiselno, ker naj bi živeli v času brez limit, v svetu, kjer ni zunanosti, kjer so vse meje že prekoračene (oziroma ko se vsaka prekoračitev hipoma nevtralizira). Od tod vprašanje, ali je transgresija sploh še možna (in zakaj bi morala biti možna)?

a) Ali ni transgresija vladajoča ideologija današnjosti? Ali ni uporništvu dandanes zapovedano? Ali ima transgresija sploh še kakšen širši politični efekt?

b) Ali se zapoved transgresije sklada z ustrojem kapitalizma, ki potrebuje nenehno revolucionariziranje (presejanje prejšnje stopnje) produkcije za to, da bi preživel? Kakšno je razmerje med transgresijo in kapitalom – med strastjo (ki je neločljiva transgresiji) in denarjem?

Živimo v družbi intenzivne biopolitizacije in normalizacije (kadilski zakon, vojna proti drogam, medikalizacija, izrazito povečan nadzor). Če Žižek trdi, da si lahko zamišljamo vse vrste spolnih praks, ne moremo si pa zamisliti zvišanja davkov, to drži le delno – živimo v družbi, ki nima velikega horizonta spolnih praks, ki ne zna razmišljati in izumljati novih, ki jih zveja na zdravje, na samoizpolnitev, na normalno in patološko, na heteronormativnost. Omejenost zahodne seksualnosti lahko ilustriramo z odlomkom iz japonske erotične zbirke Kinoe no Komatsu iz leta 1814:

„You hateful octopus! Your sucking at the mouth of my womb makes me gasp for breath! Aah! Yes ... it's ... There!!! With the sucker, the sucker!! Inside, squiggle, squiggle, Oooh! Oooh, good, Oooh good! There, there! Theeeeeere! Good! Whew! Aah! Good, good, Aaaaaaaaah! Not yet! Until now it was I whom men called an octopus! An octopus! Ooh! Whew! How are you able...!? Ooh! yoyoyoooh, Saa ... Hicha hicha gucha gucha, yuchyuuchyu guzu guzu suu suuu ...“

Prav tako težko rečemo, da nam je dovoljeno vse, ko gledamo videe množičnih ejakulacij pepperspraya na obraze protestnikov v ameriških mestih.

(3) Govoriti o transgresiji se zdi smiselno ravno v kontekstu teh uporov. Ni vsak upor transgresiven in ni vsaka transgresija uporna. Če transgresija ni enostavno opozicijska, potem seveda ni transgresiven vsak upor, pač pa le tisti, ki se igra z mejami možnega in obstojem upornih kot subjektov.

(4) Če mislimo transgresijo – še bolje, če mislimo transgresivno – skušamo misliti meje in če skušamo misliti meje, lahko mislimo drugače.

Decembra mineva 60 let od prve izdaje časopisa Tribuna. Tako kot iz vse pretekle alternative, se tudi iz Tribune ustvarja svojevrsten mit. Tribuna (pred 1990, se razume) = 40 let transgresije, subverzije, kontrahegemonije, poguma in upora zoper trdo roko rdeče oblasti. Ta mit se potem vpne v tisto še hujšo mitološko hobotnico državotvornega diskurza: kako so pankerke, alternativci in mlade intelektualke tlakovali pot nacionalne osamosvojitve. Na podlagi tega pa se ocenjuje mlajše generacije in njihove zmožnosti izraznosti („punk je bil uporniški, elektronska glasba 90-ih pa povsem konformistična“).

KAKO?

NASLOVNICA

ilustracija Aljaž Košir – Fejzo

NAVODILA ZA UPORABO

03 Tribunal

ilustracija Istvan David

∞ Vrstičnica: Transgresije transgresije
piše dipl. ing.fil. Matija Potočnik Pribošič

AD INFINITUM

04 60 let Tribune

piše Jurij Smrke grafika Nejc Prah

REDAKCIJA ZA RADIKALNO POLITIZACIJO

06 Intervju: Christina R. Foust

Sprašuje Robert Bobnič ilustracija Martyna & Anna

09 (Zelo) kratka zgodovina transgresije v 3 potezah

piše Robert Bobnič

10 Transgresivna telesa

piše Jasmina Šepetavc ilustracija Istvan David

11 Policijsko Nasilje

piše Simona Sušec

28 Revolucija v krvnem obtoku kot postmoderna..

piše Lana Durjava ilustracija Mia Ventin

25 Import/export

piše Katja Šircelj

19 Prebudite (politično) žival v sebi!

piše Simon Smole

REDAKCIJA ZA RAZREDNI BOJ

12 Jacotot na /b/-ju in zasedenem Filofaksu

piše Goran Bečirevič ilustracija Eva Mlinar

20 O fleksi(de)bilizaciji, ki s tem ko transgresira...

piše Aljaž Jelenko ilustracija Mark Požlep

22 Intervju: Del sveta, ne del knjižnice

sprašuje Gregor Inkret portret Klemen Ilovar

OKUPACIJA ČASOPISA

16 Kako naprej

piše Simona Sušec

17 Paradoks kapitalistične proizvodnje védnosti

piše Tibor Rutar

17 Mainstream novinarstvo ne šteka

piše Kaja Poteko

18 Zasedba kot način boja

piše Chibi

18 Fronte študentskega boja iz zasedbe

piše Aleš Mendiževc

REDAKCIJA NEUVRŠČENI-H

14 Tribunine novičke

piše Barbara Samjila ilustracije Fejzo, Mia Ventin

29 Performativni obrat

piše Kaja Kraner

19 Koliko je ura, ko posvetimo z lučjo?

piše Sara Živkovič

26 Jebeš k. Slovence: Erotična zgodba, 4.del

piše Jurij Smrke riše Ana Baraga

30 Zvok: ?

piše Andrej Tomažin ilustracija Jana Božič

Tribunal **Stéphane Hessel**

Ljudsko sodišče Tribunal izraža sodbo v imenu ljudstva! Obtožujemo Stéphana Hessela, avtorja popular(izira)nega političnega pamfleta Dvignite se. Spoznavamo ga za križevca v naslednjih točkah obtožnice:

1. S tem ko naivno idealizirate in s pridigarstvo vnemo ponujate sintagmo »miroljubnega upora« kot pot družbene spremembe, ste sokrivi prikrivanja dejstva, da je modus operandi kapitalizma utemeljen ravno v nasilju. Kapitalistična država sloni na organiziranem in sistematičnem nasilju, ki ga vaša filistrska zavest odrija. Menda ne morete doumeti zgodovinske pogojenosti 'zlate dobe kapitalizma', ki ne sloni na dobroti vladajočih, pač pa na vztrajnosti militantno organiziranega delavstva.
2. S potjo upanja, pod vso meglo visokotečih public, polnih humanosti in sočustvovanja, ponujate ravno tisto pasivnost, ki sistem ohranja. Z neprodornimi analizami in izoliranim ukvarjanjem s področji človekovih pravic, ekološke krize ter prepada med revnimi in bogatimi, ostajate slepi za celostno sliko delovanja kapitalističnega sistema. Prav tako ne ponudite rešitev, ki bi uspele preseči nereflektirano moraliziranje ali ogorčenje.
3. Vaše agitiranje za spremembe brez prevpraševanja institucij, za parlamentarno demokracijo brez prevpraševanja demokracije, za mir, ki ga preči razredni konflikt, za kapitalizem brez kapitalizma in revolucijo brez revolucije, že vnaprej kastrira vsakršen upor, ki bi imel možnost materialnih učinkov in rušenja zatiralskega reda.
4. Še več. Podobno kot punkerske oprave, uporniški geli za lase in drzni deodoranti, je tudi vaša knjiga zažarela pod svetlimi lučmi izložb, kot še ena potrditev perverzne narave družbene vezi: professional aginstersells.

Stéphane Hessel, obsojamo vas na pasivno kontemplacijo na obronkih zgodovine!

Naj se izvrši kazen! Objavi na svojem zidu!

T.

Intervju s Christino R. Foust

sprašuje **Robert Bobnič** prevod **Jasmina Šepetavc**
rišeta **Anna Gabriela Trzpil & Martyna Maryna Rzepecka**

Vtipkajte v Cobiss Christina R. Foust. Nič. Potem pa vtipkajte isto ime v vašega najljubšega velikega brata, gugla. Tam boste že v prvem zadetku izvedeli, da je Christina R. Foust izredna profesorica na denverski univerzi. Izvedeli pa boste tudi, da je avtorica knjige *Transgression as a Mode of Resistance*, na katero človek naleti, ko se želi seznaniti z neskončnim svetom izkušanja limit in ko je zaradi skoposti ponujenega primoran zapustiti domačo knjižno ponudbo. *Transgression as a Mode of Resistance* se bere kot izvirna študija politične filozofije, ki ponuja in vabi k razmisleku o pomenu transgresije za družbene in politične spremembe, pa tudi o pomenu transgresije nasploh. Ker se zdi situacija več kakor (u)godna, smo avtorico še dodatno izprašali tudi za vaš najljubši časopis. Christina je na vprašanja odgovarjala sede.

Robert: Začniva času primerno, začniva z okupacijskimi gibanji (*Occupy Wall Street*, 150). Tu imamo zelo zanimive indikatorje. Na eni strani ta in takšna gibanja operirajo brez konkretnih in opremljivih zahtev, operirajo na nivoju čistega upora. Na drugi strani pa skušajo skozi geslo »Mi smo 99 odstotkov« doseči univerzalni moment, skušajo vzpostaviti reprezentacijo vseh tistih, ki se lahko prepoznajo in poenotijo v boju proti »1 odstotku« - točneje, proti sistemu distribucije bogastva. So ta in takšna gibanja transgresivna ali (kontra)hegemonika? **Christina:** Okupacije so bile osrednja tema mojih pogovorov s študenti in kolegi to jesen. Kot pri mnogih drugih potencialno transgresivnih akcijah, se zdi, da črpajo navdih od drugih transgresivnih akcij – tu se nanašam na neverjetne proteste v Tuniziji, Egiptu in drugih arabskih državah, ki so se zgodili mesec prej in katere aktivisti Okupacije v ZDA nadaljujejo/ohranjajo skozi fizično okupacijo javnega prostora, pa tudi skozi znake, slogane/skandiranje. Kot si omenil, se protesti Okupacije nagibajo k/proti transgresivnemu tudi skozi uprizoritve ali udejanjanje upora, ki se izmika skupni identiteti. Ena izmed bolj fascinantnih plati poteka Okupacije, vsaj v Denverju, kjer živim, je, da so se v zasedbi parka blizu senatne stave lokalnim aktivistom (med katerimi bi se nekateri samoidentificirali kot anarhisti, drugi kot študentski aktivisti ali liberalci, ki jih skrbi izginjanje ameriškega srednjega razreda) pridružili brezdomci inčasni obiskovalci. Nekateri so se spraševali (npr. v lokalnih medijih) ali prisotnost »klatežev« (ki so skozi svojo subjektiviteto brez doma, zaposlitve, brez ciljev, navidezno apolitični ali celi anti-politični) ne delegitimira zahtev protestnikov? Konservativni predsedniški kandidati so celo zadali vrsto nizkih udarcev gibanju Okupacije z namigovanjem na pogoste stereotipe o brezdomcih in brezposelnih v ZDA – Newt Gingrich je ozmerjal protestnike z besedami »ko se okopate, si najдите službo«. Če padeš izven okvira identitete delovnega, »dobrega, čistega Američana«, očitno nimaš legitimnega razloga za protest proti izginjanju javne sfere. Ta primer izpostavljam, ker nakazuje drugo transgresivno lastnost protestov Okupacije, to je odsotnost skupne (ali koherentne) identitete, saj privablja raznolike ljudi, ki se morda ne bi nujno udeležili protesta iz enakih razlogov. Transgresivna narava protestov je še posebej očitna, ko kritiki proti njim izrekajo hegemonike sodbe in jih zaradi pomanjkanja koherentnosti označujejo za nelegitimne (kot npr. Gingrich ali celi nekateri liberalni družbeni komentatorji, ki obsojajo proteste, češ da jim je spodletelo oblikovati program).

Pa vendar, kot namiguješ, imajo protesti Okupacije hegemonike značilnosti, ki se primarno kažejo skozi uveljavljanje antagonizma prijatelj-sovražnik, med tistimi, ki imajo in tistimi, ki nimajo. Občudujem protestnike Okupacije zaradi njihove učinkovitosti pri spodbujanju premika v javnem diskurzu v zadnjih mesecih, ki se je zgodil ravno skozi antagonizem. Časopisne članke o vladni neučinkovitosti so zamenjale zgodbe o izginjanjujočem srednjem razredu, vse več »navadnih državljanov« je lahko pokazalo svoje nezadovoljstvo skozi identificiranje z 99%, kar kaže na to, da je antagonizem pridobil hegemoniko silo. Še ena zanimiva ilustracija: zdi se da je formulacija »99% proti 1%« bolj privlačna kot predsednikov »Main Street versus Wall Street« antagonizem, kar še dodatno podpira tezo o hegemoniki moči protestov.

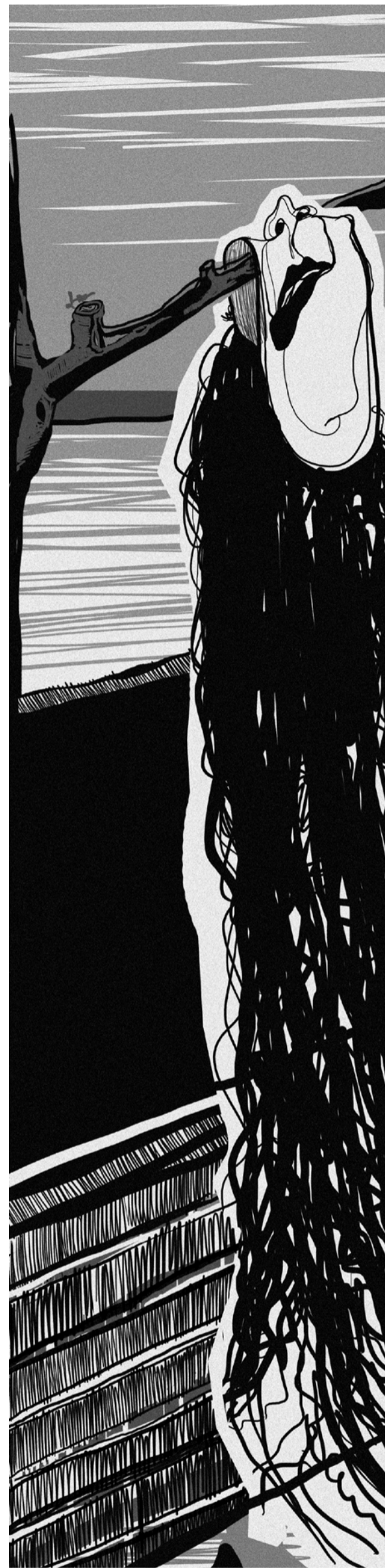
Če odgovorim naravnost na tvoje vprašanje, menim, da so protesti Okupacije tako

transgresivni kot hegemoniki. Čeprav se to lahko zdi priročno nejasen odgovor, bi ga raje uporabila, da ponazorim pomembnejši poudarek o transgresiji in hegemoniji kot načinah upora: nanju najbolje mislimo skozi stopnje ali medsebojno razmerje. Z drugimi besedami, čista transgresija in čista hegemonija redko obstajata v realni praksi upora. Hegemonike značilnosti bi lahko pripisali celo najbolj transgresivnim protestom v zgodovini – npr. tisti, ki so prakticirali kontrakturne življenjske stile, so za sovražnika dojemali kapitalizem. Zdi se mi, da se na tej točki protesti Okupacije nagibajo proti transgresivnemu, zato ker temeljijo bolj na udejanjanju upora kot pa na želji po širši predstavniki politiki; in ker privabljajo raznoliko skupino protestnikov v različne odnose, ki niso nujno utemeljeni v antagonistični politiki prijatelj-sovražnik.

Robert: Prav zato sem zastavil vprašanje o Okupaciji. Namreč, ena izmed vaših tez v knjigi *Transgression as a mode of resistance* je ta, da se družba spreminja (ali bi se morala spreminjati) s transgresijo in ne s hegemonijo. Razlika med transgresijo in hegemonijo, ki jo vpeljete, se zdi ključna, zato se ji lahko še dodatno posvetiva. Hegemonijo ste označili z dvema potezama: (1) antagonizem prijatelj-sovražnik oziroma instanco, ki boj poenoti in (2) ekonomija reprezentacije oziroma skupne identitete. Ali lahko to tezo razjasnite še za naše bralke in bralce?

Christina: Z veseljem povem kaj več o hegemoniji, čeprav moram najprej razjasniti, da jo v določenih okoliščinah vidim kot možno sredstvo za družbeno spremembo. Če se v knjigi zdi, da dajem prednost transgresiji ali da obravnavam transgresijo, kot da ima večjo razlagalno moč pri razmišljanju o sodobnih družbenih spremembah, je to najverjetneje zato, ker poskušam razrahljati omejitve koncepta hegemonije za naše interpretacije upora. Hegemonija že od nekdaj prevladuje v našem razmišljanju o družbeni spremembi (z »našim« mislim na splošno severni akademski kontekst). Verjamemo, da se mora učinkovita sprememba zgoditi skozi identificiranje skupnega sovražnika in discipliniranje komunikacije na način, da predstavlja »našo« identiteto nasprotno sovražnikovi.

Kot si izpostavil v zgornjem primeru gibanj Okupacije, si je težko zamisliti družbeno spremembo brez nekakšnega sovražnika, ki služi kot »najmanjši skupni imenovalec«, varovalo, ki zagotavlja, da so vsi različni individuumi, ki sestavljajo družbeno gibanje združeni z dovolj koherence (ali politične legitimite), da so priznani kot »družbeno gibanje« (ne pa nasprotno, npr. gruča sebičnih otrok, degenerancev in »norcev«). Takoj ko je skupni sovražnik določen, je sporočilo družbene spremembe mogoče brati skozi okvir razmerja prijatelj-sovražnik. To je tisto, kar imam za ekonomijo reprezentacije, medtem ko teoretiki hegemonije (bolj ali manj) smatrajo komunikacijo za odsev identitete kolektivnega subjekta. Komunikacija, ki ne služi jasno ciljem »kolektivnega človeka« (prijatelj proti sovražniku) je pogosto disciplinirana. Torej, iz hegemonike zornega kota prisotnost nekoga, ki se pride v tabor gibanja Okupirajmo Wall Street kratkočasit, ali mogoče vanj zatava pijan, vzbuja veliko nelagodja. Morda je njihovo prisotnost mogoče interpretirati kot odraz »raznolikosti« protestnikov, ali »humanitarne« etike tistih, s katerimi si delijo tabor, a tudi takšno pozitivno pripisovanje lastnosti je namenjeno temu, da se njihova komunikativna prisotnost integrira v skupno identiteto prijateljev proti sovražnikom.

Robert: Mogoče lahko to vprašanje še malo konkretiziramo. Hegemonija je ime za »velike zgodovinske boje«, ki so vlekli zgodovino sem in tja, za emancipacijo, za revolucijo, za delavske boje, za univerzalne in globalne boje. Vam pa se zdi hegemonija problematična – zakaj?

Christina: Hegemonija se mi zdi problematična iz vidika, da se nagiba k brisanju ali prikrivanju singularnosti – prisotnosti individualnosti, ki je za druge mislece, kot so Nietzsche, Deleuze in Guattari ali Agamben, ključni za etično eksistenco. Če ponazorim na prejšnjem primeru: razlogi, zakaj se nekdo pojavi na protestu, so mnogovrstni, niso

Lahko bi odgovorila, da neposredna demokracija najbolje deluje v manjših, vsakodnev-
nih srečanjih, a takšen odgo-
vor se zdi medel v primerjavi
z obsegom zatiranja, ki ga
občutijo številne skupnosti in
njihovi člani.

vsi politični, niti niso politični na enak način. Zdi se mi dvolično trditi, kot so to storili nekateri liberalni ameriški mediji na vrhuncu moči gibanja za globalno pravičnost, da je premoženjska škoda in konfrontacija samo-identificiranih anarhistov s policijo koristna, ker vzbuja pozornost medijev in bi lahko posledično pritegnila zanimanje več ljudi za probleme neoliberalizma. Takšna je hegemonjska perspektiva, integrira komunikacijo drugih v skupno identiteto kolektiva – tudi ko ima lahko takšna komunikacija drugačne, bolj neposredne učinke, kot so takojšnja zastavitev izkoriščanja ljudi ali življenja v skupnosti izven pogojev države in kapitalizma.

Robert: Po drugi strani pa transgresija, tako pravite, razkrije limite hegemonjskega boja in našega razumevanja politike skozi hegemonijo. Kako in zakaj?

Christina: Menim, da transgresija razkriva meje hegemonije, ker uteleša in udejanja singularnosti na način, ki izziva hegemonjsko sposobnost prikazati singularnosti kot pogoste. Zavedam se abstraktnosti te izjave, zato bom poskušala ponazoriti s primerom. Umetnost smatram za kontinuiran vir transgresije in pri raziskovanju za knjigo sem naletela na primerke umetniških del, ki so izzivala meje tega, kar je bilo sprejemljivo, celo pod zaščito ameriških zakonov o svobodi govora. Rebecca Schneider v

knjigi *The Explicit Body in Performance*, opisuje, kako je Robert Mapplethorpe posnel serijo fotografij, v katerih je pornografske zvezdnice postavil v estetsko lepe poze, ki pa so kljub temu prikazovale precej eksplicitna seksualna dejanja. Fotografije so se izmikale generičnim klasifikacijam – ni jih bilo mogoče zreducirati na umetnost, niti na pornografijo. Kot take izzivajo naš impulz, da bi jih reducirali na nek stabilen, končni pomen ali identiteto.

Robert: Mislim, da se boste strinjali z mojo tezo, da transgresija ni niti opozicijska niti negativna, pač pa nekaj, kar stopi onstran opozicije in negacije. Transgresija je praksa, ki osvetli limite – praksa, ki izzove limite

normalnega, racionalnega, svetega, zdravega. Kako lahko transgresija postane upor? Zakaj je tako pomembno misliti in prakticirati upor s transgresijo?

Christina: Strinjam se s tvojo tezo in menim, da je na tem mestu potrebno dodati, da je to tisto, kar dela transgresijo potencialno tako nevarno. Kot sta dognala Nietzsche in Bakhtin, je transgresija v svoji najčistejši obliki brez razločkov zelo podobna naravnim procesom degradacije, redukcije živega na zemeljsko substanco.

Po mojem mnenju transgresija postane upor, če gledamo na upor (kot mislim, da je Nietzsche) kot na jukstapozicijo sil. Učinek upora je lahko družbena sprememba (preko preoblikovanja specifičnih zakonov, norm, politik, praks), a tudi če ni, ga lahko še vedno smatramo za jukstapozicijo sil. Menim, da transgresija postane upor, predvsem ko spodkopava dualizem ali binarnosti. Kot pri sorodnih skupinah, ki se pojavijo na protestih v podporo in skupno pomoč ter nato razpadejo, tudi tistih, ki so transgresivni, ni mogoče reducirati na prijatelje, ki se borijo proti sovražnikom. Kot v primeru Mapplethorpevih fotografij, ki izzivajo opozicijo med umetnostjo in pornografijo, transgresija spodkopava stabilnost dualizma. In nenazadnje, podobno se stalna prisotnost protestnikov Okupacije upira redukciji javnega prostora na »služenje dobremu, produktivnemu državljanu« in transgresija postane upor, ko materializira človeška telesa proti praksi, ki jih poskuša reducirati na obvladljive, predvidljive podatke ali identitete.

Robert: Zato je transgresija z dominantne perspektive vselej nedoumljiva. Ne more biti interpretirana z zunanje pozicije (transcendence), marveč le z notranje (imanence). Če se ne motim, je transgresija v svoji čisti obliki izkušnja čiste imanence – komunikacije, ki je agrama-tična in desubjektiva, kakor bi rekel Deleuze. Tu se nam zastavljajo številna vprašanja, a raje se bomo omejili na tisto, ki se sprašuje, zakaj je tako pomembno govoriti o telesu, ko govorimo o transgresiji ali celo politiki?

Christina: Ena izmed skupnih značilnosti transgresivnih protestov, ki smo jim bili priča skozi zgodovino – zadnjih 12 let jasno kaže na to – je telo, bahavo postavljeno na ogled na javnih mestih, kar bi Rebecca Schneider imenovala »razgrinjanje in pojasnjevanje« telesa. Protestnikovo telo skozi politično dejanje protestiranja postane orodje prepričevanja in ne zgolj v reprezentacijskem ali simboličnem pomenu (čeprav sta oba pomembna). Zato so po mojem antiglobalizacijski protesti ali protesti za globalno pravičnost, protesti »arabske pomladi« in Okupacije tako prepričljivi: telesa naredijo prisotna, vidna, uperjena proti silam neoliberalizma, ki poskušajo zamejiti njihov potencial na produkcijo in potrošnja.

Robert: Če govorimo o pomembnosti telesa, moramo kakšno reči tudi o Nietzscheju – četudi ste ga že večkrat omenili – ki je zapisal, da duša ni nič drugega kakor beseda, pripeta na telo. Vaše analize Nietzschejeve misli se precej osvežilne, saj najprej govorite o Nietzscheju in šele naknadno o avtorjih, ki so Nietzschejevi nasledniki. Kakorkoli, moje vprašanje je bolj striktno: kaj nam lahko pove Nietzsche – avtor, ki je v teku 19. stoletja zavrnil tako liberalno kakor tudi socialistično politično tradicijo – o naši trenutni zgodovinski in politični situaciji? Zakaj ne moremo in niti ne smemo pobegniti iz njegovega »začaranega kroga«?

Christina: Sprva sem se obrnila k Nietzschejevemu delu, da bi ponudila, kar dojemam za bolj »transgresivno« videnje transgresije. Zdelo se mi je, da so mnogi sodobni družbeni in politični teoretiki (posebej tisti, ki črpajo iz Marxove dediščine) zavračali dejanja upora, ki so preseгла (ali grozila, da bi preseгла) reprezentacijo ter identiteto utemeljeno v antagonizmu prijatelj-sovražnik. Nietzsche, skozi mojo interpretacijo, se nasprotno ubada z možnostmi človeških odnosov izven teh omejitev. In četudi se njegovo spoprijemanje konča z veliko mero cinizma, na trenutke celo, kot tudi sam omenjaš, zasramovanjem vseh oblik političnega, nas porodni krči njegove misli nenazadnje vodijo do novih možnosti. Posebno me zanimajo možnosti za zamišljanje naših družbenih odnosov (naših kolektivnih subjektivitet), ki ne bi bili v tolikšni meri podvrženi

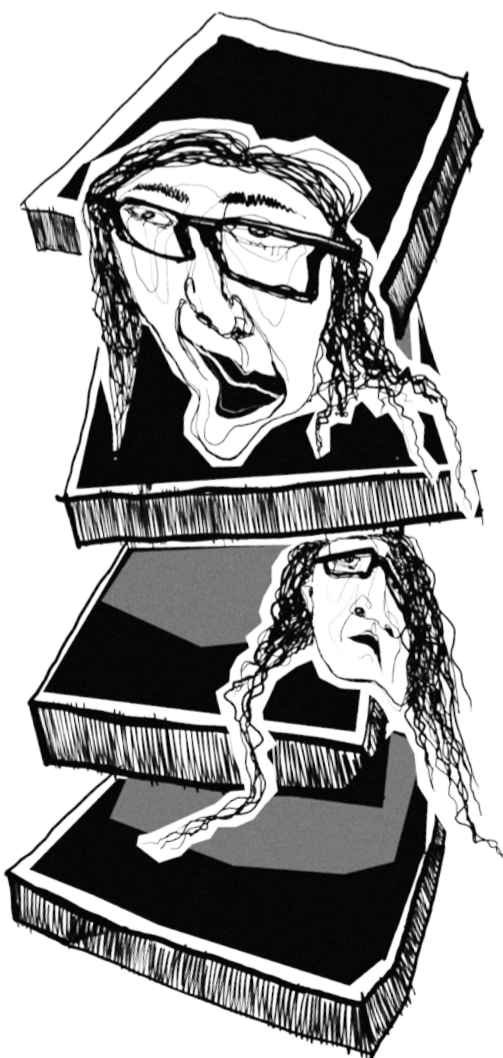
»najmanjšemu skupnemu imenovalcu« prijatelj-proti-sovražnikom. Čeprav so ti novi družbeni odnosi tvegani (za tiste, ki sodelujejo v njih, tiste, ki naletijo na njih ali so priča njihovemu delovanju), se kljub temu zdijo manj dovzetni za nadzor različnih hegemonskih sil našega časa.

Robert: Pojdiva nazaj na vprašanje upora. Ali lahko rečemo, da je transgresija širši in pomembnejši pojem in/ali praksa kakor upor? Upor, razumljen v strogem političnem pomenu, vselej meri na funkcionalnost, vselej se bori za pozitivnost, ki je lahko in mora biti prepoznana, vselej je osnovan na kakšni nesmrtni ideji (bodisi svobode bodisi demokracije bodisi razvoja).

Christina: Strinjam se, da je temelje našega načina razmišljanja o uporih mogoče izslediti v hegemoniji (ali celo deterministični hegemoniji). Če razmišljamo o uporih kot v nekakšnem Rorschachovem testu, je prva podoba, ki nam pade na pamet podoba velikih demonstracij ali drugih akcij z zahtevami po takojšnji spremembi politik. S tem, ko sem označila transgresijo za način upora, poskušam razširiti definicijo upora, da bi ta vključevala vsa dejanja, ki ustvarijo/udejanjajo jukstapozicijo sil. Posledica te jukstapozicije je lahko sprememba politike, nastanek obsežnega družbenega gibanja ali pa je izražena skozi višji ideal – a to ni nujen pogoj, da bi jo še vedno šteli kot upor. Poleg tega je justapozicija sil lahko pomembna prav toliko kot hegemonski izidi, ki jih ponujajo druga gibanja.

Robert: Naslednje vprašanje nadgrajuje prejšnjega. V katerem prostoru primarno vznikata transgresija? Če na hitro ošvrgnemo zgodovino – na primer, tragedijo, karneval, literature, avantgardno umetnost, performans art, punk – ali primere, ki jih navajate v vaši knjigi, pa tudi, kakor ste že omenili, se zdi, da transgresija primarno vznikata znotraj umetnosti. Če je temu res tako, ali je potem umetnost pomembnejša za družbene spremembe in naše mišljenje sveta kakor politični upor – s pristavkom, da družbene spremembe gledamo skozi transgresijo?

Christina: Teoretično in zgodovinsko sem predlagala, da transgresija vznikne na način, ki se upre žanru in klasifikaciji, kot v umetnosti, ki je sočasno pornografija, ali osebnimi življenjskimi stili, ki so politični. Strinjam se, estetika ali umetnost sta območji človeške izkušnje, ki neprestano vzpodbujata transgresijo. Mislim, da je temu tako, ker je estetika pogosto »permisiven« prostor, v katerem je posameznikom dovoljeno, da igrajo svobodneje, kajti njihova igra je opravičena kot igra (nasprotno pa se mora v drugih kontekstih, kot sta delo ali izobraževanje, naše obnašanje podvreči določenim standardom). Še več, mislim, da je

umetnost lahko procesualna realnost, v kateri je izkušnja dela tako pomembna (če ne celo pomembnejša) kakor končni produkt. V svoji razpravi o virtuoznosti Paolo Virno takšno idejo briljantno opiše. Virtuoz (naj gre za pianista, plesalca, govornika, igralca) skupaj z drugimi uprizarja singularnost, ki ne more biti ponovljena na način, kakor je bila v trenutku nastopa. Virtuozova moč izhaja iz procesa ne iz produkta. Podobno v naši razpravi o telesu in eroziji dualizma, je umetnost prav tako področje, kjer se duh in telo, simbolno in materialno, skupno in singularno, zabrišeta.

Upoštevač te lastnosti se strinjam, da je umetnost zelo pomembna za družbene spremembe, kakor tudi za človeško izkušnjo nasploh. V tvojem vprašanju zaznavam možnost, da transgresija ni zreducirana na »političen upor«, ampak ponudi prakse, ki bi spodkopale pogoje vsakodnevnega življenja, kot ga razume hegemonija (ali sedanja hegemonija). Tudi s to možnostjo se strinjam.

Robert: Rekli smo, da je transgresija praksa, ki razkrije limite. Na ta način je transgresija mejna izkušnja [limit-experience], ki nas dobesedno sname z naše subjektivnosti. Michel Foucault je rekel, da je izkušnja te vrste izrazito intenzivna in blizu neživetemu. Zato zgleda, da se lahko takšna izkušnja pojavi v posebnih situacijah in posebnih praksah. To pomeni, da transgresija zadeva samega subjekta in subjektivitete – z malo manj teoretičnimi besedami, način, na katerega živimo. Je potemtakem transgresija predvsem estetika eksistence, hm, celo življenjski stil? Foucault gre namreč tako daleč, da pravi, kako je tudi revolucija ali politično udejstvovanje estetika eksistence – praksa, ki najprej spremeni subjekta, ki jo izvaja, in šele sekundarno deluje širše.

Christina: Da, mislim, da je transgresijo mogoče misliti kot estetiko eksistence, življenjski slog, čeprav je lahko slednji v ZDA, kjer so si ga prilastili marketinški strokovnjaki za označevanje segmentov potrošniških preferenc, nabit s konotacijami. Pri tem se spomnim tudi na Deleuzovo in Guittarijevo diskusijo o nastajanju telesa brez organov, procesu, ki zahteva največjo previdnost, saj ni mogoče uničiti sidrišč identitete (distinkcija med jazom in drugim, jezika kot odraza te distinkcije) brez resnih posledic. Da ponovim, zaradi intenzitete transformacije, menim, da je o transgresiji najbolje razmišljati kot o stvari stopnje. V čistem transgresivnem stanju si verjetno ne bi bilo mogoče zamisliti življenja, niti tako stanje ne bi moglo biti trajno. V Rojstvu tragedije Nietzsche opozori na možnost, da dionistična umetnost razgradi vse meje individualizacije, civilizacije in družbe – lahko si predstavljamo, da bi, v kolikor bi takšno stanje postalo permanentno, »človeštvo« kot tako tudi prav mogoče izginilo.

Robert: Če na transgresijo pogledamo zgodovinsko, lahko rečemo, da je bila transgresija včasih ritualna, bila je začasna razveljavitev meja. Nasprotno pa vi trdite, da je danes transgresija procesualna. Toda, je temu res tako? Kako lahko transgresivno dejanje funkcionira na odprtem polju in ne le v zamejeni situaciji? Temu vprašanju lahko vzporejamo še drugega: kako lahko neposreden demokratičen proces funkcionira na splošno, brez da bi obnavljal kakršnekoli reprezentacijske mehanizme?

Christina: Strinjam se, da so se nekatera transgresivna dejanja dogajala v zamejenem kontekstu ritualov, pri tem mislim predvsem na karneval, kot ga opisuje Bakhtin. A ne vem če bi ti lahko pritrdila v tem, da je bila transgresija vedno ritualna – mislim, da so skozi zgodovino z njo ravnali/se spoprijemali na ritualne načine. Prav tako se ne bi mogla pridržiti tezi, da samo zato, ker je nekaj procesualno, pomeni, da se zgodi na popolnoma odprtem polju in ni omejeno s kontekstom ali situacijo. Morda mi je zato bližje pojem retorično (kot pa imanentno) – ker ima retorika kot umetnost javnega prepričevanja zgodovino (npr. pri Aristotelu) izhajanja iz partikularnosti zamejene situacije. Retorika ima tudi bogato tradicijo v pragmatizmu. Kot bi rekel ameriški literarni kritik in teoretik Kenneth Burke, retorika služi koristnim ciljem za ljudi (vendar teh ciljev ni mogoče reducirati na namene akterjev).

Rekla bi, da je transgresijo možno izkusiti kot proces in kot nam pokaže primer situacionistov, je transgresijo mogoče uprizoriti na zamejen način, a tudi na način, ki je odprt za minevanje časa in možne transformacije znotraj meja dane situacije.

Tvoje drugo vprašanje je zame mogoče največji izziv. To je vprašanje, ki se je stalno pojavljalo v mojih mislih, ko sem pisala knjigo *Transgression as a Mode of Resistance*. Ali bi lahko skozi transgresijo izkusili demokracijo, ki bi bila funkcionalna za večino ljudi? Lahko bi odgovorila, da neposredna demokracija najbolje deluje v manjših, vsakodnevnih srečanjih, a takšen odgovor se zdi medel v primerjavi z obsegom zatiranja, ki ga občutijo številne skupnosti in njihovi člani. Odkar je bila objavljena moja knjiga, so me znova pritegnili projekti, ki v ospredje na takšen ali drugačen način postavljajo reprezentacijsko funkcijo komunikacije. Na mesto da ponudim direkten odgovor na tvoje vprašanje (saj se mi zdi, da bi morala zbrati več dokaznih primerov, v katerih bi politika udejanjanja ali katera druga alternativa predstavniki politiki služila demokraciji v velikem obsegu), bom rekla, da se mi zdijo obetavne v skupnostih, ki neposredno udejanjajo demokracijo v vsakdanjih interakcijah. Protesti Okupacije so v tem pogledu izjemni, ko sklicujejo splošne zbere, na katerih lahko vsi »nosilci interesov« sodelujejo in aktivno odločajo o stvareh, ki zadevajo celo skupino.

Robert: Poskusimo zaključiti s precej težkih vprašanjem, ki zaposluje marsikateri um. Mislimo, da živimo v postmodernem svetu brez zunanosti, v svetu, v katerem je bila vsaka meja že prekoračena, v svetu, v katerem transgresija ni več zmožna funkcionirati. Mislimo, da živimo v družbi spektakla, v kateri je eksces postal norma. Nekateri analitiki – še posebej marksisti – naše ljube sedanjosti pravijo, da je transgresija kulturna logika poznega kapitalizma, še več, da je transgresija tipična postmoderna ideologija, da kapitalizem funkcionira skozi eksces, da je današnja ideologija cinična in perversna. Skratka, transgresiramo vse, samo kapitalizma ne. Na nivoju teorije se pojavljajo težnje po vrnitvi k bolj izvornemu marksizmu in metafiziki. Te težnje gredo celo tako daleč, da kulturne študije in poststrukturalistično filozofijo označijo za ideološke. Kaj menite o teh tezah?

Christina: Vse to so relevantna vprašanja in menim, da jih vse več teoretikov, predvsem tistih, ki so pod vplivom post-strukturalizma, post-modernizma in kulturnih študij, začinja jemati bolj resno. Seveda se podobna vprašanja pojavljajo v debatah o materializmu v moji disciplini in spodbujajo akademike, ki se nagibajo proti imanentnosti, da se ponovno obračajo k »materializmu« v retorični (ne samo strukturni) obliki.

Trditve, da je transgresija vpeta v logiko poznega kapitalizma in posledično, da jo lahko pozni kapitalizem zlahka akomodira ali prisvaja, so povezane s hegemonsko oznako transgresije. Čeprav ne verjamem, da je transgresija najboljša ali najbolj primerna oblika upora v vseh okoliščinah, je potrebna previdnost pri njenem zavračanju, češ da ji »spodleti« nasloviti »prave« probleme (kot jih določijo teoretiki).

Menim, da je pomembno obdržati zamejen pogled na transgresijo, tako da je ne mislimo kot najboljši način upora v vseh okoliščinah. Med raziskovanjem za svojo knjigo sem naletela na izjemno zanimiv članek Vicky Mayer o pogosti praksi turistov (predvsem belih žensk iz srednjega razreda), ki na festivalu Mardi Gras v New Orleansu razgalijo svoje prsi v zameno za ogrlice. Čeprav je za te ženske udejanjanje takšne transgresije razburljivo, in samo dejanje javnega razgaljanja krši številne družbene norme, sama težko označim te transgresije za upore. Vendar jih ne bi rada ocenjevala hegemonsko, s tem da bi trdila, da se turistke ujamejo v igro patriarhata in kapitalizma (gledalci na primer posnamejo ženske in kujejo dobiček preko filmov Mardi Gras »Girls Gone Wild«). Raje bi premislila zadevo z vidika transgresije in vprašala: koliko subjektivne transformacije je vsebovane v teh transgresijah? Katere binarne hierarhije se zamajajo s tovrstnimi transgresijami? ☺

(Zelo) kratka zgodovina transgresije - v 3 potezah

piše **Robert Bobnič**

praktično-znanstveni poskus po Foucaultu & Deleuzu

0

Danes primarno vprašanje ni vprašanje upora, marveč vprašanje transgresije. Vprašanje transgresije danes pa je vprašanje njene zgodovine.

Alain Badiou, znan francoski filozof, na začetku svojega eseja o etiki zapiše, kako je Michel Foucault, takisto znan francoski filozof, svojčas povzročil škandal – eksces? – ko je pravil, da je človek zgodovinski konstrukt, ne pa, še zapiše Badiou, »brezčasna evidenca, na kateri bi bilo mogoče utemeljiti pravice oziroma univerzalno etiko«. Zaratustra je namreč govoril: človek je le most k nadčloveku, Foucault pa je govoril: človek je že mrtev, stopili smo v čas, ki prihaja po človeku.

A smrt človeka, o kateri govori Foucault, ni apokaliptična prerokba o smrti biološke vrste, imenovane človek, temveč sprememba zgodovinske forme človeka, ki nastane z vznikom modernih humanističnih znanosti. Zato smrt človeka ni metafora, ampak fakt. Hočeš nočeš, človek ni obstajal od nekdanj in hočeš nočeš, tudi ne bo obstajal vekomaj – forma človeka ni obstajala od nekdanj in ne bo obstajala za vedno. Potemtakem lahko skupaj z Gilles Deleuzom, kakopak francoskim filozofom, upravičeno rečemo: »Vprašanje zadeva sile, ki sestavljajo človeka: s katerimi drugimi silami se sestavljajo in kakšna zmes nastane?« To ni niti metafizično niti fizično vprašanje, ampak vprašanje o tem, kako vsaka forma sestoji iz razmerja med silami – in forma, ki ovija to organsko bitje človeka, ni tu nikaka izjema. Imamo namreč sile, ki so človeku notranje (sile predstavljanja, pomnenja, razumevanja) in sile, ki so mu zunanje, zato je forma, o kateri govorimo in v kateri – še enkrat: hočeš nočeš – živimo, odvisna od tega, kako se te človeku notranje in zunanje sile spajajo.

1

V klasicistični misli, ki nasledi srednji vek, lahko (še vedno) prepoznamo formo boga, ki nastane tako, da sile v človeku stopajo v razmerje s silami neskončnega ali večnega. Sile človeka so končne in ko prehajajo v sestav s silami neskončnega, ki tečejo skozenj, ne moremo govoriti o nobeni drugi formi kakor o formi boga – vendarle je bog ime za tisto, ki je neskončno in večno. Da je temu tako, nam pove že razmerje med besedami in reči. V znanosti 17. stoletja besede reči predstavljajo v neskončnosti – vse reči lahko povzamemo z urejenim in gotovim prostorom besed. Med besedami in reči teče lep in miren odnos.

Vendar, bog je mrtev (Nsi pa, mimogrede, žal, znova v parlamentu). Natančneje, smrt boga, o kateri se je včasih veliko pravdalo, pomeni metamorfozo forme boga v neko drugo formo, hkrati pa se vladanje neskončnega spremeni v neskončno vladanje končnega.

Natanko tu, na limiti – limit in ne border – pa se odpre prav poseben prostor – prostor transgresije. Smrt boga za sabo pusti svet limit, ki so vseskozi zvezane z ekscesom, ki jih sočasno osvetli v blisku prehoda in vedno znova pusti v temi. Iz virtualne mreže, imenovane internet ali kakršnekoli priučene radovednosti, ne pa tudi iz, bognedaj, šole ali celo univerze, vemo, da transgresijo bolj ali manj vznikne z de Sadovo pripovedjo. Ne vemo pa, kakor je vedel Foucault, da »transgresija ni povezana z limito kakor črno z belim, prepovedano z zakonitim, zunanje z notranjim ali odprto območje stavbe z njenimi zaprtimi prostori«. Kako pa? Tako da transgresija ni negacija, temveč izkušnja meje. Biti na meji pa ni lahka naloga, še manj pa ne-nevarna naloga.

Sklep 1: V strogem smislu transgresija vznikne, ko se znebimo avtoritete, ki se kaže za neskončno in večno, zato je transgresija zgodovinsko zvezana s smrtjo boga. Vendar pa transgresija ni tisto, kar limite ukinja, temveč tisto, kar jih skozi eksces izkuša – transgresija se vselej drži roba. (Eksces pa je tisti presežek energije, ki ga nek sistem ne rabi za svoje preživetje, zato je eksces dobesedno proizvajanje tistega, kar gre v izgubo, v nič.) Nič čudnega potemtakem, če se transgresija skozi vso modernost pojavlja na zunanosti velikih znanstvenih sistemov – v literaturi Marquisa de Sada, v poeziji Charlesa Baudelaira, filozofiji Friedricha Nietzscheja.

2

Forma, ki nastopi po formi boga, je – povsem nepresenetljivo – forma človeka. Sile v človeku, same sile končnosti, se sedaj sestavijo s silami končnega. To pomeni, da človek postane tako tisto, kar more biti spoznano, kakor tudi tisto, kar jamči za spoznanje. Še s Foucaultovimi (težkimi) besedami, zabeležinimi v knjigi Besede in reči: »Odtod neskončna igra, ki ima dvojno referenco: če je človekova vednost končna, je tako zato, ker je brez možnosti osvoboditve ujeta v pozitivne možnosti govorice, dela in življenja; in obratno, če so življenje, delo in govorica dani v svoji pozitivnosti, je tako zato, ker so oblike spoznanja končne«. Ne gre le za to, da se človek ove svoje končnosti, temveč za to, da postane problem, ki ga je potrebno spoznati in problem, ki utemeljuje vsako spoznanje – pa tudi politiko: človekove pravice so formi človeka neločljive, prav tako kakor mu so neločljive kolonialne ekspedicije. In če se vrnemo k primeru besed in reči: besede izgubijo svojo transparentnost neskončnega predstavljanja reči, slednje pa zadobijo svojo lastno realnost. In če forma človeka sestoji iz sil končnega, potem je manj ali bolj jasno, da ta forma vsebuje svoj lasten konec, svojo lastno smrt, ki jo Foucault povsem jasno napove 1966. leta. Človek je izginil, vprašanje pa je, katera forma nastopi po človeku.

Že omenjeni Deleuze je leto za Foucaultom opozoril: »Če je namreč mesto pred tistim, kar ga zaseda, tedaj zagotovo ni dovolj postaviti človeka na mesto Boga, da bi spremenili strukturo. In če je to mesto mesto smrti, tedaj smrt Boga pomeni tudi smrt človeka«. Tega se je še kako zavedal Nietzsche, ki se ni toliko ukvarjal s smrtjo človeka, kolikor se je ukvarjal z nastopom zadnjega človeka, ki še stoji pred možnostjo nadčloveka. Na ta način Nietzsche najde točko, meni Foucault, na kateri se stikata forma boga in forma človeka, »na kateri je smrt drugega sinonim za izginotje prvega in na kateri obljuba nadčloveka pomeni najprej in predvsem neposredno bližino človekove smrti«.

Sklep 2: Obljuba človekove smrti pa sočasno pomeni novo obljubo transgresije, ki se na prelomu stoletja, malo po tem, ko je Nietzsche obljubil formo nadčloveka, kaže v avantgardni umetnosti – nenazadnje pa pri Georgesu Bataille, francoskemu pisatelju in filozofu.

3

Obljuba nadčloveka ni obljuba človeka 2.0, ki bi človeka 1.0 nadgradil in izpopolnil, temveč obljuba nekega drugega in drugačnega sestava sil. Na vprašanje, s katerimi silami se sestavlja ta postajajoča forma, ki prihaja po formi človeka, Deleuze odgovarja: »Ne bodo več vključevale dvigovanja do neskončnosti ali končnost, ampak neskončno končnost, na ta način pa bodo evocirale vsako situacijo sile, v kateri končno število komponent prinaša praktično neskončno raznolikost kombinacij«. To so genetične komponente molekularne biologije, to so silikoni tretje generacije mašin, kibernetike in informacijske tehnologije in to so agramatikalne konstrukcije (post)moderne literature. Skratka, človek postaja kiborg, kakor pravi ameriška feministka Donna Haraway: »V tem mitskem času, našem času, ob koncu dvajstega stoletja, smo vsi himere, steoretizirani in sfabricirani hibridi stroja in organizma; smo skratka kiborgi. Kiborg je naša ontologija, kiborg nam daje našo politiko«. Forme, ki prihaja po človeku, potemtakem ne moremo misliti mimo tehnologije – in ta imperativ naj na tem mestu zadostuje.

Ne zadostuje pa za vprašanje transgresije, za vprašanje, kako misliti/practicirati transgresijo znotraj te nastajajoče forme. Vidimo lahko kako se neskončna končnost, končno število enot, ki daje neskončno število kombinacij, ujema z neskončnim vladanjem limit, ki jih eksces znova in znova razgalja in presega. Vse lepo in prav, vendar pa se eksces v pozno-kapitalističnem produkcijskem načinu vpne v akumulacijo profita – sam eksces postane profitabilen v ekonomskem smislu. Vsaj tako pravijo. Med drugim tudi Peter Klepec, ki današnje družbeno vez – tisti cement, ki drži skupaj družbo – označi za perverzno. »Perverzna zato, ker hkrati krepi Zakon, obenem pa ga sama nenehno transgresira in se mu upira, prav vse to pa je še kako dobro vključeno, vpeto v dobičkonosna kapitalska razmerja«. Vprašanje se potemtakem glasi, ali vstopamo v fazo, ko je transgresija – in s tem izkušanje limit, mišljenje novega – možna v neki povsem novi obliki ali stopamo v fazo, ko se kontinuiran proces transgresije odvija znotraj navideznega kroga kapitalskih dobičkov?

Seveda tukajšnji namen ni v kreiranju odgovorov, pač pa v postavljanju vprašanj. Pa vendar: misliti s časom pomeni natančno to, da transgresijo ne moremo misliti z nečasovno podobo, pač pa vedno znova na novo. Še več, misliti s časom pomeni natančno to – izkušnja limit, v katere je ujeta današnja misel. Tu ne gre več za vprašanje – ki hoče v svojih odgovorih vse preveč nazaj (beri intervju) – kako zakon postaja perverzen, kako se vsako drugačnost, vsak življenjski ali subkulturni stil vpne v kapital (kakor da so vse subkulture in življenjski stili enaki), ampak kako in kje dandanes nastopajo transgresivne prakse – in zgolj za hipotezo: kaj pa če se transgresija primarno ne pojavlja več znotraj umetnosti, temveč znotraj tehnologije in znanosti? ∞

Transgresivna telesa

piše *Jasmina Šepetavc*

ilustracija *Istvan David*

»Take off your trousers and let me see you.«
So this was the moment. All would be revealed. I no longer cared. Come death, come life, there is a part to play and that is all.
Hesitatingly, I let down the blue and gold of my trousers. There was a silence. Then the Princess said...
»I have never seen a man before.«
(You're not seeing one now.)
»The stories I have heard... the fleshiness, the swelling... but you are like a flower.«
(This was true.)
She touched my bulbs.
»They are like sweet chestnuts.«
(Tulips, my darling, tulips.)
She stroked the waxy coating I kept fresh to protect them. Then the tips of her fingers glistened.
»What do you call these?«
»This one is Key of Pleasure, and this one is Lover's Dream.« [...]»
»And what you call this?«
Her fingers had reached the centre now. I had to think fast.
»I call it my Stem of Spring.«
She laughed delightedly and kissed the red flower, its petals fastened tight into a head. Fortunately my mother made it quite secure and the Princess could play with it all she liked.
Then a strange thing began to happen. As the Princess kissed and petted my tulip, my own sensations grew exquisite, but as yet no stronger than my astonishment, as I felt my disguise come to life. The tulip began to stand.
I looked down. There it was, making a bridge from my body to hers.
I was still wearing my tunic and the Princess could not see the leather belt that carried everything with it. All she could see, all she could feel, was the eagerness of my bulbs and stem. [...]»
Very gently the Princess lowered herself across my knees and I felt the firm red head and pale shaft plant itself in her body. A delicate green-tinted sap dribbled down her brown thighs.
All afternoon I fucked her.

Kratek odlomek iz knjige *The Powerbook* avtorice Jeanette Winterson dobro ilustrira procese konstrukcije spolov, seksualnosti in želje. Spol pripovedovalca Alija je, čemur bi biološko rekli ženska, rekonstruiran skladno s podobo, ki jo ima princesa o spolu, posredovani kulturni zgodbi o tem, kaj naj bi bil moški in kako naj bi bilo videti njegovo telo. Kako potemtakem razlagati princesino željo? Ali je predhodno kulturno določeno pričakovanje, ki je pač v spletu okoliščin razpoke med videti in vedeti pripeljalo do tega, da je princesa spala z žensko? Ker ne ve za Alijev spol, je potem heteroseksualna ali je njena seksualnost pod vprašajem? Če bi vedela, mar si je ne bi več želela, če bi si jo, bi bila lezbijka ali spet nekaj tretjega, kar ne ustreza binarnim kategorijam? Kaj naj bi sploh konstituiralo moškega ali žensko, v kolikor se fiksna materialnost telesa – telesni deli, investirani s pomeni – izkaže za premostljivo (tulipan nadomesti penis in ga hkrati subvertira) in je performativnost spola vsem dostopna igra? Kako se definira (če se) Ali? Itd. V procesu njune interakcije je sveta trojica biološkega in družbenega spola ter želje, hkrati potrjena in ovržena; bralec je soočen z mikro zgodbo o procesih konstrukcije spola in želje ter prisiljen, da njihove neomajne kategorije zavrne in razveže njihove vzročno-posledične vezi. Roman dodatno problematizira spole in seksualnost, s tem ko je Alijeva zgodba fikcija, ki jo piše pripovedovalec/-ka na internetu neki drugi ženski. V virtualnem svetu, kjer je odrešen/-a bremena spolno obeleženih teles in zamejenih seksualnosti, razblinja in subvertira kategorije, njegovo/njeno telo se sestavlja in razstavlja, njegova/njena želja je fluidna, identiteta nepomembna. Tako transgresira meje svojega telesa, seksualnosti in nenazadnje materialnega sveta.

Pripovedovalec/pripovedovalka ima v virtualnem prostoru popolno svobodo zavzemanja različnih identitetnih pozicij, ki v nadaljevanju romana v realnem svetu niso več mogoče. Razkorak, ki se pojavlja v poznomoderni družbi, ko mislimo spole, seksualnosti in identitete, je razkorak med potencialnim naborom izbir in dejansko zamejenostjo le-teh. V kolikor je v poznomoderni družbi telo prostor svobode, avtonomija s kožo zamejene korpornosti, površina na kateri udejanjamo lastne izbire in prikazujemo našo enkratno subjektiviteto, transgresivnih teles ni več. Bolje rečeno, kako misliti transgresije, če ni meje. Pa preobrnimo: zakaj transgresivna telesa še vedno so in zakaj so zdaj bolj kot kdajkoli prej potrebna?

Kapitalizem v času individualizma paradoksalno temelji na kanibaliziranju razlik: s tem, ko jih inkorporira v svobodni trg »nevturalnih« izbir, daje lažen občutek, da smo že na točki, ko smo dosegli enakost in svobodo, na točki, ko lahko prostovoljno izbiramo svoje identitete, ali če uporabimo metaforo sociologa Zygmunda Baumana: identitete preprosto oblečemo kot plašč, ki ga izberemo iz garderobe. Depolitizacija v času konca zgodovine, neka potrošniška utopična družba, kjer je vsakdo lahko to, kar izbere, da bo, deluje, kot da bi prezrla zgodovino nasploh in paradoksalno odmisllila politične investicije v telo, čeprav je vsa njena pozornost usmerjena ravno k njemu. Transgresivna telesa so kvalitativno drugačna. Transgresivno telo je moteče, prestavlja meje možnega, deluje onkraj njih, odpira nove prostore razmišljanja, je vir strahu in fascinacije ter je, če je odkrito, kaznovano zaradi svojega prestopa mej. Ima pa ravno zaradi tega, ker dekonstruira boljše mogočega, v kolikor stopi v polje vidnega, političen na-

boj. Vprašanje je, kako lahko v teh pogojih mislimo politično na telesu, ne da bi zapadli v polje vsakdanje potrošnje stilov in diskurza »nevturalnih« svobodnih izbir, ki nas ohromijo? Telesnost, lociranost (ujetost) telesa v družbenem in (ne)vidnost v javnem, meje norm in pozicijo drugosti izven njih, redukcijo na telo in njegov politični potencial začutijo najbolj ravno tisti, ki izpadejo iz norme in ne zasedajo pozicij moči, katerih telesa so težava in breme, nekaj kar družba poskuša izriniti iz polja vidnega.

Če se omejimo nazaj na spolno obeležena telesa in njihove seksualnosti: Alijevi telesni deli, *Key of Pleasure*, *Lover's Dream* in *Stem of Spring*, zarezajo v prvo predpostavko »zdrave pameti« – nepreizpraševano materialnost biološkega spola, ki nas sicer uči, kaj je moški in kaj ženska, kako naj bi spola izgledala, se obnašala in dopolnjevala v odnosu. Zarez v predpostavke spola je dvojen, s poimenovanjem in sprevrčanjem funkcije telesnih delov (ki to niso), ker dodatno odpira prostor zamišljanju alternativnih spolov in seksualnosti. Filozofinja Judith Butler v knjigah *Težave s spolom* in *Bodies That Matter* podobno problematizira ravno to zadnjo instanco navidezne nespremenljivosti, ko pokaže, da biološko spolna razlika ni nikoli preprosto funkcija materialnih razlik, ki ne bi bile že označene in formirane skozi diskurzivne prakse. Biološki spol je v govoru »zdrave pameti« zadnji mejnik »naravnosti«, pri katerem je zanikana njegova lastna produkcija, oziroma se ga postavlja v polje preddiskurzivnega, »resničnega«, skratka tistega, kar naj bi obstajalo pred družbenim posegom. Nasprotno, biološki spol je od vsega začetka normativen, regulatorni ideal in foucaultovskemu smislu, ki ne deluje zgolj kot norma, temveč hkrati producira telesa, ki jih nadzoruje. V tem pomenu biološki spol tudi ni statično stanje telesa, temveč proces, v katerem regulatorne norme materializirajo biološki spol. Ekskurz v zgodovino pokaže genealogijo biološkega spola. Zgodovinar Thomas Laqueur dobro pokaže političnost biologije, ko začrta razvoj spolnih definicij: v njegovi dvospolni binarni opoziciji je biološki spol relativno nova iznajdba, ki sega nekje v osemnajsto stoletje. Pred tem obstaja samo eno telo, razlika v reproduktivnih organih pa je v anatomske znanosti interpretirana kot razlika v stopnji, bodisi v pomenu relativne pozicije moških in žensk na hierarhični lestvici bitij, bodisi v telesni temperaturi, zaradi katere naj bi imel toplejši moški organe izven telesa, hladnejša ženska pa v telesu. Novo »odkrita« biološka razlika je pomenila tudi, da je bila ženska po novem vedno definirana v kontrastnem odnosu do moškega, tako v telesnem kot v moralnem, intelektualnem in seksualnem smislu, dominacija nad ženskami pa upravičena z »znanstveno preverljivimi biološkimi dejstvi«.

Tako kot je utrjevanje in materializacija biološkega spola vedno odvisna od ponavljanja norm, je družbeni spol podobno proizveden s stiliziranim ponavljanjem dejanj v času. Družbeni spol je za Butlerjevo performans, ki z repetitijo ustvarja neko iluzijo stalnega sebstva in družbenega spola. Kot tak je performativni dosežek, v katerega verjamejo tako izvajalci kot opazovalci performansa. Tretji element sklenjenega kroga je želja, ki je kakopak heteroseksualna. Heteroseksualna matrica poveže vse tri v mrežo kulturne inteligibilnosti, v kateri se naturalizirajo telesa (materialna spolna razlika), družbena spola (skupaj z opozicionalnimi lastnostmi in hierarhičnimi odnosi) in prisilna heteroseksualnost.

Proces produkcije matrice in njegova zgodovina sta zanikani, nevidni za »zdravo pamet«. Tako pravila, ki upravljajo inteligibilno identiteto, strukturirano vzdolž matric družbenospolne hierarhije in prisilne heteroseksualnosti omogočajo, odobravajo, ali bolje, ne reflektirajo določene spolne in seksualne identitete ter hkrati omejujejo in izključujejo druge.

Vrnimo se nazaj k vprašanju, zakaj je transgresija sploh še mogoča. Transgresija, hibridnost, fluidnost so oznake sodobne kulture, v kateri naj bi binarne opozicije in stabilne identitete zamenjalo nomadsko potovanje skozi množstvo identitetnih pozicij. Pri tem je potrebna pazljivost: nereflektirano slavljenje možnosti stalne fluidnosti lahko kmalu zapade v polje depolitiziranega slavljenja potrošnih stilov, brez uvida v regulacijske mehanizme in igre oblasti/vednosti v ozadju diskurzivnih konstrukcij spolov in seksualnosti, ki, čeprav razkriti v teoriji, delujejo v vsakdanjih identifikacijah, dominacijah, definicijah in izključevanjih. Ni nam treba posebej premisliti, da najdemo primere: spol je prva otrokova oznaka, še pred imenom, znak samopredstavljanja v interakcijah ter vir anksioznosti, v kolikor ga ne moremo prepoznati, prav tako so neheteroseksualne želje odrinjene iz polja vidnega, sankcionirane ali kaznovane. Izključevalna matrica, skozi katero se formirajo subjekti in družbeni red, zahteva hkratno produkcijo zunanega, prostora družbene motnje, nečistosti, nebrzdanega. Gre za kulturno zaprtje, ki v prvi vrsti zadeva telo. Družbene prepovedi in potencialne transgresije se vpišejo na površino telesa in ohranjajo meje telesa kot takega, telesne meje postanejo meje družbenega per se. In vendar se fiksne kategorije v bolečih krčih kulture počasi razblinjajo. Izziv prihaja ravno iz tistega onstran, tistega, kar je odrinjeno kot patološko in nenormalno, kar je hkrati fascinantno in odbijajoče. Ni še vsak performans subverzija, in vendar ne gre zanikati subverzivnega potenciala kraljic preobleke, ki žensko maškarado igrajo bolje od žensk samih, možač, ki sprevačajo pojme maskulnosti, androginih teles, katerih spolni displeji so nedoločljivi, ali interseksualcev, kjer materialnost spola ne more biti podlaga vseh sledečih klasificiranj. Vsa ta transgresivna telesa presegajo in sprevačajo odnose med tem, kaj vidimo in kaj vemo, odpirajo široko paleto možnosti izrazov spolov/seksualnosti in predvsem razkrivajo razpoke konstrukcij le-teh in vsakokratno spodletelost utelešenja norme pri tistih, ki so »normalni«. ∞

Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"

Butler, Judith
Routledge, 1993

Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete

Butler, Judith
ŠKUC, 2001

Making sex: body and gender from the Greeks to Freud

Laqueur, Thomas Walter
Harvard University Press, 1992

Policijsko nasilje

piše **Simona Sušec**

Ko sem bila stara osem let, sem nekega jutra na poti v šolo malo za hec nič hudega slutečemu mimoidočemu policistu pokazala srednji prst. Bil je šokiran. Zdi se mi, da za to pogumno dejanje še zmeraj nisem dobila ustreznega priznanja.

Tisti, ki policijo razumejo kot nekakšno orodje, s katerim država zadržuje kaotične valove nepredvidljivega ljudskega vrenja, nas v zvezi z njeno nasilnostjo, ki smo ji priča ob sicer nenasilnih protestih po svetu, ne bodo pritegnili tako zelo kot okroglih devetdeset let stara zatrditev Walterja Benjamina, da gre za sramoten organ, ki sam izpričuje največjo možno izroditev nasilja. Zastavek spisa H kritiki nasilja je sicer precej v rabi kot možna utemeljitev brezglavih požigalskih manifestacij, ki tu in tam doletijo kakšnega od velemest in bi nemara lahko bile skrivnostno benjaminovsko božje nasilje. Njegove besede vsekakor ne kažejo, da si je zadevo tako predstavljal tudi sam. Toda če izhajamo iz tega, da požigalci sicer res ne artikulirajo svojih zahtev, jih pa kljub temu naslavljajo na točno določenega sogovornika, namreč na policijo, potem smo možni skupni imenovalci obeh vendarle našli. In res, če je jedro sodobnega evropskega prava razlikovanje med pravo postavljanjem nasiljem, ki ustoličuje nove pravne smotre, in pravo ohranjanjem, ki je orodje obstoječega prava in torej nima lastnih smotrov, potem je policija orodje prava, ki pa lahko dejansko učinkuje le v prekoračitvi pristojnosti, ki ji jih ta odmeri, in sicer s postavitvijo lastnih smotrov; tako pa je mogoče v polni meri delovati le na območjih, ki so od zakona zapuščena. Policijske transgresije torej ne gre zvesti na pravo, ki bi mu naj služila, pa vendar je inherentna njenemu delovanju. Dvojici obeh vrst nasilja se nemara lahko zoperstavi samo tisto nasilje, ki odgovarja na njuno zgoščeno obliko: najnasilnejši izbruhi prebivalstva bi potem res bili božje nasilje.

Ta povezava je nemara bila opažena. Na Benjaminova se ob priložnosti skliče Jacques Derrida (gre za tekst, ki je priložen slovenskemu prevodu v znanstveni reviji Razpol 12), četudi poenostavljeno, kot se za misli iz marcipana pač spodobi: gre pač za govor v lepi instituciji Mednarodnega parlamenta pisateljev in za lepe kulturniške ideje mesta-pribežališča za pisateljske prijatelje, tako da se Benjaminovo iskanje izhoda iz pravne države s svojimi čistimi spremeni v vprašanje meja policijske pristojnosti.

Pa vendar je Derridajev tekst tudi dokument, ki priča o tem, da se je vprašanje policije in njenega razmerja do držav-

nega prava oblikovalo na mejah EU ob težavah s priseljenci. V zvezi s tem pa je težko zanikati povsem dejavno vlogo nacionalnih držav oz. naddržavnih institucij. Da Derrida opozarja na to, da je priseljevanje povsem regulirano s strani države, hkrati pa trdi, da država na tem področju predaja oblast policiji, ker je vprašanje priseljevanja nesposobna rešiti sama, ni samo preprosta napaka. Ali ne gre za isti problem, ki ga Giorgio Agamben, seveda ne brez misli na Benjamina, izpostavi v zvezi z nacističnimi taborišči in njihovim odnosom do države, kolikor je pravna: temelj njihovega nastanka ni bil firerjev ukaz, temveč so bile neposredni učinek nacionalsocialistične revolucije oziroma v Dielsovi formuli – niso nastala, nekega dne so bila tu. Le s to razliko, da niso priseljska taborišča, temveč priseljenci sami tisti, ki so nekega dne baje preprosto bili tu in zdi se, kakor da bi prišlo do nekakšne grozljive premene, s katero bi bila kritika taborišča instrumentalizirana proti priseljenecem samim.

Njihova usoda so – tako na begunskih zbirališčih kot v predmestjih in revnih četrtih – policisti. Kolektivna izjava, da je takšna usoda 99 odstotkov ljudi, ne le izraža solidarnost in bojazen, temveč pravi tudi to, da sistem ni iz tira in da ne državi ne ekonomiji ni spodletelo, temveč si je še zmeraj mogoče zamisliti točko interesa, s katere »je bilo tako mišljeno«, četudi ne uvaja nove paradigme, in zamisliti si jo morda ni slaba ideja: medtem ko bi predstava, da smo v krizi vsi, napeljala le k odrekanju, pa ugotovitev, da je kriza zgolj zadeva skoraj vseh, ne opere le krivde, temveč tudi odredbe, ki jo nalaga, in tako mobilizira. To je pomembna točka neskladja med Agambenovim sklepom o sovpadu normalnega in izrednega stanja in stališči tistih, ki so izpostavljeni policijskemu nasilju.

Če je tako, so mirni protesti, ki so neposredno izšli iz 15. oktobra in v okviru katerih se je postopalo konstruktivno, od nasilnih izbruhov pa distanciralo, le spodleteli in ne najpomembnejši poskus nenasilne organizacije oziroma organizacije v okviru obstoječih pravic. Ali bi bilo mogoče izvesti simultano splošno stavko vsaj približno enakih razsežnosti kot protesti? Ali ni dolgo veljalo, da to ne bi bilo mogoče zaradi vsesplošne politične apatije? Da, treba bi bilo spremeniti notranjost brezbrizne sodrge, ki so ji oblast, čast in luksuz pomoljeni pod nos, pa si ga ne vzame oziroma ga ne zahteva – za to nenasilno stališče se je izkazalo, da zastira pogled na to, da akcija naleti na odpor. Zdaj vemo, toda strategije situaciji še niso prilagojene. Da pa bomo raje postavili zahteve, saj je navsezadnje tudi to silno dejanje, je v primeru, da ob tem niso izostreni tudi pogoji takšne postavitve, slaba tolažba.

Tudi po tem, ko se je izkazalo, da je nemogoče polno uveljaviti tisto pravico do nasilja, ki delavskemu razredu tradicionalno pripada, tj. pravico do stavke, ne bi bilo odveč, če bi si vzeli čas za premislek o razpoložljivih sredstvih, in to z zavestjo, da je učinkovitost boja trenutno večji problem od nasilnosti teptanja rožic. Nenavadna vrnitev mesta kot politične enote denimo obljublja neslutene variacije na temo prej omenjenega Derridajevga sklica na Benjamina, pa tudi premislek o tem, katere strategije, ki so nemara uspešne drugod, se bodo v Ljubljani iztekle v sicer precej izčrpavajoče poklone borcem v tujini brez lokalnega učinka, tudi zato, ker ostaja slovenska policija na luči dneva krotkejša in tako dobrega okupatorja ne poganja naprej in ne krepi v svojem namenu, kakor to velja za številna druga mesta. Toliko, kar se tiče nasilja kot sredstva. Bog pa bo že vedel, kaj narediti s tistim drugim. ∞

Jacotot na /b/-ju in zasedenem Filofaksu

piše Goran Bečirevič

ilustracija Eva Mlinar

23. novembra so študentje zasedli nekaj predavalnic Filozofske fakultete. Ena od zahtev, ki jo z zasedbo postavljajo, je zahteva po samoorganiziranem študiju. Na začetku odprimo na prvi pogled hermetična vprašanja: kaj ima 4chanov /b/ s preoblikovanjem visokošolskega študija in samoorganiziranim študijem? In kaj ima samoorganizirani študij z Josephom Jacototom? Kako lahko v tem kontekstu tematiziramo transgresijo?

Slovarček

Joseph Jacotot (1770-1840)

Učitelj, ki je iznašel metodo intelektualne emancipacije. Ko je bil v času Burbonske restavracije po Francoski revoluciji primoran zapustiti Francijo, se je zatekel v Bruselj, kjer je začel poučevati francosčino. Sam ni znal jezika svojih učencev, oni pa niso znali njegovega, zato so preko dvojezične izdaje Tlemaha ob vztrajnem primerjanju jezikovnih struktur in prevajanju neznanega v znano počasi osvojili besedišče, semantiko in sintakso drugega jezika. O pomenu intelektualne emancipacije in Josephu Jacototu kasneje piše filozof Jacques Rancière v knjigi Nevedni učitelj. Intelektualno emancipacijo lahko na kratko opišemo kot proces učenja brez učiteljske avtoritete, v katerem se proizvaja novo znanje na podlagi primerjanja tega kar vemo, s tistim, kar nam ni znano in s tem predvsem kot proizvodnjo novih in individualnih naracij ter oblikovanj tega znanja.

Nyan cat (»We are the nyan nyan percent.«)

Genealogija internetnega mema nyan mačke je znana, vendar nepomembna. Na spletu jo najdemo v mnogih oblikah (v klasični verziji jo najdete na naslovu <http://nyan.cat/>), vedno pa gre za animirano mačko, ki med tekom po vesolju za sabo pušča mavrico, spremlja pa jo kontinuiran, absurden in hiperaktiven loop nyan-nyan zvoka, ki je izraz mijavkanja v japonščini.

Omenjene spletne strani

<http://aaaaarg.org/>

<http://www.openculture.com/>

<http://ocw.mit.edu/index.htm>

<http://www.ted.com/>

<http://dump.fm/>

<http://boards.4chan.org/b/>

<http://www.tumblr.com/>

<http://www.buzzfeed.com/>

<http://cheezburger.com/>

<http://www.reddit.com>

Preden se lotimo naštetih, moramo prvo odgovoriti na drugo vprašanje, in sicer: kaj je /b/? Tehnično rečeno oznaka Random foruma na internetni strani 4chan. Čeprav s tem marsikomu nismo povedali veliko, smo hkrati za marsikoga rekli preveč. Prvo pravilo /b/-ja naj bi namreč bilo, da »se o /b/-ju ne govori«. In drugo pravilo tega foruma naj bi prav tako bilo, da »se o njem ne govori«, tako kot o pretepaškem klubu v filmu Klub golih pesti. Ob tveganju prezira s strani /b/tardov (poimenovanje uporabnikov foruma), bom prvo poskušal razložiti, kaj /b/ je in zakaj gre za relevanten predmet refleksije, ko razmišljamo o političnem pomenu transgresije v kontekstu današnjih informacijskih družb. Pravila tega notoričnega foruma so preprosta: vsaka objava, ki jo sestavljata slička in spremno besedilo, mora slediti umetnosti trollanja oziroma podjebavanja, vsebina slik mora biti bodisi čimbolj obscena, gnusna, pornografska, politično nekorektna, ali pa iz sfere internetnih memov. Ob tem so formalna pravila igre na forumu taka, da objave ostanejo vidne na imageboardu, »slikovni tabli«, vse dokler uporabniki klikajo na njih ali nadaljujejo niz z odgovori, takoj ko objave izgubijo pozornost pa se izbrišejo s foruma. Tako zaradi vsebine kot tudi zaradi same forme se je foruma prijela oznaka »nezavedno interneta«, mesto, na katerem se vselej vrača potlačeno svetovnega spleta. Samo za ilustracijo; ko so oktobra letos po spletu zakrožile podobe mesarjenja in usmrtitve Moamerja Gadafija, je bil /b/ najverjetneje eno od prvih mest, kjer so se te odvratne podobe pojavile (recimo analna penetracija z mačeto itd.). Politična vsebina podob, golo in odvratno

nasilje nad diktatorjem, ki je mesece s silo zatiral protirežimske protestnike, je v kontekstu /b/-ja spremenila svoj pomen: pojavila se je kot depolitiziran material za šokiranje in zabavo uporabnikov foruma. Za ilustracijo politične nekorektnosti in na šoku temelječega humorja, ki deluje kot pravilo objavljanja na forumu nam, lahko služi tudi naslednji primer, ki ga navajamo po spominu in ki je kot vsa fluidna vsebina foruma v brutalni in /b/tardirani poetičnosti njegove forme potonil v nevidno. Ob fotografiji Hitlerja vidimo zapis: »/b/ sorry for all the Jews.«, na kar nekdo odgovori: »No problem man, water under the bridge.«

Vse v forumu nastopi kot mešanica infantilnosti in briljantnega nihilističnega humorja. Poleg že izpostavljene analogije z nezavednim (vzamemo ga lahko kot model nezavednega) lahko pokažemo tudi na analogijo s prostim trgom. Ta sicer ni del običajnega imaginarija, ko govorimo o /b/-ju, pokazati pa se da, da je na delu neka podobnost. Na forumu v tekmi konkurenčnosti za čimdaljši obstanek na »slikovni tabli« vsebine tekmujejo med seboj v ekstremih politične nekorektnosti, žaljivosti, odvratnosti. Kaj ni ravno v tem tudi resnica prostega trga? Velika podjetja, tista, ki so danes »prevelika da bi propadla«, multinacionalke, ki edine imajo pravo moč za kar najdaljši obstanek na svetovnem trgu, so lahko tako velika samo na osnovi obscene realnosti – izkoriščanje delovne sile (recimo košček fakta za ilustracijo: H&M za ceneno bombažno majico, ki se prodaja po 4.95 € šiviljam v Bangladešu za delo plačuje 0.001 € na kos). Preprosto rečeno, da si konkurenčen, da so profiti tvojeja podjetja

Na forumu v tekmi konkurenčnosti za čimdaljši obstanek na »slikovni tabli« vsebine tekmujejo med seboj v ekstremih politične nekorektnosti, žaljivosti, odvratnosti. Kaj ni ravno v tem tudi resnica prostega trga?

vrto glavo visoki, moraš poseči po delovni sili gospodarsko »nerazvitega« ali »razvijajočega se« sveta, v obsceno realnost izkoriščanja, ki omogoča današnji svetovni red in na poti ustvarja strmo naraščajočo realnost slumov, ki se s svojimi fraktalnimi formami in eksponentno rastjo zajedajo v velika mesta tako imenovanega »tretjega sveta«. Povedno verzijo tega odnosa najdemo v ganskem »digitalnem slumu« Abogbloshie, ki ga imamo lahko za simbol »potlačene tehnologije«. Tja iz razvitejših delov sveta pod krinko razvojne pomoči množično potujejo računalniki v obliki nedelujočih, tehnoloških smeti. Skratka, kot morajo uporabniki /b/-ja za konkurenčnost posegati po neokusni in šokantni piktografski vsebini, tako morajo velike firme posegati po mednarodnem trgu cenene delovne sile in v teh delih sveta s pritiskom svoje finančne moči ustvarjati obsceno mizerne življenjske pogoje. Ob tem izpostavimo paradoks, da /b/ kot model prostega trga deluje po mehaniki konkurenčnosti in mnogo bolj prosto kot trg sam – paradoks je namreč v tem, da v času, ko je neoliberalna ideologija prostega trga samoumeven hegemonski diskurz politike na svetovni ravni, prihaja v procesu socializacije izgub do milijardnih in trilijonskih državnih intervencij v privatno, prostotržno sfero. S tem se je pokazalo, da je potrebno subvencionirati ravno prostost in konkurenčnost teh trgov.

Naredimo korak nazaj in se ponovno vprašajmo, kaj je /b/? Tehnično rečeno oznaka Random foruma na internetni strani 4chan. In kaj ni tudi naključnost njegove vsebine povsem primerna za analogijo s trgom, kjer čisto vse lahko postane tržno blago (od materialov, dela,

denarja, informacij, idej do največjih neuporabnih bizarosti itd.), če le uspe zanetiti potrošniško željo? Kakorkoli, vztrajajmo na koraku nazaj, v neke druge pomenske smeri. /b/ velja za virtualno domovanje »haktivističnih« skupin Anonymous in LulzSec (poleg »darkneta«, na katerem se uporabnikov ne da izslediti preko IP naslovov) in hkrati tako rekoč za epicenter ali pa vsaj za enega izmed epicentrov produkcije internetnih memov. Tako se umešča na presečišče političnih dejavnosti, aktivizma v času interneta in znotraj smeri ustvarjalnosti, ki se razvija na svetovnem spletu (od »mikroustvarjalnosti« memov do internetne umetnosti). S tem se nam odpira politični in umetniški pomen /b/-ja, hkrati pa se nam zdi to precej boljše izhodišče za tematizacijo /b/-jevega temnega, nihilističnega humorja, kot pa običajno moralistično zgražanje s strani tistih, ki ne razumejo izraza internetne generacije. S te strani lahko ugledamo ustvarjalno plat 4chana, ki se izraža recimo na straneh F.A.T. laba, tumblr-a, dump.fm-a in ludističnih, nihilističnih absurdnih »memosfere«, recimo Reddita, Buzzfeeda, Cheezburger Networka, kjer politični upor 99-ih odstotkov na Wall Streetu konča kot virtualni delček transformirane realnosti v geslu »We are the nyan nyan percent.« Mimogrede, kaj ni s tem geslom pravzaprav razkrita resnica gibanja »okupiraj«, v katerem se za socialne pravice bori 99% ljudi razvitejšega sveta, ki si kot globalni razred potrošnikov in uporabnikov interneta ter drugih informacijskih tehnologij lahko privoščijo boj za socialne pravice?

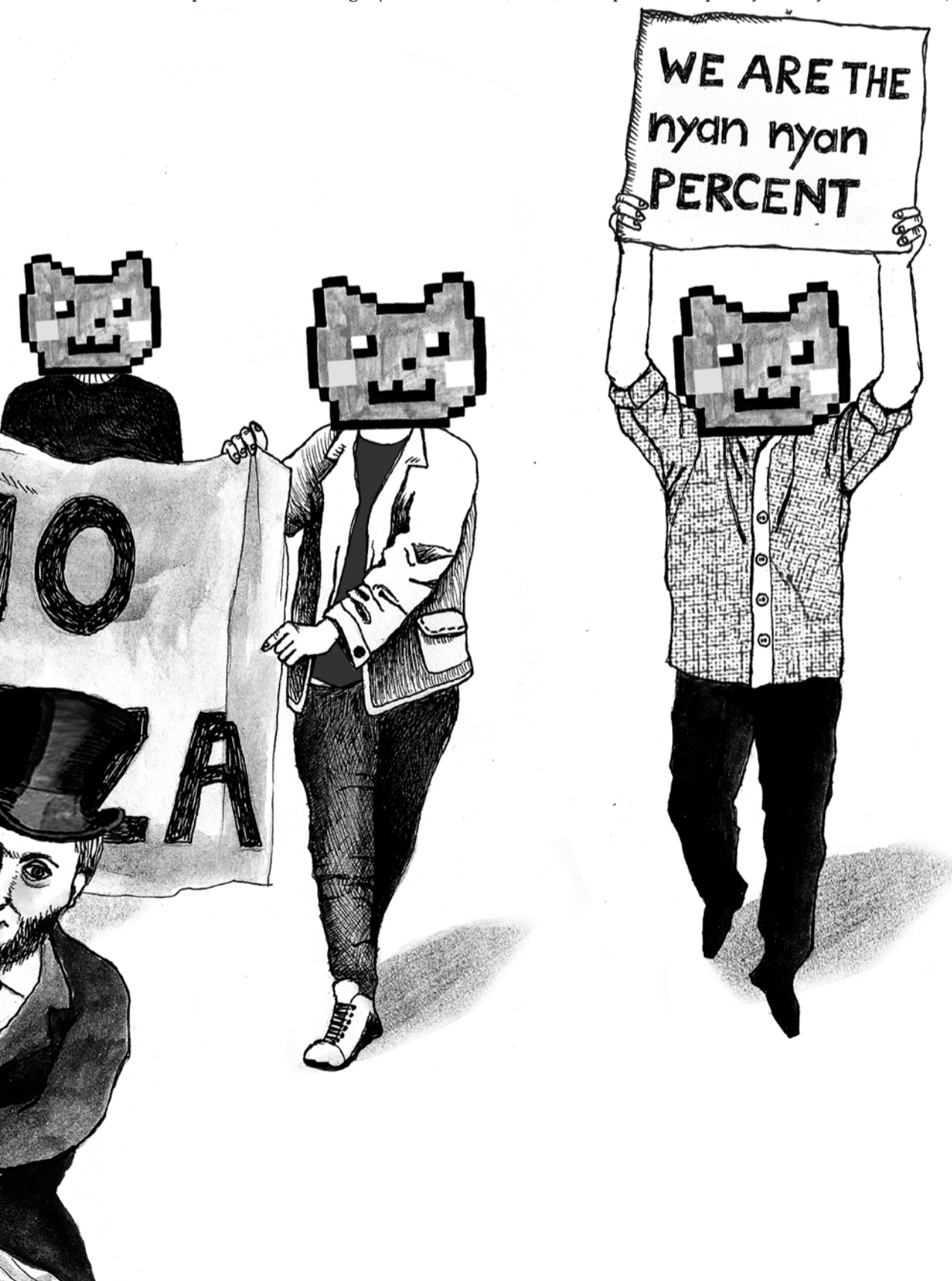
Vrnimo se na začetek, k izhodiščnim vprašanjem in se ponovno vprašajmo: kaj ima 4chanov /b/ s preobliko-

vanjem visokošolskega študija in samoorganiziranim študijem? O tem, da sta tudi trg in univerza v nekem pomembnem odnosu, nam lahko pove ravno zasedba Filozofske fakultete in evropska, bolonjska reforma visokega šolstva, ki se jo skuša misliti in kritizirati tudi v kontekstu zasedbe. Študentje Filozofske fakultete so po eni strani najočitnejši simptom presežka izobraževanja nad potrebami trga, najbolj jasno utelešajo antagonizem med znanjem in trgom, ob tem pa so na zasedbi kot enega osrednjih problemov odprli tudi vprašanje fleksibilizacije in prekerizacije trga delovne sile. Ravno kontekst interneta pa nam omogoči tematizacijo tega odnosa med znanjem in trgom na drugačen način. Internet je ob določeni rabi v prvi vrsti platforma prostega dostopa do informacij in znanja – kdor pozna spletne strani kot so aaaarg.org, TED, MIT OpenCourses, openculture in tako dalje, ve, da je na spletu prosto dostopno vrhunsko oblikovano znanje s kateregakoli področja, najsibo v obliki digitalnih knjig, zvočnih posnetkov, posnetkov predavanj ali interaktivnih programov. S tem postane viden paradoks odvečnosti izobraževalnih ustanov v času interneta – če je namreč vrhunsko oblikovano znanje prosto dostopno na internetu, čemu potrebujemo fakultete, kjer je veliko vsebin mnogo slabše oblikovanih in podajanih kot na spletu? In če pomislimo, da je prej tematizirana prekernost oziroma negotovo zaposlovanje za določen čas v nekem smislu že preživeta, saj gre trend zaposlovanja na vedno fleksibilnejšem trgu vedno bolj v smer samozaposlovanja – kaj ne postanejo v tem pogledu izobraževalne ustanove ob internetu kot možnosti samoizobraževanja, samoor-

In ali je razlika res tako velika, če predavanjem iz programiranja slediš preko posnetkov iz predavalnic MIT-ja, ali pa tako, da si tam fizično prisoten in formalno vpisan na izobraževalno ustanovno. Če je pomembno znanje, kaj se v tem primeru plačuje s šolnino?

ganiziranega izobraževanja čudno odvečne? Kdo namreč v situaciji samozaposlovanja poleg dejanskega izkaza znanja potrebuje formalne izkaze večšin in znanj? Ni to preprosto nekaj, kar po inerciji ostaja starega v procesu fleksibilizacije trga? In ali je razlika res tako velika, če predavanjem iz programiranja slediš preko posnetkov iz predavalnic MIT-ja, ali pa tako, da si tam fizično prisoten in formalno vpisan na izobraževalno ustanovno. Če je pomembno znanje, kaj se v tem primeru plačuje s šolnino?

V tem kontekstu postavljamo tezo, da je internet sodobni medij in forma intelektualne emancipacije v jacotot-rancierjevskem smislu (tako z razsrediščenjem vsebin kot tudi s prosto dostopnostjo in participatornostjo), rabo interneta v namene širjenja in produkcije javno pomembnih informacij in znanj pa lahko v analogiji s Kantovo javno rabo uma razumemo kot javno rabo interneta. Memovska participatorna popkultura je navsezadnje epizoda intelektualne emancipacije, ki v prvi vrsti pomeni spremembo odnosa med učiteljem in učenci v intelektualni enakosti in aktivni participaciji vseh znotraj skupnosti učečih se in ustvarjajočih. In ker je intelektualna enakost močno povezana s pravo anonimnostjo (zaenkrat na običajnem spletu kljub splošnemu prepričanju obstaja zgolj lažna anonimnost – internetni promet je strogo nadziran preko IP naslovov) je tu potreben boj za resnično anonimnost, katere lekcijo lahko slutimo v Beckett-Foucaultovski internetni umetnosti anonimnih. Šele ko se izvora govora ne da več identificirati, pride do izraza vsebina govora sama. Boj za kvaliteto in javno šolstvo in s tem povezane socialne pravice delavskega razreda pa se s tem ne da misliti brez boja za javno in najširšo dostopnost interneta in informacijskih tehnologij in ustvarjanja pogojev njihove umne rabe. Tu lahko zaključimo pri dveh pomenih transgresije: površinske transgresije šoka na sami materialni površini /b/-ja ter pravi politični transgresiji in subverzivnosti umne rabe interneta, ki jo prepravljajo ne-umne komercialne vsebine tržnega vdora v virtualno sfero informacijsko-idejno skupnega. ∞

NOVICE SO KATEGORICNO IMPOTENTNE

piše **Barbara Smajla**

rišeta **Fejzo & Mia Ventin**

Sranjeu Ruandi

Medtem ko je na Prešernovem trgu odmevala že tako rekoč slovenska ponarodela »Ide mi, u životu ide mi« in je pol milijona grl po Sloveniji vzdihnilo, nekaj iz olajšanja, nekaj iz razočaranja, večina pa kar tako, so na drugem koncu sveta, izza našega obzorja relevantnosti, prav tako v pričakovanju volilnih rezultatov prestolnico zapuščali še zadnji od približno 3000 prestrašenih Kongoležanov. Demokratična republika Kongo je drugič po koncu vojne, v kateri je umrlo res zelo zelo veliko ljudi, volila predsednika. In ker je stara afriška tradicija takšna, da se ob volitvah poprime za orožje in/ali orodje, in tradiciji menda ne gre oporekati, so tudi tokrat poprijeli za orožje in/ali orodje. Bili so mrtvi, bilo je veliko izgredov, tudi izven meja države, bile so kraje volilnih lističev in celo podaljšanje volitev za dodaten dan. Več milijonov ljudi ni moglo priti do volišč, ker je to v državi, kot je DR Kongo, veliki za dve tretjini Evrope in z bedno infrastrukturo, pač nemogoče. Bile so tudi goljufije, bilo je pomanjkanje nadzora, bila je vilnilna komisija, sestavljena iz strankarskih veljakov, in domnevno pristransko vrhovno sodišče, ki potrjuje rezultate. Zato imena kandidatov sploh niso pomembna, pomemben tudi ni zmagovalc. Zmagala bo demokracija. Prav gotovo.

Vprašanje medtem ostaja, kdo bo zmagal v Gani – čarovnice ali vlada. Oboji so se namreč sestali na kongresu, kjer razpravljajo o možnosti, da bi razpustili šest svojevrstnih koncentracijskih taborišč za čarovnice. Ironično se domnevne čarovnice borijo za to, da bi omenjeni kampi ostali, one pa v njih, medtem ko si jih vlada želi »izpustiti« in reintegrirati v družbo. Okrog tisoč žensk, obtoženih ča-

rovništva, in njihovih sedemsto otrok bi tako raje ostalo v svojih kampih, kamor so pobegnile pred razjarjenimi množicami in kjer imajo mir, kot pa da bi se vrnile v svoje skupnosti in se izpostavile mučenju, diskriminaciji, stigmatizaciji in zelo verjetni smrti. V Gani zaenkrat ne obstaja učinkovit zakon, ki bi preprečeval tovrstne sicer bizarne katastrofe. Takšen zakon sicer obstaja v Malaviju in v Nigeriji, a očitno nikogar ne moti, saj obtožene čarovništva še vedno brez ovir obsojajo in zapirajo.

Dejstvo je, da čarovnice vedno in povsod so, le da se z njimi na različne načine spopadamo. Na primer manj se jih zapira in bolj impregnira s farmacevtskimi sredstvi. Dandanes že vsak deseti Američan, starejši od 12 let, denimo, vsaj občasno zoba antidepressive. Seveda niso vsi nori. Mo-

goče še bolj zgovoren je podatek, da ima vsaka četrta Američanka psihično motnjo, zaradi katere ima predpisana zdravila. Če torej četrtnina Američank ne ustreza definiciji normalnosti (motnja očitno pomeni nenormalnost), ali se ne bi morali vprašati, kakšna sploh je potemtakem defini-

MUTNA APOSELA

cija normalnosti, da je tako visok odstotek ne doseže. Je kaj narobe z vsemi temi ženskami ali morebiti vendarle – je kdo pomislil na to? – s sistemom, v katerem morajo biti ženske popolne direktorice, kuharice, čistilke, matere, žene, ljubice, micemace, razstavniki eksponati, enciklopedije, fikusi in bogapitaj kaj še. Irski znanstvenik je šel medtem še korak dlje, saj je nezadovoljen ne le s psihičnim stanjem žensk v družbi, ampak kar z zamorjeno družbo, ki se spopada nasploh. Njegova rešitev je preprosta: v vodovod dodajmo nekaj litija, s čimer bomo ljudem pomagali v tej depresivni ekonomski situaciji.

Mnoge oblasti bi se gotovo strinjale z njegovo idejo: srečni ljudje v depresivni ekonomski situaciji so pač srečni in ne povzročajo nemirov in izgredov. V Egiptu takšnih substanc očitno še ne uživajo; njihovo nezadovoljstvo več kot očitno bode v oči. Še enkrat so se dvignili in oblasti so še enkrat posredovale. Kot kaže, pa jim je zmanjkalo – solzivca. Na spletu se je namreč pojavila novica, da je kmalu po izgredih iz ZDA v Suez pripotovala pošiljka sedmih ton in pol solzivca, v istem tednu pa naj bi pričakovali še dodatnih štirinajst ton, skupaj torej 21 ton in pol! Pohvaliti gre osebe v pristanišču, ki je zavrnilo podpis in sprejem takšne pošiljke. Zoper peterico, znano pod imenom Pogumnih pet, naj bi takoj sprožili preiskavo, ki pa so jo kmalu zatem preklicali. Solzivec, ki so ga uporabili med zadnjimi protesti v Kairu, je sicer zelo močan plin, ki povzroča celo tresenje in bolečine v prsih, simptomi pa lahko trajajo tudi leto dni.

O škodljivosti zdravju in zdravju škodljivem bi imeli marsikaj povedati tudi nasprotniki genetsko modificirane hrane, ki so v zadnjem času dobili kup vzrokov za puljenje las. V Nepalju je odjeknila novica, da je kmetijsko ministvo (oziroma tamkajšnji podkupljeni uradniki) v sodelovanju z domnevno humanitarno ameriško organizacijo USAID in zloglasno multinacionalno Monsanto, ki razvija in prodaja genetsko modificirano hrano, v promocijske

namene med 20.000 nepalskih kmetov razdelilo seme genetsko modificirane koruze. To je čudno zato, ker a) Nepal nima težav s preskrbo z žiti, četudi jih nekaj uvažajo, in b) je bil Nepal vedno izjemno previden, da ne rečemo nenaklonjen genetsko modificirani hrani, (poljubno še c) je pred kratkim Madžarska uničila vsa polja Monsanto korus, Peru pa je sprejel desetletno prepoved gojenja GMO). Potem ko je zadeva izbruhnila v medijih, naj bi ministvo preklicalo načrt, zagotovili pa so tudi, da z Monsanto niso podpisali nikakršnega sporazuma. USAID, kot kaže, z Monsanto in načelnostjo nima težav, saj priznavajo, da sodelujejo v projektih po vsem svetu, tudi v Nepalju.

En svet, eno ljudstvo, ena megla - Protesti medtem potekajo tudi v južnoafriškem mestu Durban, kjer so Združeni narodi organizirali konferenco o klimatskih spremembah. Durban je že mogoče kraj, znan po zgodovinskih potezah tako Nelsona Mandele kot Gandija, a malo upanja ostaja, da se bo v zgodovino zapisal tudi kot kraj, kjer so našli recept za vprašanje naraščajočih izpustov toplogrednih plinov. Zato je tam marširalo šest tisoč protestnikov in zato se je tudi tam osnovala frakcija gibanja Occupy. Govori se celo o okupaciji konferenčnih dvoran. Ker bi

bila edina rešitev pravno zavezujoč dogovor, tega pa ne bo. Ali pa bo premaknjen nekam v oddaljeno prihodnost, ko ne bo več pomembno. Ali pa bo prilagojen v skladu s prilagojenimi meritvami, ki bodo prilagojene še sprejemljivi prilagoditvi na novo prilagojenih držav. Mnogi se zato sprašujejo, ali imajo tovrstne konference sploh smisel ali pa gre za zapravljen čas in denar. To se sprašujemo tudi mi.

Predvsem zato se to sprašujemo, ker medtem ko ki-

tajski predstavnik, kateri koli že, ker sploh ni pomembno, kateri čisto natančno je tam, v Durbanu pametuje o morebitni zavezi nekim minimalnim omejitvam izpustov toplogrednih plinov in vsega drugega sranja, se Kitajska (mimogrede, vsak peti Zemljan je Kitajec) valja v smogu. Potopljena je v smog, zadušena, ne vidi koraka pred sabo. Dobesedno. V prestolnici so zato morali odpovedati na stotine poletov. Neodvisni kitajski mediji poročajo, da je bilo v Pekingu v vsem letu samo trinajst dni, ko je bil zrak sprejemljive kakovosti. Medtem pa so vsi ostali državni mediji ves ta čas vztrajali, da to pa absolutno ni smog, ampak – megla. Zveni znano?

Ljubljana je november prečepela v megli. (Hm, megli?) V primerjavi s Pekingom lahko počepne še malo nižje, ker je to vendarle megla, skozi katero vidiš korak pred sabo, a vendarle je to megla. (Hm, megla?) Zato so se ustanavljale nove stranke, veliko je bilo govora o megli in o soncu, veliko je bilo menjavanja pripadnosti političnim strankam, takim namreč, ki znajo dobro mešati meglo in lepo opisovati sonce. Potem pa se je megla dvignila in smo videli, v katero stranko so, tako rekoč nevede, prestopili takorekoč vsi. ∞

GASOPIISA

OKUPACIJA S GASOPIISOM

ŠT. 02. • DECEMBER 2011 • ISSN 0000-3489-2218 • LETNIK • 2011 ZAPOREDNA • ŠT. 5543

ROBERT BOBNIČ, JURIJ SMRKE IN TIME PRESSURE

OKUPACIJI, KI JE VZNIKILA NA SREDIN DAN, 23. NOVEMBRA, SE JE OČITALO – ZNOTRAJ, ZUNAJ – DA NI ZMOŽNA FORMULIRATI ZAHTEV, POZITIVNOSTI, PROGRAMA, ALTERNATIVE. IN VENDAR JIH JE – CELO V VEČ VERZIJAH. IZHODIŠČNO DIAGNOZO, KI JE ŠLA V MEDIJE SKUPAJ Z ZASEDBO, SO TI POGRABILI KOT MORSKI PRAŠIČKI POGRABIJO SVEŽO TRAVO IN JO NARATIVIZIRALI KOT ZAHTEVE, ZARADI »RADIKALNOSTI« KATERIH JE BILA IZREČENA MARSIKATERA PIKRA NA RAČUN NA NOVO ODPRTEGA DEMOKRATIČNEGA PROSTORA. NA SKUPŠČINAH SE JE ZAČELO GOVORITI O »NEGATIVNI JAVNI PODOBI« IN TREBA JE BILO IZDELATI ZAHTEVE, KI BI BOLJ UČINKOVITO NAGOVORILE SLUŠALCE, BRALCE IN GLEDALCE. MEDIJI SO TE, PREK DELAVNIC IN SKUPŠČINE OBLIKOVANE, POGRABILI NEKOLIKO MANJ VNETO, NAJVERJETNEJE ZARADI JENJANJA SPEKTAKLA IN ŠTEVILA SPALNIH VREČ, KI BI JIH BILO VREDNO POSNETI. TODA MIMO NJIHOVIH KAPRIC – ZAKAJ SPLOH ZAHTEVATI? KAJ POMENI TA POZITIVNOST? KAKO JO MISLITI? MAR NI GIBANJU 150 ZAGON DAJALO RAVNO IZSTOPANJE IZ NASLAVLJANJA OBIČAJNIH CENTROV MOČI (OD MEDIJEV DO VLADE) IN DELOVANJE, KI JE BILO PRIMARNO USMERJENO V KREIRANJE NOVIH PRAKS, INTERVENCIJE V JAVNI PROSTOR IN MNOŽENJE MOČI, NE PA TOLIKO V DELO Z MEDIJI? ZAHTEVE MORAMO RAZUMETI KOT VPIS V OBSTOJEČI RED, ZAHTEVE (ŠE POSEBEJ PA MEDIJSKO UČINKOVITE ZAHTEVE) SO NEKAJ, KAR SE LAHKO RAZUME LE V RELACIJI DO TEGA, KAR JE MEDIJSKO VZPOSTAVLJENO. ČE PRESEGAJO OBSTOJEČO KONSTELACIJO RAZMER, POTEM SO NERAZUMLJENE. IN RAVNO ZA TO GRE, ZA PRESEGANJE. ZASEDBA V LASTNEM PROCESU NOSI VSE ZAHTEVE IN NE POTREBUJE NIKAKRŠNE ZUNANJE LEGITIMACIJE (TUDI JAVNOSTI IN MEDIJEV NE). LEGITIMIRA SE Z ZASEDANJEM SAMIM, PREK SKUPŠČIN IN PREK NOTRANJEGA DELOVANJA. V NASPROTNEM PRIMERU JE LAHKO PRECEJ HITRO KASTRIRANA, PODOBNO KOT V NEKI DEBATI NA ZAČETKU OSVOBAJANJA, KO JE EDEN OD UDELEŽENCEV KOT PROBLEM ŠTUDENTSKIH PREDSTAVNIKOV DIAGNOSTICIRAL ODTUJENOST OD BAZE IN MALOŠTEVILČNOST VOLILCEV, KI JIM PODELJUJEJO MANDAT, DRUGI PA MU JE ODVRNIL: »JA, SAJ, KOLIKO JE PA VAS ...« TREBA JE IZSTOPATI IZ TE LOGIKE IN VERJETI V TO, DA BI BIL BOJ OSVOBODITELJEV ENAKO LEGITIMEN, TUDI ČE BI BILI LE TRIJE.

DOGAJANJE NA ZASEDBI

SPODAJ SO NAŠTETE LE NEKATERE STVARI, KI SO SE ZGODILE IN SE DOGAJAJO NA OSVOBOJENI FF. ŠE VEČ STVARI NAJDETE NA MISMOUNIVERZA.BLOGSPOT.COM

DELAVNICE NA FF

TEMELJI KAPITALIZMA,
ZAKAJ ZASEDBA?,
ALTERNATIVNA OBLAST,
RAZISKOVALNO DELO NA UNIVERZI,
AVTONOMNI PROSTORI: NET-CAFE,
INFORMACIJE KOT JAVNO DOBRO,
KOMUNIKACIJA ZNOTRAJ GIBANJA 150,
RAZMISLEK O OČITKIH PROTI ZASEDBI,
"DEMOKRACIJA VSAK DAN, NE LE ENKRAT
NA ŠTIRI LETA",
KAKO DO SAMOUPRAVNEGA ŠTUDIJA?
....

PREDAVANJA

AVTONOMIJA UNIVERZE IN KOMPLEMEN-
TARNOST TRDIH IN MEHKIH ZNANOSTI,
GIBANJA, PROTESTI, UPORI: IZ AMERIK V
SLOVENIJO,
ČIGAV IMPERIJSKI (NEOLIB.) UNIVERZA?,
SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 19. STOLETJA,
FINANCIALIZACIJA,
RAVNANJE Z OSREDNJI MNOŽIČNIMI ME-
DIJI IN ETNOGRAFSKO TERENSKO DELO,
....

AVANTI SIMONA SUŠEC

NEKOČ SEM NAPISALA ČLANEK O OSNOVNIH ŠOLAH, V KATEREM SE JE KOT PREDMET KRITIKE PREPOZNAL NEKDO, KI POUČUJE NA UNIVERZI. TAKRAT SEM ZAMAHNILA Z ROKO, TODA: ČE JE NEKOČ VELJALO, DA SO OSNOVNE ŠOLE PREDVSEM VZGOJNE USTANOVE, MEDTEM KO NAJ BI V POSAMEZNIKOVI NADALJNJI POTI PREDNOST POSTOPOMA DOBIVALO IZOBRAŽEVANJE V OŽJEM POMENU, POTEŠMERNICE REFORMIRANJA ŠOLSTVA UVAJAJO ČUDEN OBRAT: OSNOVNE ŠOLE SO, PREDVSEM ZARADI NEPRIMERNEGA NAČINA FINANCI-
RANJA, PRISILJENE MALE PAGLAVCE NARAVNOST RAZVAJATI, NA UNIVERZO PA, NEMARA IZ ISTEGA RAZLOGA, PREDVSEM PA ZATO, DA BI SE STROŠKI V KAO SPREJEMLJIVI MERI PRENESLI NA ŠTUDENTE, PRODIRAJO IRACIONALNI KRITERIJI NAPREDOVANJA, NPR. NIKOLI DOVOLJ PREIZKUŠANA POHLEVNOST DO AVTORITETE, ZMANJŠANJE SREDSTEV ZA ŠTIPENDIJE IN ŠOLNINE.

To pomeni, da groba predstava, ki jo imamo o invaziji naravoslovnih (pa tudi družboslovnih) študijev čez humanistične, ne drži povsem. Če naj bi humanistično formiranje preobrazilo posameznikov etos in ga kultiviralo od korenin do cveta, pa naj bi se naravoslovje držalo le v laboratorijih in spon-tani ideologiji pustilo, da se divje razra-šča po zunanjem svetu. Humanistično hipostaziranje pedagogike se je namreč izkazalo za izredno trdovratno.

Predstava, da je svet ena sama veli-ka učilnica, je bila deležna kritike tudi s strani avstrijskega filozofa Konrada Paula Liessmanna, ki pravi, da se hu-manistična ideja izobrazbe napaja prav na permanentni krizi, saj bi se v na-sprotnem primeru, rečeno z Adornom, dotaknila rane, da izobrazba sama ne zagotavlja umne družbe in podpira razredno gospodstvo. Tako ni kakšna posebna novonastala družbeno-ekonom-ska situacija tista, ki bi preprečevala vsesplošno širjenje humanističnega načina življenja, temveč gre za nekaj, kar je prej mogoče zgrabiti s pojmom izobrazbe. Toda Adorno-Liessmannova kritika ni bila upoštevana. Priča smo razbrzdani rasti bolj ali manj odkri-to prisilnih dejavnosti: vseživljenjsko izobraževanje, milijon izvenšolskih in obštudijskih dejavnosti, ki pogosto težijo k temu, da bi dosegle večjo stopnjo institucionaliziranosti kakor pouk sam, ne da bi bila njihova kvaliteta tudi preverjena – zaradi česar nekvaliteta ni sankcionirana in kvaliteta ni nagrajena – prostovoljstvo, neplačano pripravništvo in prekarno delo mladih. Vsi ti pojavi si svojo utemeljitev iščejo v psevdopedagoški terminologiji in se hranijo s starim slovesom klasičnih pe-dagoških institucij, katerih vsebino so seveda zavrgli.

Na drugi strani je dvajseto stoletje razvilo celo pahljačo silovitih in obšir-nih kritik humanistične ideje – kot zo-perstavljen naravoslovni znanosti – ki so se sicer med seboj močno razlikova-le glede tega, ali so vztrajale pri post-humanističnem mišljenju, stavile na politično vlogo strokovnjakov, v morje metale steklenice s kritičnimi sporočili ali utemeljevale nove diskurzivnosti. Vse pa so si bile nenavadno enotne v tem, da so namesto figure univerzite-tnega profesorja kot mrtvokamniti kip ustoličile figuro pisatelja (dopisoval-ca, sogovornika v dialogu ipd.), ki se z univerzo v življenju sicer sreča, toda začasno in ne brez kritične distance. Foucaultovo opazko iz leta 1976, da v krizi univerze ne smemo videti izgube njene moči, temveč okrepitev, je brati predvsem v tej luči: univerza lahko zdaj neuniverzitetna razvijanja razglasi za preduniverzitetna, torej kot bistveno neaktualna, po drugi strani pa se nje-nim disciplinam ni treba nadalje pola-rizirati na naravoslovne in humanistič-ne, temveč se medsebojno pripoznavajo kot strokovne, recimo tehnične.

Toda ponovno: sprejemljivost takšnega, pomislite, precej zaprtega pa-keta vednosti, je bila odvisna od zadr-žanja tistega videza, ki pač nikoli ni bil nobena resnica, namreč, da je univerza tako avtonomna, da svoje člane izbira po strokam inherentnih kriterijih, na-

vsezadnje tudi s pomočjo trdnega šol-skega sistema, socialnih transferjev in prepričanja o čistosti teorije. Pri tem stanje sočasne zavesti, ki jo Adorno di-agnosticira kot polizobraženost, ni bila v napoto, kolikor bežen pogled na ste-no s titulami in priznanji odreši muč-nih dvomov mišljenja.

Zato je zdaj v pogumnih pobudah k premisleku o stanju visokega šolstva in boju za njegovo kvaliteto in dostopnost nekaj neuniverzitetnega. In zato je do prve zasedbe prišlo na nemara najmanj atraktivni izmed ljubljanskih fakultet, ki ob takšni – in le ob takšni – prilo-žnosti svoje nesodobnosti ne bi smela šteti za vrlino. Vprašanje, kako se okre-piti za dosego zastavljenih ciljev pa po mojem mnenju, ni vprašanje, kako pridobiti vladno, javno, rektorjevo, de-kanovo, celo profesorsko naklonjenost (četudi verjetno ne bi bilo treba nikogar ravno poditi), temveč prej v tem, kako izdelati takšna stališča, da bi zasedba kakšne druge fakultete – hja, celo EF – postala kaj več kot domislek pozornosti nevrednega čtiva. Če so študenti dru-gih fakultet samo idioti z zagotovljeni-mi delovnimi mesti v gospodarstvu, so FF-jevci pač idioti brez njih. Bi pa bila vsaka bližnjica, ki bi jo pri tem utegnili ubrati, gotovo napaka. ☹

»ČE SO ŠTUDENTI DRUGIH FAKUL-TET SAMO IDIOTI Z ZAGOTOVLJENIMI DELOVNIMI MESTI V GOSPODARSTVU, SO FF-JEVCI PAČ IDIOTI BREZ NJIH.«

MNOŽIČNI ŠTUDIJ: PARADOKS KAPITALISTIČNE PROIZVODNJE VÉDNOSTI

TIBOR RUTAR

V DISKURZU O SLOVENSKEM VISOKEM ŠOLSTVU DANDANES OBSTAJA NA ENI STRANI ZMEDA, KI SE TIČE EZOTERIČNEGA OZIROMA TAKO ABSTRAKTNEGA POJMOVANJA BOLONJSKE REFORME, DA NIHČE VEČ NE VE, NA KAJ TOČNO Z NJIM CILJAMO, NA DRUGI PA PARADOKS, NANAŠAJOČ NA MNOŽIČNOST ŠTUDIJA.

Pri prvi je potrebno opozoriti vsaj na to, da moramo biti pri pogovarjanju o problematiki bolonjske reforme bolj specifični in oprijemljivi ter da tega izraza ne izrabljamo z namenom mistifikacije aktualne problematike, temveč za njeno boljše razumevanje. O množičnosti študija kot paradoksu pa govorim zato, ker je tak študij, tj. dostopen vsem, v socialno liberalni oziroma bolj splošno egalitarni družbi seveda ena njenih glavnih predpostavk, a vendar množični študij v vseh pomernih besede mogoče ni nujno to, kar si dejansko želimo in kar prispeva k razvoju znanstvenih disciplin. Preden nadaljujemo naj še poudarim, da kritika trenutnega stanja družboslovnega dela visokega šolstva v Sloveniji nikakor ni nostalgichen klic po izgubljeni preteklosti, v kateri je bilo vse tako lepše. Ker gotovo je bilo drugače, ni pa bilo nujno lepše. Ena glavnih omejitev in slabosti trenutnega študijskega procesa, ki jo vsaj družboslovni študentje pogosto vneto izpostavljajo, je njegovo prestrukturiranje oziroma premestitev fokusa ne na dejansko študiranje, tj. temeljito prebiranje znanstvenih tekstov in naknadna refleksija, temveč sprotno delo v obliki kratkih (pisnih) izdelkov, ki so sami sebi namen. Ti naj bi bili nekakšna simbolizirana podoba usvojenega vedenja, ki pa že zaradi svoje kvantitativne narave (proizvajati jih namreč potrebno skoraj tedensko) in strukturnih omejitev, to nikoli ne morejo biti. Kar je več, in tu se nam odpira glavni problem, takšen način študija ne le ni in ne more biti poglobljen, temveč s seboj kot stranski učinek prinaša tudi pasivizacijo študentov in usmeritev k bolj instantnemu, manj študijskemu študiju. Drži torej, da že sam način študiranja, ki je bolj podoben akademskemu maozizmu oziroma metaforičnemu Velikemu skoku naprej, niža kvaliteto študija (družboslovnih znanosti), ker študente sili v površno skeniranje kompleksnih tekstov, za poglobljeno študiranje katerih bi potrebovali neprimerno več časa.

Že omenjeni paradoks množičnosti slovenskega študija pa je še bolj neusmiljen. Zanimljivo imam vsaj na 1. in 2. stopnji študija »množični« študij, saj so kriteriji za vstop na fakulteto vedno nižji, obenem pa je sama zah-

tevnost nekaterih, predvsem družboslovnih študijskih smeri (ki je vsaj do neke mere gotovo inverzna z njegovo kvaliteto) tako nizka, da ta množica tudi doštudira. Množični v navednicah zato, ker je množični samo z vidika številke – študira namreč ogromno ljudi. Zdi se, da množičnost oziroma široka dostopnost študija predpostavlja, da lahko študira in doštudira vsak, ne glede na socioekonomski status in druge kriterije diskriminacije (kar je prav) ter obenem tudi ne glede na željo tega študenta ali študentke, da študira poglobljeno, zahtevno (kar je manj dobro), saj že sam način študija tega ne spodbuja. Študente se namreč sili v prisotnost na predavanjih in vajah, dejansko branje znanstvene literature in reflektiranje usvojenega pa je malodane preganjano. Vendar to ni množični študij, ki mora obstajati v svobodni, enakopravni družbi. Mo-

žnost študija mora zares imeti prav vsakdo – vendar s pomembnim dodatkom, da mora ta vsakdo dejansko želeti študirati, želeti imeti zahteven, poglobljen študij, prebirati izvirne tekste in se spuščati v racionalno rezoniranje o prav teh, ne pa se prebijati skozi študijski proces po liniji najmanjšega odpora. Gre torej za nekakšno dualnost tega problema – samo možnost, dostopnost študija mora zagotoviti država oziroma ministrstvo s spremenjenimi kriteriji dostopnosti, dejanska želja po študiju pa je v domeni študentov. Na tem mestu se moramo seveda vprašati tudi, kako to željo spodbujati, s čim jo na najučinkovitejši način razširjati in narediti vredno, saj trenutne domače naloge in ustrahovanje z listami prisotnosti mogoče niso najboljši način za dosego tega.

Ustvarja se torej nekakšen položaj brez izhoda; vrtimo se v krogu, iz katerega se ne moremo spodviti. Na eni strani sama struktura študija, ki je zavezana kapitalu in se ukvarja predvsem s tem, čemur Michael Burawoy pravi short-term horizons, tj. kratkoročni cilji, proizvaja védnost brez vrednosti, intelektualce brez intelekta, na drugi študentje postajajo vedno bolj odtujeni od svojega študija in manj zvesti poglobljenemu študiranju. Ali, kot nazorno razdela Burawoy: »Univerzo vedno bolj nadzirata regulacijski in tržni sistem, ki uničujeta tisto pravo podlago njene prekerne avtonomije, njene zmoglosti, da proizvaja in razširja temeljito védenje.«

Pomembno pa je, da vedno ko vzklikamo, da želimo množični študij, tega ne počnemo za vsako ceno. Zares si želimo množični študij, vendar zgolj če s to besedno zvezo razumemo študij, ki (a) je dostopen za vsakogar in torej ni pogojen s premoženjsko zmoglostjo posameznika, ki (b) dejansko dopušča možnost pravega študijskega udejstvovanja in se ne ukvarja primarno s čim hitrejšo produkcijo novih (družboslovnih) znanstvenikov, ki to morebiti sploh niso, ter ki (c) je dovolj zahteven, da dejansko omogoči razvoj, kvalitativno napredovanje znanstvenih disciplin, ne pa zgolj simplifikacijo in banalizacijo, tako da laično (s strani javnosti) videnje družboslovnega vedenja kot zapravljanja časa postane vse bolj utemeljeno. ∞

MAINSTREAM NOVINARSTVO NE ŠTEKA! KAJA POTEKO

DOLGOČASNO IN PONAVLJUJOČE SE ZDI PONOVRNO IZPOSTAVLJATI PAROLO GIBANJ 150 IN MI SMO UNIVERZA NIHČE NAS NE PREDSTAVLJA!, PA VENDAR JE TO POTREBNO. KAKŠEN NAJ BO SICER ODGOVOR NA ZAPISE V MEDIJIH A LA «MIHA KORDIŠ - ŠTUDENT, KI JE OKUPIRAL FILOZOFSKO FAKULTETO»?

Tako je namreč 26. listopada pisalo v Delovi Sobotni prilogi. Isti prispevek se je v nadaljevanju sicer »popravlil« in Kordiša označil za »karizmatičnega vodjo«, - »Che« torej le ni bil sam - pa vendar: ključno sporočilo in praksa gibanj je bila in vedno znova je reprezentirana napačno. Uveljavljene medijske forme, novinarske diskurzivne prakse, od svojih akterjev (omejimo jih na producente, še bolje: na novinarje in novinarke) zahtevajo, da t.i. javnosti v t.i. informativnih žanrih upovedujejo resnico, da reprezentirajo in posledično zapirajo. To početi s prostorom in dogajanjem, ki se predstavništvu upira, je milo rečeno smešno. Prvič, univerzalna resnica, ki naj bi jo z ogledalom preslikavali »objektivni« novinarski teksti, nikoli ne obstaja. Resnica je vselej arbitrarna in kot taka rezultat določenega družbeno oblikovanega diskurza, vendar pa znotraj gibanj obstaja še problem št. 2: njihova struktura zavrača opredeljevanje resnice diskurza same. Aktivistično geslo je interpretirano dobesedno - če nas nihče ne predstavlja, potem tudi nihče ne more pojasniti, kaj se dogaja. To, kar se dogaja, je v tem kontekstu namreč neopredeljivo, nepojasljivo, neoprijemljivo, odprto. Resnica tega diskurza je nekaj, kar vznikne v procesu deliberacije na delavnicah/skupščinah med aktivisti. Lebdi v prostoru in spreminja jo vsak poseg vsakega posebej. Obstoječe medijske forme je seveda ne morejo prijeti, to pa ne pomeni, da tega ne poskušajo. In to tako intenzivno, da je gibanje samo, paradoksalno, sprejelo odločitev, da se prilagodi medijskemu načinu dela. Namesto, da bi jih skušala siliti v novo prakso, je skupščina ustanovila tiskovne konference - da ne bi mediji rezali določene izjave in jih predstavljali kot mnenje celotnega gibanja, je to samo začelo proizvajati skupno voljo. Fail. Še dobro, da na tiskovke ni bilo nikogar (prvi denacionalni dnevi so pač mimo), razen Radia Študent.

Ta z gibanjem ostaja tudi sedaj, ko se detektirane probleme (in hkrati tisto, kar so mediji ob zasedbi Filozofske fakultete predstavljali kot zahteve) razvija in konstituirajo rešitve. Zanje sta namreč potrebna čas in argumentacija. Brez nje bodo spremembe težko dosežene. Splošne želje tipa »Zahtevamo boljši študij«, so slabe in

če komu, potem lahko škodijo gibanju samemu. Preprosto zato, ker se z njimi vsi strinjamo. Vsi smo enotni, kimamo z glavami, borimo se skupaj, vsi proti skupnemu sovražniku! Hm, sovražniku? Če soglašamo in smo za isto bojno črto, potem to pomeni tudi to, da na nasprotni strani ni nikogar. Ne zato, ker bi bili slabovidni ali pa na drugo stran ne bi videli zaradi goste ljubljanske megle. Preprosto zato, ker v kontekstu soglasja nasprotne strani pač ni, konflikt izgine. Konec, fine, vegen, Ende, end, kraj, son, final, fund, mwisho, fin, slut, ... Soglasje ustavlja gibanje, zapira prostor, zaključuje probleme. Pravzaprav, če se vsi strinjamo, problemov sploh ni, zato niti ni potrebno ničesar reševati. Konflikt mora obstajati in dejansko vedno tudi obstaja. Znotraj gibanja ga skuša reševati na argumentih utemeljen konsenz, ki za razliko od soglasja predpostavlja odprtost.

Še eno bistvo gibanja je namreč to, da je gibanje glagolnik od gibati, nedovršna zadeva torej. Povedano drugače: traja. Je nekaj, kar se ne zgodi, ampak se dogaja. Tako kot se dogaja tudi ... ne, je to res mogoče? ... javno mnenje! Zdi se, da lahko s formo aktivizma simpatično operiramo znotraj tega, kar teorija v konkretno realizirani obliki ideala išče že stoletja. V poenostavljeni obliki Slavko Splichal zapiše, da je javno mnenje »komunikacijski proces, v katerem si posamezniki in skupine prizadevajo doseči konsenz o spornih javnih zadevah z namenom, da bi vplivali na delovanje institucij oblasti«. Pojdimo po vrsti, od zadaj naprej. Želja in namen po vplivanju na oblast sta očitna, konkretni naslovniki zahtev se opredeljujejo v okviru konkretnih problemov. Kljukica. Sporne javne zadeve = problemi. Kljukica. O konsenzu smo že govorili. Kljukica. Posamezniki in skupine? Jih imamo, mhm. Še več, obstajajo celo kot javnost v Deweyjevem razumevanju koncepta, torej javnost kot kategorija tistih, ki so prizadeti s posledicami transakcij, v katerih neposredno ne sodelujejo, posledice pa so intenzivne do mere, da jih je potrebno regulirati. Kljukica. Da gre za komunikacijski proces, ne zaprto formo, pa tekst pravzaprav nenehno poudarja. Kljukica. Poenostavljeno, pa vendar: javno mnenje per se. Mwahaha - reprezentirajte ga, če ga morete. ∞

ZASEDBA KOT NAČIN BOJA

CHIBI

ZASEDBA NA «FILOFAKSU» JE TRENUTNO ZADNJA (IN ZAENKRAT TUDI NAJBOLJ OBETAVNA) BITKA V VOJNI, KI JO BIJEJO OZAVEŠČENI PROTI UVAJANJU SVETOVNIH FINANČNIH IN IZOBRAŽEVALNIH TRENDOV V NAŠE LJUBO VISOKO ŠOLSTVO.

Ozaveščen je marsikdo; študentje, pedagoški delavci na univerzah, raziskovalci, ljudje, ki spremljajo medije in so sposobni kritičnega mišljenja, rektor Univerze v Ljubljani ipd. Toda zasedba se je začela kot bitka študentov in se tako tudi nadaljuje. Tu ne pozabljam podpore vseh ostalih, bom pa govorila izključno o zasedbi prostora, ki je in ostaja v domeni študentov.

Prostor zasedbe je politični prostor. Politični zato, ker se z njim ustvari možnost spopada različnih silnic. Predavalnice, v katerih kipi zasedba, so postale centri dodatnega izobraževanja, predlogov, razvijanja novih idej in možnih rešitev (oz. smeri za njih iskanje) obstoječih in morebitnih problematik v visokem šolstvu. S tem so se preobrazile v silo, ki pritiska na vodstvo fakultete, univerze, na ministrstvo, skratka na tiste, ki lahko spremenijo stanje v visokem šolstvu. V vojnem izrazoslovju bi se jim lahko reklo oblegovalni oven, s katerim trkamo na vrata oblasti in javnosti.

Zasedba se je začela kot bitka na nivoju prostora ter se nadaljuje na nivoju odpiranja novih komunikacijskih kanalov. Mailing lista gibanja Mi Smo Univerza se širi, vse več ljudi spremlja MSU facebook profil in blog, na katerih se obvešča o dogajanju na zasedbi. Celotna medija so nas malce ovolhjali. Bitka je na nek način prerasla zgolj raven prostora. Čemu ga še vedno zasedamo?

Ker brez njega ne gre. Z zaprtjem tega kanala se zaprejo vsi ostali. Prostor ima v tej bitki dve funkciji; kot orožje in kot talec. Dokler ga imamo, bomo opaženi, mediji bodo poročali, ljudje bodo »pasli firbec« in posledično se bo širil krog ljudi, ki razmišljajo in razpravljajo o problemih, na katere želi opozoriti zasedba. Prostor ostaja edini komunikacijski kanal, preko katerega se na FF kaj doseže, saj ostaja edino stičišče vseh, ki tako ali drugače na Filozofski preživljajo čas. Fakulteta je namreč tako razkropljena, tako razbita na delce, da je prostor v pritličju glavne stavbe edini način, kako prebuditi čim več študentov in delavcev iz apatije in odtujenosti (pa še tako so izločeni določeni fizično popolnoma odcepljeni oddelki). FF nima enotne digitalne sfere, preko katere bi lahko obveščali, opozarjali, zahtevali. Študentje in delavci na fakulteti nimajo (oz. je do zasedbe niso imeli) skupne točke, kjer bi lahko prišlo do kakršne koli komunikacije (kafičev ob faksu, kamor se nas večina zateče za tisto prasto urico, ne štejem kot del ustanove, čeprav v glavah ljudi to že so). V zadnjih tednih pa smo le dokazali nujnost takšnega stičišča, kajti odkar je vzpostavljeno, komunikacija teče.

Ljudje smo se začeli povezovati med sabo in s tem počasi rušimo hierarhijo »katedra«. Hierarhijo, zgrajeno na odtujenosti, v kateri je komunikacija enosmerna.

Prostor na FF je včasih obravnavan kot dogma. Splošno velja, da ga primanjkuje, o tem se ne razpravlja in v to se ne dvomi. Ta prostorska stiska nedolžno namiguje na zaposlenost, obiskanost, zaželjenost in posledično kvaliteto FF. Toda prostorska stiska je veliko manjša, kot se kaže na papirju; v jutranjih, večernih in petkovih terminih je kar nekaj prostih predavalnic. Kljub temu pa se še vedno ogromno organizacijskih problemov pojasnjuje s

prostorsko stisko. Seljenje po predavalnicah, prekrivanje predmetov (tudi obveznih in celo znotraj enega programa!), izvajanje predmetov s 40 študenti v predavalnicah za dobrih 20 ipd., so problemi, ki se ponavadi opravičujejo zaradi premalo predavalnic in velikega števila oddelkov. Istočasno opazimo, da je na fakulteti še vedno prostor za profitno dejavnost zunanjega izvajalca. Malce karikirano torej; za »zunanje« je prostor, za študente pa ne. Slednji se namreč že dolgo trudijo pridobiti avtonomni prostor, ki bi presegel meje zatohle kletne čitalnice z omejenim »obratovalnim« časom. Želimo prostor, kjer se da študirati, se družiti, v katerem imamo lahko pogovore, okrogle mize, delavnice, sestanke. Prostor, kakršnega smo si z zasedbo pridobili sami.

Tako čudovito pridobitev je treba plačati, in sicer na račun nekaterih predavanj, pri čemer so določeni oddelki utrpeli več škode kot drugi. Kolateralna škoda bi se temu lahko reklo, neizogibna in pričakovana (oz. zaželjena, z blokado predavanj namreč dobimo pozornost in uveljavimo pozicijo talca, ki jo prostor ima), a vendar nepremišljeno vračunana, saj je prizadela le nekatere oddelke. Veliko bolje bi bilo, če bi škodila vsem oddelkom. Tako bi (to je le ena možnih rešitev) blokirali predavanja dveh do treh predmetov na teden na vsakem oddelku, pri čemer bi se njihove predavalnice ponudile predmetom, katerih učilnica je zasedena. Študentje blokiranih predavanj pa bi lahko v tem času prisostvovali na delavnicah ali pa se umaknili na zasedbo študirat. To bi bilo optimalno za oddelke kot tudi za zasedbo, saj bi naš dober glas lažjedosegel vseh 21 »regij« FF. Blokada učnega procesa bi tako postala manj usmerjena le v nekatere oddelke, kar bi bilo veliko boljše, saj želimo z zasedbo sicer blokirati predavanja, da opozorimo nase, da izzovemo vodstvo, javnost, študente, delavce na FF, a onemogočiti celotni učni proces zgolj enega oddelka bi bilo nesmiselno. To bi nasprotovalo zatrtjevanju, da se med drugim zavzemamo za boljše kvaliteto študija. Blokada naj bo torej enakomerna za vse oddelke, pa naj bo to enakomerno celostna (zaustavitev vseh študijskih procesov) ali pa enakomerno delna (blokada posameznih predavanj na vseh oddelkih, ne le na enem, dveh). Tako bi bila bolj prodorna, ker bi se veliko manj študentov miže prepričevalo, da se to njih ne tiče. Morda (zelo pozitivno usmerjen morda) bi jih začelo zanimati, zakaj točno so jim predavanja odpadla in bi prišli po informacije v zasedene predavalnice, kjer bi ugotovili, da jih zasedba zadeva še kako drugače kot le preko blokade njihovega predavanja. ☐

FRONTE ŠTUDENTSKEGA BOJA IZ ZASEDBE

ALEŠ MENDIŽEVEC

PO ODMEVNI ŠTUDENSKI (DELNI) ZASEDBI FILOZOF-SKE FAKULTETE NJIHOV NASPROTNIK NI IZGINIL, NITI NI BIL OKUPIRAN ALI KAJ PODOBNEGA. KONFLIKT NA UNIVERZI SE JE ŠELE VZPOSTAVIL. PROBLEM JE ZGOLJ V TEM, DA KONFLIKT NE DELUJE KOT KONFLIKT, AMPAK KOT VSESPLOŠNO STRINJANJE.

Študentje so z okupacijo določenih prostorov Filozofske fakultete pridobili svoje mesto, in sicer ne le v zasedenih predavalnicah 2, 4 in 5, ampak tudi znotraj splošnega diskurza izobraževanja in znanja v današnji družbi. Z zasedbo se je šele odprlo resno razpravljanje o stanju in trendih, po katerih se razvijajo fakultete in sama univerza. Glede teh očitno ni enotnega mnenja, saj v nasprotnem primeru verjetno ne bi prišlo do zasedbe. Pa saj ga niti nikoli ni bilo, a 'bolonja' je prišla do točke, kjer se nema posamezna pritoževanja spremenijo v Zasedbo. Tako se je odprl prostor svobodnega diskurza in možnost avtonomije univerze. In to je tudi ena izmed temeljnih zahtev študentskega gibanja (kakor piše v pamfletu Zasedbe), namreč da Filozofska fakulteta (FF) vzpostavi prostor za razpravo o nekaterih ključnih vprašanjih in problemih, povezanih z visokim šolstvom. Tukaj se pojavlja prvi konflikt, ki to ni: Zasedba zahteva stalen avtonomen prostor na fakulteti – dekan se strinja, a FF je že tako ali tako famozno prostorsko omejen. Je to zgolj izgovor in prelaganje odgovornosti? Seveda, in to ve vsak, ki pride v petek na 'filofaks'.

Naslednja zahteva je brezplačen študij, kar pomeni tudi odpravo šolnin na doktorskem študiju. Tu naj bi se odprl konflikt z rektorjem, vendar pa se ta, kot pravi, tudi sam bori proti plačljivosti. Zato je še toliko bolj čudno, da je ob takih študentsko-filantropskih nazorih šolnina za doktorski študij na Filozofski fakulteti narasla do 3500 evrov na letnik? Temu se čudijo tudi profesorji - in protestirajo. Na forumu zaposlenih na FF (v organizaciji Zasedbe) je profesor Kobe izrazil svoje začudenje nad neobrazloženim in neutemeljenim dvigom šolnin. Neutemeljenost je bila na tem dogodku utemeljena z obljubo po prihodnji (finančni) analizi podviga. Profesor Kreft je opozoril še en vidik doktorskih šolnin: če je šolnina tako visoka, zakaj študentje zanj dobijo tako malo (v primerjavi z drugimi fakultetami)?

Zahteva po brezplačnem študiju naj bi bila, kot rečeno, izven pristojnosti rektorja, »naddoločena« s strani ministrstva. Potemtakem se tu odpira isti boj na novi fronti, ki sicer pridobiva na širini – denimo v obliki zahtev po štipendijah. A tudi ta fronta je ostane nekonfliktna: politične stranke so se v predvolilnem času na splošno strinjale s študentsko zasedbo, minister Lukšič pa je ravno tako izrazil nekakšno strinjanje s študenti in Zased-

bo (poleg tega je trenutno naslavljanje na ministrstvo odloženo do vzpostavitve vladajoče koalicije). To predstavlja velik problem Zasedbe, ki ne ve proti komu točno se bori in v naslavljanju zahtev na dekana in rektorja naproša: Prosimo Vaju, da presodita, katere izmed zahtev so v pristojnosti katerega, in nas, če katera izmed njih presega Vajine pristojnosti, usmerite k pravemu naslovniku.

Kje so potem tiste instance, ki imajo moč odločanja in nosijo odgovornost za svoje odločitve in ki so pripeljale do tega stanja? Če se vsi strinjajo, kako potem lahko sploh pride do zasedbe? Se je odgovornost izgubila v birokratskih hierarhičnih verigah, ki nazadnje pripeljejo do samega vrha – vlade? Tam pa se pojavijo izgovori v stilu: smo v svetovni gospodarski recesiji in v še bolj kriznem območju evra, s čimer se ponovno prelaga odgovornost in kaže na »naddoločeno«, ki prisiljuje v zmanjšanje sredstev, študentje pa ravno zahtevajo več sredstev – zahtevajo nerealno, zahtevajo dejanja od tistih, ki so jih nesposobni narediti.

Kje je potem rešitev? Morda v javnem naslavljanju zahtev in s tem s klicanjem pristojnih k dialogu ter iskanjem skupnih rešitev? Toda to je lahko klic v prazno, saj predvideva odziv. Morda v iskanju večje podpore javnosti, s čimer bi si študentje pridobili zadostno moč, da vzpostavijo pritisk in izsilijo odziv pristojnih? Morda je rešitev v povezovanju z gibanjem 15o? Oboji se borijo proti prekarnosti: 15o bolj na splošno, Zasedba pa bolj usmerjeno, proti negotovemu statusu zaposlenih na fakulteti. Gre za čistilke in varnostnike ter raziskovalce in asistente, katerih znanstveno-raziskovalno delo, spričo narave njihovih pogodb, le stežka ostaja kvalitetno. V povezavi s tem Zasedba zahteva tudi »neodvisnost od kapitala« oziroma da se »interes kapitala« nadomesti z »interesom do resnice«, saj brez tega univerza ni univerza – ni avtonomna. Obstaja seveda tudi nevarnost »napačne« povezanosti gibanja 15o in Zasedbe in vprašanje je, kako se bosta lahko omenjeni gibanji medsebojno povezali glede na njuno medsebojno razlikovanje v širini (področja) delovanja.

Nekaj pa je gotovo jasno: če se že vsi izmikajo odgovornosti, pa jih lahko študentje vzpostavijo za odgovorne že zgolj z danes popularnim imperativom učinkovitosti. Imate le toliko sredstev? Potem jih pa boljje izkoristite. In to je le prvi korak. ☐

Prebudite (politično) žival v sebi!

piše **Simon Smole**

»Toda svoboda ni nikakršno darilo, to ni nekaj, kar je napisano v ustavi. Svobodo varuje le boj.« (N. Chomsky)

Medtem ko je največja svetovna sila ZDA z zavezniki v drugi polovici dvajsetega stoletja veselo »izvažala« demokracijo, je nezadovoljstvo z obstoječim političnim sistemom v »matičnih demokracijskih državah« rastlo. Vse večja politična pasivnost državljanov ni zgolj posledica liberalnega individualizma, ampak tudi nemoči pred vladavino državne in finančne oligarhije.

Predstavniška demokracija sicer živi od iluzije o suverenosti ljudstva, a dejstvo je, da poroka med demokracijo in kapitalizmom združuje dve oligarhiji, ki načrtno gojita iluzijo o dokončnosti in dovršenosti našega politično-ekonomskega sistema. Razumevanje demokracije kot enoznačne in statične politične forme je v osnovi različnih domislic o koncu zgodovine. A demokracija ni nič drugega kot zgodovinsko spreminjajoč se obseg svobode, ki si ga na takšen ali drugačen način priborimo pred zgoraj omenjenima oligarhijama (od ustavnih varovalk pred samopašnostjo vladajočih do individualnih civilno-političnih pravic). Spomnimo se, kako vedno ponavljajo, da je demokracija le forma, ki zahteva vsakokratno specifično vsebino. Prav domnevno varovanje in promoviranje svobode legitimira državno oligarhijo in kapitalu kot »naravnemu sopotniku« demokracije omogoča nekontrolirano plenjenje. Aktualna kriza, ki je posledica finančializacije in globalnosti kapitala, razkriva mit o (državnih) pravnih in političnih institucijah, ki lahko neodvisno od avtomatizma ekonomskih sil nadzirajo in omejujejo inherentno pošastne potenciale teh procesov. Padec mita o državi, ki varuje in omogoča svobodo posameznika, je povečal nezaupanje do državne oligarhije do te mere, da ji grozi izguba moči. Moč v predstavniških demokracijah izhaja iz »ljudstva« in o izgubi moči govorimo takrat, ko ljudje uma-

knejo dano soglasje k počtetju njihovih predstavnikov.

Zdajšnji protesti po svetu po našem mnenju nosijo v sebi kal političnega, ki zgornji kapitalistično-demokracijski okvir presega. Dokler ostajamo v tem okvirju, velja misel Hannah Arendt, da obstajata dva načina, kako se znebiti konflikta med kolektivnim in posameznim interesom. Prvi je, da glavna politična prioriteta postane nacionalni interes, torej kolektivna identiteta, ki duši partikularne politične dejavnosti, drugi je derivacija javnega dobrega iz posameznih interesov. V obeh primerih pa izgubimo politično svobodo kot izraz avtentičnega političnega delovanja. Dokaz, da so zdajšnji protesti »ušli« standardnim kanalom in kategorijam, je samo delovanje protestnikov, ki ni podobno klasični državljanski nepokorščini v sociološko-zgodovinskem pomenu nasprotovanja konkretnim političnim odločitvam in zakonom. Gibanje se mora zato izogniti nevarnosti, da postane družbena skupina z določenim profilom in naborom zahtev. Zdajšnje dogajanje je odprt proces, ki ima nešteto obrazov, želja in zahtev, zato ga ni moč uvrstiti niti v tradicijo progresivnih gibanj šestdesetih, še manj pa v nacionalistične okvirje, kot je to poskušal newyorški župan, ko je zasedbo Wall Streeta označil za antiameriško aktivnost. Države imajo težave z neoprijemljivostjo današnjih gibanj, saj le-ta nimajo hierarhične strukture in delujejo skrajno demokratično. Antihegemonika (Žižek pravi antikapitalistična) narava gibanj pomeni, da presegajo standardno konfrontacijo med državno močjo in močjo določenih družbenih skupin, ki v končni fazi vedno vodi do t. i. notranje pacifikacije države. Cilj torej ni vzpostaviti ekonomske in politične kontramoči, ampak ohraniti samoniklost in kontingentnost političnega.

Seveda je legitimno vprašati: kako naprej. Jasno je, da želimo živeti v pravičnejši in svobodnejši skupnosti, a kako

to doseči, če v obstoječem sistemu to ni možno? S postopno evolucijo ali revolucijo? Če želimo reformirati sistem, je treba izvajati pritisk na točke obstoječega sistema, kar nas potegne v igro, ki je nočemo igrati. Če pa želimo revolucionirati sistem, se bo treba z njim konfrontirati. Kaj torej storiti? Danes je splošno sprejemljivo biti kritičen do sistema in to je eden največjih doprinosov aktualnih gibanj, a znana replika na te kritike »Ni alternative!« še vedno frustrira. Zato je smiselno prislusniti tistim redkim, ki so v preteklosti govorili o novih političnih formah. Hannah Arendt je že v šestdesetih predstavila idejo o sistemu svetov, ki so nastali po vseh revolucijah, a sta jih po pravilu vedno uničili birokracija nacionalne države in strankarska mašinerija. Ta sistem se je vedno vzpostavil spontano in ne kot del »revolucionarnega načrta«, bil je rezultat volje udeležencev revolucije, da bi sodelovali pri javnem razpravljanju in odločanju tudi v prihodnje. Njegove glavne značilnosti pa spominjajo na današnje skupščine protestnikov: racionalno formiranje stališč skozi izmenjavo mišljenj udeležencev. Seveda bi v svetovih sodelovali tisti, ki bi to želeli, saj vsakega ne zanimajo javni posli, prednost takšnega sistema je v tem, da vsakemu ponuja priložnost politično delovati. Razpravljalo bi se na javnih mestih (šole, soseske, tovarne) in odločitve bi pretreslo več svetov, ki bi poglede prejšnjega sveta razjasnili ali po potrebi revidirali. Arendt je upala, da bi na ta način nastala prava politična elita države, tista, ki politično deluje. Takšna država svetov je morda utopija, a prav zdajšnji čas zahteva razpravo o vseh možnostih. Tako v današnjih protestniških skupščinah kot v ideji o svetovih je v ozadju želja, ki jo sodobna »politika« nikakor ne prizna, želja neposredno politično delovati. Seveda naš namen in namen dogajanja po svetu ni predstaviti pozitivno utopijo, ki bo 99 odstotkov ljudi postavila pod isti prapor, ampak zbuditi politično žival v vseh nas. Politično misliti, razsojati in delovati pomeni spustiti se v nepredvidljivo nastajanje novega skozi skupno politično delovanje, kar je ravno nasprotno politični tehnologiji državne oligarhije, ki politiko spreminja v instrument kapitala. Naše skupne, človeške kognitivne kapacitete (govor, komunikacija itn.) je treba iz produkcijskega sredstva preusmeriti v obnovo skupnega sveta in avtentično politično delovanje. Le aktivna politična participacija na javnih mestih loči državljan od »producenta«, ki življenje preživi v skrbi za lastne interese in goli obstoj. Michel Foucault pravi, da je človek tisočletja ostal to, kar je bil za Aristotela: živa žival, ki je poleg tega sposobna političnega obstoja; moderni človek je žival v politiki, katere življenje se postavlja pod vprašaj. Da bi razumeli aktualno krizo demokracije in kapitalizma, je treba legitimnost obstoječega sistema ocenjevati prav z Aristotelovim kriterijem: kakšna politična skupnost omogoča politično delovanje in splošen razcvet človeških življenj? Prav ta razmislek pa postavlja temeljne kategorije našega politično-ekonomskega sistema pod vprašaj.

Pomislimo na vse mogoče napovedi konca zgodovine od sociologa Daniela Bella (The End of Ideology) prek vodilnega modernega ekonomista Paula Samuelsona, ki je trdil, da samo idioti ne bodo znali vzdrževati triodstotne rasti in nizke brezposelnosti, do znamenitega Francisa Fukuyame. Svet naj bi bil »popoln«: popolna vladavina biznisa, ogromne neenakosti, delo, sesuto v prah, izolirani in zmanipulirani posamezniki. Drznili si bomo citirati misleca, ki nima takega slovesa kot zgornji trije, a je v današnji situaciji veliko bolj aktualen: Bakunina, ki pravi, da je v družbenem polju smiselno saditi semena za prihodnost že sedaj, in sicer v obliki alternativnih institucij, ki so bolj pravične in svobodne. Današnji čas je čas delovanja in do alternativnih institucij ne bomo prišli s slogani in teoretskim besedičenjem, ampak z zelo konkretnimi dejanji, prizadevanji in sprotim učenjem, kaj je treba narediti. Vse to pa od vsakega posameznika zahteva, da najde v sebi politično žival. ∞

Koliko je ura, ko posvetimo z lučjo?

piše **Sara Živkovič**

Sprehod po galaksiji ali Svako uzimanje pisalke u ruku čin je poštenja*

Bilo je megleno popoldne in nad menoj je krožila Fishkinova žarnica, pritrjena na sušilec za lase. Ustavila sem se, da bi ujela ritem nebesnega telesa, predno stopim v korak s časom Muzeja za sodobno umetnost Metelkova (MSUM), ki obljublja osvobajajoči potencial.

Pred menoj se je razprostrla krožna časovnica imenovana Abeceda slovenske sedanjosti in prisotnosti, desno od mene Zvezdochiotorjev Stolp z uro (1994). Namesto ure – rdeča zvezda, ki osvetljuje Vojni čas in z njim Pot spominov in tovarštva (Dejan Habicht), Slovensko pomlad

(Tone Stojko), Vojake jugoslovanske armade (Jane Štraus) pa tudi Zasedbo Metelkove (1993). Kje sem, kam grem? Je Metelkova 22 sodobna avtonomna cona?

Nadstropje višje, v Sedanosti in prisotnosti, dobim odgovor: sodobnost, kot je interpretirana tu, ima dva začetka – idejnega v 60-tih in kronološkega v začetku 90-tih. »Obravnavano sodobnost tukaj imenujemo navzočnost in nam pomeni aktivni odnos do svojega časa, medtem ko bomo kronološkemu času rekli sedanost, torej čas, v katerem živimo. Sodobno umetnost moramo opisovati kot pripadajočo hkrati tako sedanosti kot navzočnosti.« Jasno kot beli dan! Vseskozi je potrebno stopiti korak nazaj, da vidimo, kaj smo in kam gremo. Povejte mi raje, koliko je ura danes?

Petnajst do dveh, mi da vedeti Tadej Pogačar. Vse od leta 1994 ura kaže isti čas. Zares dobim občutek, da se je čas ustavil. Sedanost in prisotnost, izbor del iz Arteast 2000+ in nacionalne zbirke Moderne galerije, je bilo v fragmentih moč videti že v preteklosti. Zbirka Arteast 2000+ se je prvič postavila na ogled ob prelomu tisočletja, takrat še v neobnovljeni vojašnici, in tako posvetila z lučjo na polje vzhodnoevropske umetnosti, naslanjajoče se na tradicijo avantgard. Prav tako ni skrivnost, da je dve leti kasneje otvorila novo zgradbo za sodobno umetnost v Skopju, zato o velikem puku MSUM težko govorimo.

No future tokrat predstavlja new future. Punk (v) muzej??? »Le kaj hudiča se dogaja? Je punk 'umetnost'? Hej, zakaj pa ne; ampak, ali ni bilo rečeno: 'Mi ne bomo (muzejska) zgodovina?' Tako je! In tudi ne bo«, zapiše Igor Vidmar in vabi k sooblikovanju Ideje/Ideje punka hic et nunc. Medtem v muzejski Prihodnosti plujejo Marko Peljhan v Makrolabu, Tobias Putrih na Quasi Random, Živadinov::Zupančič::Turšič v Noorgundu (1995-2045) in drugi. Sprehod skozi muzejski prostor mimo Dneva mladosti (Novi kolektivizem) nam ublaži Mesečnik (Tretji človek, mehka postavitev Alena Ožbolta), ki povezuje Kreativni Čas s Časom odsotnega muzeja. Tam srečamo manifest Marka Pogačnika, ki je bil prvič objavljen prav v Tribuni. Sintgalerija (1966), galerija-na-poti-k-sintezi-vizualnega-ambienta, je iskala svoj prostor izven tradicionalne galerije in ga našla, sicer zgolj za dva dni, v avli Filozofske fakultete v Ljubljani. Pot mimo zvezd stalnic NSK, Laibach, Irwin nas pripelje v Retro čas Triglava na Triglavu ter Janeza Janše, Janeza Janše in Janeza Janše vse do Zadnje futuristične razstave Kazmira Maleviča. Nekje vmes se nahaja Čas ideologij, kjer med drugim domujejo Lenin-Coca Cola Aleksandra Kosolapova in sorodni artefakti. V njem se želijo – in to jim tudi uspe – oddaljiti od pojma umetnosti ter približati pristopu diagnostičnega etnografa, ki v umetnost ni strastno zaverovan ali bi jo slepo občudoval. Še več, rešitev za popolno »nepriustransko« stališče do umetnosti vidijo v transformaciji vseh muzejev, ki še vedno vzgajajo »otroka« razsvetljenstva po vzorih zahodne (evropske) kulture, v novo vrsto muzeja, t.i. antropološkega muzeja o umetnosti.

Če se nam v prvem nadstropju riše Zemljevid vzhodne umetnosti (Irwin), nadstropje višje (nevidna) rdeča nit vleče paralele z Zahodom, kot to pojasni kustosinja Bojana Piškur, ko za njo stojijo portreti Andya Warhola, pred njo pa ostanki Čiščenja javnih prostorov (1981) Tomislava Gotovca na (ironično) Cvjetnem trgu v Zagrebu. Takrat je bila ura štiri popoldan in po štirih urah čiščenja je smeti razstavil 20 let kasneje. Muzej afektov, rezultat sodelovanja štirih evropskih muzejev v projektu Internacionala, ki je na ogled v MSUM skoraj do konca januarja, nas izzove z željo po dejanskem spreminjanju družbe s kritiko sistema in množičnih medijev ter po simbolnem spreminjanju, skupaj z oblikovanjem alternativnih sistemov. Nenehno se trudi osvetliti nevidne strukture in energije in postati neposreden, artikulirati izkušnje in uporabiti svet kot snov za ironično kritiko. Ko Igro Bol (Mladen Stilinović), kjer na mizi postavljena kocka z vseh strani kaže isti obraz, igraš sedem minut, kot velevajo navodila, efekt afektov pospeši tvoj korak skozi ostale prostore. Še dobro, da obiskovalca kot magnet za hip povlečejo k sebi izjeme, kot je Marina Abramović z Ritmom 0, saj se drugače – kljub uporabi razstavnega kataloga – hitro izgubi v prostoru in času.

Iz splošne dezorientacije te lahko reši »kava Apolonije Šušteršič«, ki si jo sam pripraviš v spodnjih prostorih. Spijem že drugo in počakam, da vidim katere črke abecede spoznam ob naslednjih razstavah. ∞

* Uokvirjena misel Vlada Marteka, 1976. Iz zbirke Sedanost in prisotnost.

Zakaj se nikoli nič ne spremeni

ali o fleksi(de)bilizaciji
ki s tem ko transgresira,
pasivizira

piše Aljaž Jelenko

Slika Mark Požlep,
Splav meduze
mešana tehnika na platnu

Nekateri študentje so se na gol poziv gibanja Mi smo univerza k artikulaciji posameznih nelagodij odzvali presenetljivo, celo protislovno: dejali so, da so zagotovo za ukinitev bolonjskega procesa, ki spodbuja obvezne vaje in predavanja, vendar pa žal do artikulacije njihovih trditev ne more priti, saj jih vežejo ravno omenjene vaje. Absurd gre še dlje, saj nekateri svoj pasivni cinizem opravičujejo s povsem razsvetlenskimi gestami in celotno teoretsko produkcijo: debata mora potekati sicer javno, pravijo, vendar moramo pri tem ubogati obstoječ sistem in mu slediti – že Kant naj bi tako dejal, da mora javna uporaba uma spoštovati zasebno; treba je rezonirati, vendar hkrati tudi ubogati.

Vodgovor bi jih lahko soočili s fascinacijo samega Kanta nad nekim določenim zgodovinskim momentom, namreč usmrtitvijo Ludvika XVI. Poanta je res, kakor bi verjetno opozorili dotični zagovorniki zasebne rabe uma, da je bil kralj umorjen po povsem legalni poti in ne kaznivo, vendar Kanta primer ni bremenil zaradi tega, ker bi potrjeval njegov članek o identiteti razsvetljenstva: ravno nasprotno, fasciniral ga je iz razloga, ker njegovo logiko nepatološke moralnosti izpelje do konca – ko je ljudstvo umorilo kralja po črki zakona, je s tem hkrati umorilo, izbrisalo sebe, saj so s tem ukinili njegovo simbolno funkcijo, pečat čistega monarha. Izhajajoč iz tega, lahko reakcije nekaterih študentov označimo zgolj za perverzne, za fetišističen razcep, utajitev, in sicer natanko v tistem slavnem smislu Octava Mannonija: je sais bien (da je bolonjska forma neustrezna), mais quand même (imam obvezne vaje in želim ohraniti status quo). Gre za logiko, ki je v temelju reakcionarna, četudi nastopa pod krinko revolucionarnosti – njena demistifikacija zgolj še konsolidira obstoječe stanje, kar lahko zaznamo v vseh izjavah, kjer si agent prizadeva za preobrazbo nekega stanja: »Vidim, da X ne drži, vendar je na nek način vseeno resničen.« Neka stvar je lahko A in B hkrati, pri čemer perverznej v tem ne bo videl nobenega paradoksa – še huje, v svoji podrejenosti kaprici Drugega se bo počutil popolnoma suverena in avtonomnega. Pri tem pa hkratnemu zatrtju avtonomije in podrejenosti ni konca, saj v svoji fantazmi perverznej skuša odgovorjati in manevrirati z nerazrešljivim (kvazi) mankom v Drugem – lacanovski encore! ali hirschmannovska strast, ki požira samo sebe, zato ne bi mogla bolje opisati situacije.

NENEHNO GIBANJE, VENDAR V KROGU – ROTA FORTUNAE KOT SIMPTOM DANAŠNJEGA ČASA

Po eni strani je jasno, da govorimo o nujni razsežnosti kapitalizma, tj. presežni vrednosti. Sistem lahko preživi le, če od

nas zahteva presežek, zato je Vance Packard v naslovih svojih del zajel del bistva sodobnosti: The Hidden Persuaders, kjer govori o oglaševalcih in množičnih medijih, ki se naučijo oblikovati želje, zato da ljudje niso zadovoljni s stvarmi, ki jih že posedujejo (skratka s samo posedovanostjo), in The Waste-Makers, kjer analizira fenomen načrtovane zastarelosti, pri katerem se stvari izdelujejo tako, da ne trajajo dolgo, zato da bi ljudje kupovali nove – ugotovitev, ki temelji na ameriški avtomobilski in tekstilni industriji. Guy Debord je temu dejal spektakel: stimulacija je iti naprej, spreminjanje želja postane samo sebi namen, zato je Erving Goffman trdil, da so najbolj kompleksne oblike reklame »napol dokončane podobek«, ki nas vabijo k sodelovanju, saj moramo sliko dokončati, pri čemer se vključimo z lastno mobilnostjo in domišljijo. Geslo sistema je perpetuum mobile, v nekem smislu je v samo njegovo bit vpisana transgresija, samopreseganje, odpiranje novih horizontov. Tako kot pri stvareh ni važno, katero vsebino ponujajo, temveč to, da zmorejo še več, da posedujejo neko potencialnost, za katero je zgolj meja – Richard Sennett daje primer iPoda, ki, kljub temu da ljudje v nekem omejenem daljšem časovnem obdobju nimamo aktivnega glasbenega spomina (aktualnih glasbenih preferenc) za več kot 20 ali 30 skladb, daje možnost naganja več deset tisoč komadov – je tudi pri ljudeh biti nad(čez?)človek postalo geslo in motor slehernega delovanja. Znak tega so testi inteligentnosti, katerih glavna poanta je ravno v tem, da preizkušajo sposobnost prilagajanja novim situacijam, sposobnost izumljanja novih rešitev v nepredvidljivih situacijah. Za eno izmed podenot tega testa je tako dejansko rečeno, da meri sposobnost dopolnjevanja slik (formulacija, ki sumljivo spominja na Goffmanovo). Tako so vajeti prevzeli slavni SAT- (Scholastic Aptitude Tests) preizkusi, za katere je značilno, da ne težijo k objektivni, kontekstualni analizi posameznega primera, temveč k neki površni rešitvi zaradi rešitve same. Sennett navaja primer stavka »Po Hunte-

levi prodorni analizi so borzni mešetarji nemudoma začeli pobesnelo prodajati.« in učitelje, ki so na pripravah za omenjene teste za možnost sinonimov besedice »prodorna« navajali besedo »ostrak«, kar pa je glede na kontekst in objektivna merila neustrezno, saj se v neznanu situaciji opiramo na »znane« in ne »ostre« analize. Tako ocenjevalci sploh ne upoštevajo bistva poklica borzni mešetar – slednje je tako razglašeno za nepotreben kulturni kontekst, balast – ki se vsekakor ne more primerjati, na primer, s tistim literarnih kritikov. Medtem ko prvi potrebujejo pri svojem delu golo deskriptivno plat (števila, finance – znane podatke), drugi pri svojih analizah nujno izpostavijo tudi vrednostni vidik (ostre variable). Če je za Jacquesa Lacana še bilo pomembno, da je pomen stavka določen šele s piko, zarezo neke norme (označevalca-gospodarja), pa se tukaj srečamo s popolnim kaosom: ne obstaja več objektivno merilo, ki bi zaustavilo drsenje označenca pod označevalcem, temveč je norma postalo to samo drsenje, semplanje novih in novih izrazov, možnosti, rešitev brez ozadja, ki vodijo zgolj do že navedenega encore!, pri katerem se navkljub nenehnemu gibanju in transcendantanju že danega nič ne zgodi – popolna fleksi(de)bilizacija. Od tega je tako le korak do zatrtjevanja statusa quo, ki ga Slavoj Žižek prepoznava v karitativnosti posameznih ekonomskih mogotcev, ki nam pravijo, da ne smemo razmišljati, reflektirati dane situacije, temveč nujno delovati – če Gates in Soros, potem ko sta bodisi z uničevanjem in prevzemanjem konkurence ali borznimi špekulacijami na milijone ljudi oropala službe, sodelujeta pri darovanju denarja za dobrodelne namene, s tem rešita zgolj eno: nenehen pretok denarja, nenehno »uskklajevanje« razrednega boja, katerega narava pa povsem upošteva Cetungovo geslo o dvojem, ki se ne zliva nazaj v eno – the poor stay poor and the rich get rich, rečeno z Leonardom Cohenom. Čemur bi Oscar Wilde pripomnil, da je nemoralno uporabljati zasebno lastnino za lajšanje zla, ki izhaja prav iz njene institucije.

Gre za perverzijo današnje postindustrijske dobe, ki ne uvidi, da lahko iz logike sistema, ki potrebuje za lastno reprodukcijo vse manj delavcev, kot pravi Žižek, potegne le en sklep – da presežek niso delavci, temveč sam kapital.

O BRANJU STARIH KNJIG IZ KNJIŽNICE

Zanikanje narave tega je vidno v vseh neoliberalnih poskusih, ki nas prepričujejo, da nezaposlenih in revnih ne gre rešiti z neposredno denarno injekcijo v njihove žepce – od tod ves gnus nad rešitvami tipa UTD – temveč zgolj s še večjo razpuščenostjo samega sistema. Treba je znižati davke, okrniti proračun, namenjen socialnim transferjem, saj se bo šele iz bogastva, ki ga bodo ustvarili kapitalisti, lahko razrešil razredni boj. To vodi zagovornike tovrstnih programov do dejansko perverzih malverzacij, ko ne upoštevajo temeljnega Brechoteva napotka – ko rečemo A, nam ni treba zato reči še B, temveč lahko zgolj ugotovimo, da je bil A napačen. Gregor Virant je tako nedavno na večeru Družabnega družboslovja v mariborskem KGB na ugovor obiskovalca, da ne potrebujemo fleksibilizacije delovne sile, saj to vodi v osiromašenje storitev na vseh področjih, vključno s poljem življenjsko pomembnih javnih storitev, dejal, da gre pri osiromašenju za racionalizacijo, zategovanje pasu, ki je nujno v trenutni krizi, ne pa še za vpeljevanje fleksibilne delovne sile, ki bi naj predstavljala nekakšno protiutež. Prosim? Razlog za »fetiš fleksibilnosti« ni v ničemer drugem kot v pomanjkanju delovnih mest in denarja za ustvarjanje novih, kar pa lahko vodi

Alenka Zupančič tako daje primer španske študentke, deklarirane lezbijke, ki je vsa navdušena nad queer theory v njej videla idealno pozicijo ne le za boj proti seksualni diskriminaciji, temveč tudi proti kapitalizmu in njegovi logiki. Njuni razpravi je naredil konec eden velikih francoskih modnih oblikovalcev, ki je registriral blagovno znamko »queer« za svojo novo kolekcijo.

v tri stvari – odpuščanje, upokojevanje ali pa prekvalifikacijo in premestitev na nova delovna mesta, pri čemer vse sledijo isti logiki odvečnega in nenehne kreacije. Racionalizacija je fleksibilizacija in fleksibilizacija je racionalizacija – posamezniki se v vseh primerih morajo sprijazniti z delom za določen čas in izgubo vseh ugodnosti javnega proračuna. Gre za perverzijo današnje postindustrijske dobe, ki ne uvidi, da lahko iz logike sistema, ki za lastno reprodukcijo potrebuje vse manj delavcev, kot pravi Žižek, potegne le en sklep – da presežek niso delavci, temveč sam kapital. Logika te strasti, ki požira samo sebe v nenehnem igranju destruktivne in kreacije, pa se je že tako zasidrala v vse pore posameznikovega življenja, da lahko Žiga Turk v članku v enem izmed uglednih dnevnikov rešitve ludistov – torej štiriurni, polovični delovni čas, podaljšanje študija, zgodnejše upokojevanje itn. – odpravi s preprosto pripombo, da niso legitimne, saj bi s tem posameznika oropali, citiram, »brskanja po iPadu«! Kaj smo že dejali o nenehni potencialnosti? In zakaj bi to bilo vrhunec našega življenja, naša bit? In zakaj, kot pravi dalje, bi bilo branje starih knjig iz knjižnice neumna stvar? Njegova ovržba je zopet popolnoma fetišistične narave, saj zanika dejstvo, da je nabor presežnih, avtentičnih, pristnih izkušenj (kakor brskanje po iPadu) produkt tretje faze kapitalizma, ki sta jo Boltanski in Chiapello poimenovala »kulturalna« – lahko imamo še tako »drugačno«, »samosvoje« izkustvo, pa bo slednje vseeno imelo vlogo utajitve, ki prikriva, da je vpeto v samo igro kapitalizma, hkrati pa se skuša postaviti nad slednjega. Drugače rečeno: sam pojem presežka, ki naj bi ga v življenju použili, je stvaritev kapitalistične doktrine, ki iz nečesa, kar je bil nekoč antropološki tabu, naredi zakon.

THE QUEERER THE BETTER

Alenka Zupančič tako daje primer španske študentke, deklarirane lezbijke, ki je vsa navdušena nad queer theory v njej videla idealno pozicijo ne le za boj proti seksualni diskriminaciji, temveč tudi proti kapitalizmu in njegovi logiki. Njuni razpravi je naredil konec eden velikih francoskih modnih oblikovalcev, ki je registriral blagovno znamko »queer« za svojo novo kolekcijo. Tako vidimo, kako je trenutni sistem zmožen sleherno transgresijo speljati na svoj mlin, kako pravzaprav upor v obliki kreacij in inovacij v trenutnem stanju perpetuum mobile ne služi ničemu drugemu kot reprodukciji – lahko nas kdo označi za antifeministe, vendar je imel Marx prav, ko je človekove pravice in zahteve po enakosti vezal na buržoazno ideologijo, pri čemer bi bila edina vredna korelacija, ki bi jo morali raziskovati danes družboslovci, tista med ekonomskim statusom žensk (in njihovo »osvoboditvijo«) ter porastom plastičnih operacij ter kozmetične industrije. Sama forma upora je namreč forma reprodukcije sistema, zato denimo ni čudno, da Negri razcvet postmodernistične (Derrida itn.) misli v ZDA pripisuje logiki mislecev, ki je inherentna logiki samega sistema: teoretiki, ki se zavežejo k différence, k nenehnemu odlogu, deviaciji smisla in pomena, igrajo na strune kapitalističnega imperativa, ki ravno tako ne pozna obstanka. Drugost, multipliciteta tako ni sovražnik sistema,

temveč ga podpira, saj se šele na tem mestu ustvarja presežna vrednost, možnost novih investicij trga in oblikovanja novih monopolov. Peter Klepec tako tovrstne upore poimenuje po Cagneyu in jim pravi professional aginststerji, pri tem pa daje primer protestov proti Svetovni trgovinski organizaciji, ko so protestniki napadli tudi izložbe znanih svetovnih blagovnih znamk. Ena izmed izložb, razbitih v Seattlu, je bila tudi izložba firme Nike, in ko so kasneje pregledali posnetke varnostnih kamer, so ugotovili, da je na nogi nekega upornika športni copat ravno tiste firme, proti kateri bi se naj upiral – Nike. Sama forma drugačnega, avtonomnega posameznika je danes sprevržena, kar je sicer v socialni psihologiji jasno že nekaj časa. Beauvois pa je v svojih raziskavah o liberalni sužnosti pokazal, zakaj se Veljko Rus neupravičeno čudi, kako smo posamezniki brez težav sprejeli Zakon o prepovedi kajenja. K slednjemu nas sili sama neoliberalna ideologija (z vsemi pozitivnimi psihologijami, ki sledijo), ki nas prepričuje, da smo sami nosilci lastnih dejanj, in povzroča kognitivno disonanco v vseh situacijah, kjer nas k delovanju silijo okoliščine ali avtoritete, s tem pa nam dejansko na mentalni ravni vsili podređitev – zakaj sem sprejel sodelovanje v raziskavi, ki zapoveduje prehodno kadilsko abstinenco, če pa rad kadim? Najpogostejša racionalizacija, ki so jo podali subjekti, se je glasila: ker pravzaprav nisem zaprisežen kadilec in bi rad odnehal. Prav tako – primer dolgujemo Miklavžu Komelju – kot lahko Alejandro Pizarnik, najbolj samotno pesnico sveta, vselej na robu smrti, razmišljujočo o samomoru, jemljemo za emblem distanciranosti in upora z veliko rezerve – v svojih dnevnikih je namreč priznala, da si ničesar ne želi bolj kot to, da bi bila na prvih straneh časopisov tipa Paris Match. Kot je dejal že Freud: jaz skuša zgolj ohraniti videz, da je on tisti, ki vodi igro, in pri tem igra najbolj posmeha vredno vlogo neumnega klovna v cirkusu, ki skuša s svojimi gestami gledalce prepričati v to, da so vse spremembe v areni zgolj posledica njegovega povelja.

KJE JE DANES BARTLEBY?

A pri tem se ne smemo slepiti. Če nas občutek, ko ob klicu na banko zaslišimo nagovor brezosebnega glasu, ki pravi: za informacijo o stanju pritisnite 1, za izvedbo transakcije 2, za spremembo računa 3, povsem pasivizira, pa moramo pri tem privzeti Foucaultovo držo. Izjava francoskega misleca, po kateri oblast ne obstaja, je produktivna iz dveh razlogov: prvič nas reši lociranja oblasti v nekakšno, po analogiji z žižkovskim subjektivnim nasiljem, subjektivno monarhično instanco (Bruselj, Kitajska), hkrati pa nam pove, da sistem, v katerem ni nobenega vidnega nasilja ali centraliziranega središča, oblastne instance, iz katere bi vse izhajalo, ni nujno zares svoboden in neoporečen. Ali Žerdin večkrat ustrezno pripomni, da je svobodna tržna ekonomija svojevrstna fikcija: na borzah obstajajo klani, prijatelji, skupni igralci golfa, ne pa nekakšni atomizirani individuumi. Če je bil moto Thatcherjeve, da družba ne obstaja, pa to ne pomeni tudi vse večje svobode posameznika – ravno nasprotno – središče, ki ne drži, omogoča toliko večjo dominacijo posameznih igralcev, denimo farmacevt-

ske industrije, ki na najnižji ravni določajo naša življenja.

Kreativnost pozna svojo mejo: finančno nedobičkonosnost. Tako se mora motnjo otrok, ki »trpijo« za ADHD-jem – hiperaktivnostjo in pomanjkanjem pozornosti, ki pri njih onemogoča vpeljavo koncepta vseživljenjskega učenja – nujno razglasiti za genetsko utemeljeno, prav tako kot so depresije zgolj izraz kemičnih neravnovesij na možganski ravni (pomanjkanje serotonina – malo več teka in čokolade in svet bo lep, Belinka) – s tem farmaciji omogočijo razpršitev lovka, njihov problem pa povsem dekontekstualizirajo, prav tako kot je Cameron londonske protestnike razglasil za zgolj kriminalne psihopate. V podobni maniri se izgorelost posameznikov razglasi za bolezen, vezano na delovno okolje in idiosinkrazijo bodisi šefov (mobing) bodisi samih posameznikov z zmanjšano možnostjo samoorganizacije/regulacije (treninki metakognicije). A zadnje raziskave kažejo ravno nasprotno: izgoreli so tudi posamezniki, ki nimajo nobene veze z delovnimi pogoji, kar pomeni, da gre za depresivno značilnost časa (sistema), v katerem živimo (študija Wilkinsona kaže ravno na povezanost neenakosti in duševnih motenj), in ne za nekakšne osebne zgodbe individuumov, odrezanih od slehernega konteksta. Ljudem namreč fleksi(de)bilizacija ne pomeni prav nič, kar je pokazal že ameriški sociolog Duncan. V raziskavi pripadnikov različnih narodov in kontinentov, ki so razvrščali različne poklice po prestižu, je naletel na podobnosti, ki pravijo, da ljudje visoko vrednotijo zgolj mojstrstvo – nekaj dobro narediti zaradi dela samega, zato so cenejši poklici prav tisti, ki jim neoliberalci pripisujejo odvečnost: zdravniki, bolniške sestre, učitelji in socialne delavci, ne pa finančni malverzatorji.

Prav zato pa, če se vrnem na izhodišče, tudi forma današnjega upora ne more privzemati nekakšnih demokratičnih mehanizmov, ki so vselej v službi »užitka v blebetanju«: nenehni pogovori, konference, seminarji, ki funkcionirajo kot partijski sestanki, na katerih dorečemo zgolj to, da se še imamo marsikaj pogovoriti, pri tem pa potrjujemo samo formo reprodukcije sistema, ki živi od encore! Darko Krajnc, nerevolucionar par excellence, je zato dejal ljubljanskim študentom, naj bodo realni – kdo jih bo vendarle zastopal v parlamentu, če ne on, četudi se v štirih letih ne da storiti kaj revolucionarnega. Konservativna cheguevarovska oprava Mihe Kordiša, ob katero se vsi obregajo, ima zato svojevrstno poanto: skuša narediti konec podobi, po kateri je upor stvar študentove empirične podobe iz mesa in krvi, njegove osebne idiosinkrazije, »avtentičnih« prepričanj – ravno nasprotno, takšen upor zavrača kakršnokoli avtentično identifikacijo s simbolnim mestom današnjega študenta, iz katerega naj bi uporniki govorili. Zavrača identifikacijo s figuro, ki predstavlja emblem vseživljenjskega učenja, fleksi(de)bilnosti in nenehne pripravljenosti na prilagajanje, privzemanje novih vlog in obrazov – ravno v imenu konservativnega, vztrajnega nemogočega in simbolne rekonfiguracije. Upor tako ne bo uspešno zaključen, ko se bodo vsi obrazi pomirili po – kakor je predlagal dekan – enotedenskih pogajanjih, temveč tedaj, ko bo tudi sam dr. Černe privzel obraz brezpogojnega in reformi kapitala dejal: rajše bi, da ne bi. ☺

Del sveta, ne del knjižnice

sprašuje **Gregor Inkret**

portret **Klemen Ilovar**

Ko sva se dogovarjala za ta intervju, je bil Vasja Badalič (1977) – samostojni novinar, doktor filozofije – še na terenu, v Pakistanu in Afganistanu. O njegovih vtisih in dognanjih iz omenjenih držav, ki se vrtita v začaranem krogu nasilja, izkoriščanja in medverskih ter medetničnih konfliktov, bomo lahko več brali v bližnji prihodnosti. Z naštetimi tematikami se sogovornik v zadnjem času tudi najbolj ukvarja. Naš pogovor pa smo usmerili drugam, ob prepade kapitalistične ekonomije in proti Chávezovi Venezueli.

Gregor: V svojem doktoratu, zdaj monografiji *Za 100 evrov na mesec* (Krtina, 2010) se posvečaš konceptu izvozno-predelovalnih con, značilnemu za industrijsko proizvodnjo v državah tretjega sveta. Obenem pa trdiš, da je tretjesvetovni proletariat, tamkajšnje manualno delavstvo, izrinjeno iz zanimanja zahodne javnosti, akademskih razprav itd. Zakaj?

Vasja: Zdi se mi, da si pred tistim najbolj brutalnim izkoriščanjem, za katerega so odgovorne evropske in ameriške korporacije, skušamo zatiskati oči. To poteka na različnih ravneh; v medijih, v akademskem svetu, da o politiki sploh ne govorim. Tovarne v tretjem svetu so naše tovarne, ker tamkajšnje delavstvo gara

za nas. Mi izžemamo te delavce, a se s tem nismo pripravljene soočiti. Morali bi biti bolj pošteno do samih sebe, morali bi si priznati, da smo odgovorni za tamkajšnje izkoriščanje, in spregovoriti o tem. A žal je ravno obratno. Če bi se ozrl na medijske hiše, bi rekel, da jim je verjetno težko poročati o tem, kako korporacije v tretjem svetu izkoriščajo delavce, ker ti mediji živijo prav od oglaševalskega denarja korporacij. Zato si, na primer, težko predstavljam, da bi mediji zagrizeno raziskovali eksploatacijske prakse, ki se jih Nike poslužuje v Indoneziji, Vietnamu ali na Kitajskem, če pa je Nike eden njihovih največjih oglaševalcev. Po drugi strani tudi v akademskem svetu za te probleme ni

veliko zanimanja. Morda je raziskovalcem pretežko oditi v vso tisto mizerijo. Zdi se, da je veliko ljudi v akademski sferi razvajenih, ostajajo v pisarnah in hodijo z ene konference na drugo, le redkim pa pade na pamet, da bi se podali med najbolj zatirane in spregovorili o tem. Podobno nezanimanje velja tudi za vojna območja. Ko hodim po Afganistanu, Pakistanu, Iraku, ni tam praktično nikogar iz akademskega sveta, zelo težko je srečati kakšnega raziskovalca, ki bi dejansko šel na teren.

Gregor: Kakšno povezavo lahko naredimo med tukajšnjimi prekernimi, nemanualnimi delavci in tistimi, ki za mizerno plačilo garajo v posebnih ekonomskih conah? Zdi se, da gre za

dva popolnoma različna svetova, toda po drugi strani spoštovanje delavskih pravic na revnejši periferiji dobro dene tudi delavstvu v bolj »razvitem« centru.

Vasja: Navkljub vedno več oblikam prekernega dela je pri nas, v Evropi, splošna delavska situacija vseeno veliko boljša kot v tretjem svetu. V tamkajšnjih državah lahko opazimo precej večjo, bolj brutalno stopnjo izkoriščanja. Ljudje delajo za 50 evrov na mesec, brez zdravstvene zavarovanja, brez plačevanja pokojninskih prispevkov, brez regresa ... Še zmeraj obstajajo velike razlike med obema svetovoma. Dejstvo pa je, da lastniki kapitala tretji svet uporabljajo kot grožnjo, s katero želijo znižati standard

Kitajska je postala naša resnica, del naše identitete. Zahodne korporacije so tiste, ki soustvarjajo Kitajsko kot totalitarno državo, v kateri brutalen represivni aparat pomaga pri zatiranju delavskih zahtev. Tak sistem korporacijam ustreza, saj jim zagotavlja poceni delovno silo.

zahodnega delavstva. Tretjesvetovne delavce so postavili za merilo tega, kakšno naj bi delavstvo moralo biti, in s tem delavcem na Zahodu grozijo, naj se sprijazni z zmanjševanjem pravic ali z izgubo službe. Zaradi tega bi večje spoštovanje delavskih pravic v tretjem svetu dobro delo tudi delavstvu v prvem svetu. Če bi namreč v državah tretjega sveta veljali višji delavski standardi, potem korporacije tudi v prvem svetu ne bi mogle več izsiljevati delavcev. Kakšna bo naša prihodnost? Ne vem. Mislím, da je pot v vsakem trenutku odprta v različne smeri. Lahko bomo padli v še bolj neizprosni sistem izkoriščanja, lahko pa bomo stvari izboljšali. Od nas samih je odvisno, kateri trend bo prevladal.

Gregor: *Kako velika napaka je bila potem, da smo, če karikiram, Kitajce, ki se na vso moč ženejo za zrno riža, sprejeli kot samoumevno, neizpodbitno dejstvo?*

Vasja: *Zagotovo velika. Sprejeli smo sistem izkoriščanja, ki ga je vzpostavila evropska in ameriška politično-ekonomska elita, skupaj z državnimi in lokalnimi oblastmi posameznih držav tretjega sveta. Zdaj je tretji svet postal naš svet. Z zanašanjem na takšen sistem izkoriščanja smo pokazali svojo resnično identiteto, lastniki kapitala pa svoje prave »vrednote«, saj jim očitno popolnoma nič ne pomeni spoštovanje človekovih pravic in delavske zakonodaje. Karte so razkrite. Vsak, ki preseli tovarno v tretji svet, kjer njegovo delavstvo živetari v izkoriščevalskih razmerah, se potem ne more pretvarjati, da mu karkoli pomenijo delavski standardi, ki delavstvu omogočajo dostojno življenje. Kitajska je postala naša resnica, del naše identitete. Zahodne korporacije so tiste, ki soustvarjajo Kitajsko kot totalitarno državo, v kateri brutalen represivni aparat pomaga pri zatiranju delavskih zahtev. Tak sistem korporacijam ustreza, saj jim zagotavlja poceni delovno silo.*

Gregor: *Je iz te ideologije konkurenčnosti, ki nas spremlja na vsakem koraku, mogoče izstopiti? Zdi se, da je bazen poceni delovne sile neskončno velik.*

Vasja: *Kar se tega tiče, bi želel biti optimist, vendar sem po tistem, kar sem videl na terenu, lahko zgolj pesimist. Dejansko je bazen delavcev tako velik, da jih korporacije z lahkoto ščuvajo drugega proti drugemu. Najamejo eno skupino, drugi pa rečejo: »Poglejte, za kako nizke plače so oni pripravljeni delati, tudi vi se boste morali prilagoditi.« Kako izstopiti iz tega kroga izsiljevanja? Odgovor bo zvenel utopično. Civilna družba bi se morala organizirati ter z željo po spremembi pritisniti na politične elite. Zahtevati bi morali vzpostavitev globalnega delavno-pravnega reda in nadzora nad njegovo implementacijo. Ko bi bili delavstvu zagotovljeni določeni standardi, precej višji od teh, ki jih imamo danes, bi delavci lahko tudi tekmovali med sabo. Zagotoviti bi jim morali dostojen dohodek, dostojne in varne pogoje dela, pravico do združevanja, do organiziranja v sindikate ... A kot rečeno, bojim se, da je to utopija. Padli smo že tako nizko, da je skorajda vsak poskus organiziranja delavstva v tretjem svetu nasilno zatrt.*

Gregor: *Veliko si bil na terenu. Kakšne izkušnje imaš z vstopanjem v ta odmaknjen svet izkoriščanja?*

Vasja: *V izvozno-predelovalne cone mi ni uspelo priti. So bolj ali manj nepredušno zaprte. Nič mi tudi ne bi pomagalo, če bi uspel priti v določen obrat, kjer bi mi vnaprej pripravili predstavo, v kateri bi bilo vse popolno, delavci marljivi in tihi, nadzornik pa vedno zraven. Po drugi strani je bilo mogoče obiskati delavce na domu, ki so še stopnico nižje od delovne sile v tovarnah. V Pakistanu sem obiskal nekaj vasi, kjer je najbolj vidno, kako daleč je prišel ta sistem izkoriščanja in kako zelo nizko so padli delavci. Povsem brez pravic so, delajo na črno, plačani so na komad, brez zdravstvenega zavarovanja, brez pokojninskih prispevkov, skratka, brez vsega tistega, kar pri nas dojemamo kot nekaj bolj ali manj samoumevnega. Obenem so zaradi svoje razdrobljenosti tudi popolnoma neorganizirani, nobenega združenja ni, ki bi jih predstavljalo.*

Gregor: *Se izvozno-predelovalne cone med seboj razlikujejo glede na geografski, kulturni prostor, v katerem se nahajajo?*

Vasja: *Mislím, da gre večinoma za isti model. V conah poteka jedro proizvodnje, zraven najdemo še manjše tovarne, kamor se prenese del produkcije, delavci na domu pa so prav tako razpršeni v okolici. Taka oblika organiziranosti, kakršno sem uspel videti v živo in o njej tudi nekaj prebrati, obstaja skoraj povsod v tretjem svetu. Razlika med posameznimi conami in državami je pravzaprav edino v stopnji izkoriščanja. Ponekod je bolj brutalna, drugod manj. Bolj ko je država obupana, bolj ponižujoče pogoje dela sprejme. Večja ko je vsesplošna mizerija na določenem območju, prej so njeni predstavniki pripravljeni poklekiniti pred korporacijo. Najbolj surove lokacije izkoriščanja so*

na primer Kitajska, Bangladeš, Indonezija, tudi Pakistan. V Bangladešu delavstvo gara za 50 ali še manj evrov na mesec. Država je obupana, velik delež prebivalstva brez dela, zato sprejmejo praktično vse pogoje, ki jim jih postavijo lastniki kapitala. Pri ponujanju čim večjih ugodnosti za korporacije tudi suspenz delavske zakonodaje ni problem. Drugače je denimo na severu Mehike, ob meji z ZDA. V tamkajšnjih obratih so delavci še vedno izkoriščani, a v milejši obliki. Imajo najvišje plače med delavstvom v conah, to pa zato, ker je Mehika kolikor toliko razvita država.

Gregor: Če se navežem na tvojo idejo z lanskega predavanja na DPU: če je v sweatshopih in izvozno-predelovalnih conah tretjega sveta uporaba nasilja s strani delodajalcev sprejemljiva oziroma celo legitimna, kako bi jo potem morali zastaviti delavci, da bi izboljšali svoj položaj? **Vasja:** Uporaba nasilja me zanima tudi v širšem kontekstu, predvsem v vojni. Ko okupacijske sile, na primer ameriške enote v Afganistanu in Iraku, vdrejo v tvoj dom, v tvoje mesto in ti pobijejo najbližje ali pa jih aretirajo in zaprejo v enega izmed svojih skrivnih zaporov, se mi zdi, da je zelo legitimno, da se na tako nasilje ljudje odzovejo z nasiljem, z uporom. Kar se tiče tretjesvetovnega delavstva, obstaja ogromno primerov, v katerih so represivne sile posameznih držav nasilno onemogočile delavstvo, ko je to zahtevalo izboljšanje svojih pravic. Ko se delavstvo upre, na primer na Kitajskem, v Bangladešu, pride policija in upor nasilno zaduši. Ekonomsko-politične elite torej uporabljajo represivni aparat za to, da si pokorijo proletariat in zatrejo zahteve po večjih pravicah, po višjih plačah. V taki situaciji se je smiselno vprašati, ali je na nasilje legitimno odgovoriti z nasiljem. Ne želim hujskati, a zdi se mi, da je v določeni meri uporaba nasilja v takšnih primerih prav gotovo legitimna. Vprašanje pa ostaja, kakšen uspeh to prinaša. Tudi če je nasilje s strani šibkejših lahko upravičeno, to ne pomeni, da bo uspešno, saj lahko izzove surov odgovor represivnega aparata, ki bo poteptal upor. Na teoretski ravni je takšen način razmišljanja o uporabi sile torej mogoč, v praksi pa je zadeva bolj zapletena.

EL COMANDANTE

Gregor: Ko človek v luči iskanja alternativnih družbenih paradigem bere tvojo knjigo Rdeča mašinerija (Študentska založba, 2011) o sodobni Venezueli in o Chávezovem vzponu na oblast, dobi nekoliko mešane občutke. Kateri so potem tisti venezuelski oziroma latinskoameriški premiki in nauki, ki bi jih veljalo v Evropi vzeti v ozir?

Vasja: Ko sem se odpravil tja, sem se osredotočil samo na Venezuelo, na gibanja, ki so tam nastala. Nisem iskal podobnosti z našim svetom, ker se mi zdi, da je tamkajšnja situacija vseeno drugačna, specifična. Na podlagi svoje kolonialne zgodovine se je Venezuela razvila v državo, kjer je na eni strani stala stara oligarhija, kolonialne družine, ki so pred Chávezom nadzorovale gospodarstvo in politiko, na drugi pa nepregledne množice marginaliziranih državljanov, ki so se s težavo prebijali iz meseca v mesec. Zaradi tega so Chávezove reforme, njegov novi socializem, skušale odgovoriti na probleme, ki so tipično venezuelski in izvirajo iz kolonialne dediščine. Na primer agrarna reforma, v okviru katere je bila med najrevnejše kmete porazdeljena zemlja, ki je bila prej skoncentrirana v rokah oligarhije. Potem šolska reforma, v okviru katere so opisemili več kot milijon in pol državljanov. Pa denimo reforma urbanih naselij, v okviru katere je Chávezova vlada poskrbela za legalizacijo obsežnih območij črnih gradenj. To so specifično venezuelski problemi in njihove rešitve težko prenesemo k nam. Ena pozitivna stvar, ki pa bi jo veljalo vzeti za zgled, je dejstvo, da je Chávez z dobro organiziranim pristopom uspel združiti najrevnejše, najbolj zapostavljene prebivalce Venezuele in jih vzpostaviti kot politično silo, ki je prevzela oblast. To je izjemno pomembno. Če se najrevnejši v Venezueli uspejo združiti v gibanje, ki lahko prinese določene spremembe, potem res ne vem, zakaj nekaj podobnega tudi tukaj ne bi uspelo.

Gregor: Za takšno mobilizacijo sama čavistična propaganda verjetno ni nepomembna ...

Vasja: Propaganda seveda je prisotna, a kljub temu menim, da ni bila temelj omenjene politične mobilizacije, temveč je bil to resničen boj za nove pravice in privilegije, ki jih najrevnejši sloji prej niso imeli. Pod Chávezom je bila uvedena univerzalna zdravstvena oskrba, izkoreninjena je bila nepismenost, številni so pridobili kos zemlje, številnim je bila omogočena legalizacija njihovih domov. To so realni dosežki. To je tisto, kar poganja mobilizacijo. Res pa je, da je Chávez ustvaril tudi nekakšen kult osebnosti. Če bi živel v Venezueli, ne bi volil zanj, ker mislim, da je obseden z oblastjo in željo po neomejenem vladanju. Kot kaže, mu bo to preprečilo zdravstveno stanje, čeprav sam pravi, da je bolezen že premagal in da bo naslednje leto kandidiral na predsedniških volitvah. Problem, ki izvira iz njegovega kulta osebnosti, je tudi v tem, da njegova stranka nima prepoznavnih ljudi, ki bi ga lahko nasledili. Moč venezuelske socialistične stranke je namreč skoncentrirana v Chávezovih rokah, drugi sodelavci so manj

znani in potisnjeni stran od žarometov. Poleg tega tudi nimajo Chávezove karizme. Chávez obvlada ta pristen stik z ljudmi, je klasičen karizmatičen, ljudski populist.

Gregor: Kakšno je v Venezueli razmerje med obema glavnima paradigama, že prej obstoječim kapitalističnim sistemom in uvedenim radikalnejšim socializmom?

Vasja: V določeni meri sobivata. Na splošno lahko rečemo, da je Chávezova vlada znotraj kapitalistične države vzpostavila nekakšen paralelni socializem. Na primer uvedla je socialistični šolski sistem, bolivarske šole in univerze, a tiste starejše, zasebne šole še zmeraj obstajajo. Tam se še vedno šolajo premožnejši sloji, ki se jim pri tem ni treba ozirati na nove socialistične predmetnike. Navkljub obsežni nacionalizaciji je še vedno ogromno podjetij v privatni lasti. Stare oligarhične družine so še vedno lastnice korporacij in medijskih hiš, kot sta na primer trgovski gigant Empresas Polar, ki je v rokah Lorenza Mendoze, in televizijsko podjetje Venevisión Gustava Cisnerosa. Še vedno obstajajo stare, zasebne televizijske hiše, ki zagovarjajo interese oligarhije, zraven pa novi, socialistični televizijski kanali, ki skrbijo za pročavistično propagando. Tudi sami veleposestniki v Venezueli niso izginili, le nekaj manj zemlje imajo kot prej, zraven njih pa najdemo nove socialistične kmete, ki se združujejo v zadrage. Živijo drug poleg drugega. Na podlagi tega je očitno, da je Venezuela postala nenačuden hibrid, v katerem kapitalizem in socializem sobivata. Za razliko od vzhodne Evrope, kjer so v času po drugi svetovni vojni z vzpostavitvijo socializma povsem preuredili družbo, Chávez ni v enem samem zamahu odpravil kapitalističnih institucij.

Gregor: Pišeš o Chávezovi agresivni, nestrpni retoriki, ki venezuelski politični prostor pogosto še dodatno naelektri. Nisem se mogel upreti vprašanju, ali bi bil lahko to namig, kako na Zahodu zagovarjati leve, bolj socialne ideje v poblaznelem političnem prostoru? Tukajšnji »levici« lahko namreč velikokrat očitamo, da se ne zna postaviti zase in svojih prepričanj ustrezno ter jasno artikulirati.

Vasja: Chávez dejansko govori na zelo agresiven način, ne skopari z grožnjami, leta 2008 je na primer na predvolilni kampanji zagrmel, da bo poslal tanke, če predstavnik opozicije zmaga v določeni provinci. V času njegove vladavine je tak način govora res stalnica, a na drugi strani tudi predstavniki opozicije uporabljajo skrajno napadalen diskurz, Chávezu so že odkrito grozili s smrtjo in z državnim udarom. Tak način politične komunikacije je povsem nesprejemljiv.

Mislim, da če želiš nekaj odločno artikulirati, to ne pomeni, da se moraš zatekati k agresivnim in skrajnim izjavam. Tudi dobro povedane, jasno razložene stvari so lahko dovolj udarne, da se prebijejo do ljudi. Zaradi tega ne morem sprejeti ne Chávezovega ne opozicijskega žaljivega in primitivnega načina izražanja. Zase se je treba postaviti z argumenti.

Gregor: Kako pojasniti fasciniranost nad El comandantejem, ki je prisotna ponekod na Zahodu, denimo med intelektualno ali umetniško srenjo?

Vasja: Zdi se mi, da se ta fasciniranost z vsakim korakom, ki ga Chávez napravi proti vzpostavitvi avtoritarne družbe, vse bolj ohlaja. A hkrati mislim, da je navkljub Chávezovim pomanjkljivostim, njegovemu kultu osebnosti, agresivnemu govoru še vedno mogoče govoriti tudi o pozitivni zapuščini revolucije. Nekaj stvari je bilo realno doseženih. O tem sva že govorila. Na primer mobilizacija najrevnejših slojev, ki so prej brez pravic životalili na robu družbe, je velik uspeh ne le za Venezuelo, ampak za celotno Latinsko Ameriko, kjer še vedno živi na milijone ljudi, ki se ne zmorejo organizirati kot politična sila. Tudi večina Chávezovih reform se mi zdi pozitivnih. Zdravstveni reformi, v okviru katere je bila uvedena univerzalna zdravstvena oskrba, je težko ugovarjati. Kot tudi množičnemu opismenjevanju, zaradi katerega je danes stopnja nepismenosti v Venezueli minimalna. Podobno velja za agrarno reformo. Dejstvo je, da je bila zemlja prej neenakomerno porazdeljena v korist oligarhije. Čeprav so se veleposestniki morali odreči delu svojih neobdelanih površin, sedaj precej večje število ljudi, revnih kmetov razpolaga z zemljo, ki jo lahko obdeluje. Torej, kot rečeno, navkljub temnim stranem revolucije je bilo v času Chávezovega režima doseženih veliko pozitivnih stvari, ki jih velja ohraniti.

NA SVOBODI

Gregor: Kakšne izkušnje imaš kot svobodni novinar s fleksibiliziranim trgom dela? Kot prekerni delavec, odvisen od uredniških muh, z manjšo zaščito in zaledjem si sodeloval z vsemi večjimi slovenskimi tiskanimi mediji.

Vasja: Tisto, kar je bilo zame najpomembnejše, je to, da sem vedno sam izbral teme za svoje raziskovanje. Šele kasneje sem kontaktiral posamezne časopise, jim pošiljal material in spraševal, če jih to zanima. Zdelo se mi je zelo važno, da res delam tisto, kar me pritegne, in da me pri tem nihče ne ovira. Šele potem je prišlo na vrsto iskanje podpore, iskanje tistih, ki bi jih stvar lahko zanimala. Skoraj vedno so časopisne hiše pokazale interes in objavile moje zgodbe. Res pa je, da so honorarji nizki. Od leta 2005, ko sem objavil prvo reportažo, so se ves čas vztrajno nižali. Situacija je vedno slabša. Samo z novinarskim delom si nisem uspel plačati svojih poti. Potem ko sem na začetku zastavil lasten denar, sem ga po kapljicah dobival nazaj, nekaj od časopisnih objav, nekaj od izdaje knjig ... To je bil moj način dela. Dejstvo, da nimam nekega zaledja, velike medijske hiše, ki bi stala za mano, me ni nikoli skrbelo, saj je tako zaledje lahko tudi ovira. Morebitno vsiljevanje tem s strani nadrejenih je lahko omejujoče in vodi k manj prijetnim izkušnjam. Zaradi tega je bilo lepo uživati popolno svobodo. Vsaka reportaža, vsak članek, ki sem ga od sedaj napisal, je nastal na podlagi moje samostojne izbire, potem pa je bilo odvisno od časopisa, ali to vzame.

Zdi se mi tudi, da se glede svojega statusa ne morem preveč pritoževati. Kljub temu da sem bil v našem svetu prekerni delavec, prepuščen na nemilost posameznim urednikom, so me v tretjem svetu, kamor sem odhajal, dojemali kot nekakšnega aristokrata, ki pač nima finančnih težav. Kako bi se lahko tam pritoževal, če pa je bilo poleg mene na milijone ljudi, ki so trpeli v vojni in pomanjkanju? Namesto razmišljati o lastnem položaju se mi je zdelo pomembnejše razmišljati o tistih, ki resnično nimajo ničesar. Zelo pomembno je spoznati, kaj se na terenu zares dogaja. Na podlagi terenskega dela lahko govoriš o tamkajšnjih problemih z večjo suverenostjo in kredibilnostjo. In to je važno. Rekel bi, da moramo kot intelektualci ohranjati stik z ljudmi in biti del dejanskega sveta, ne pa samo del knjižnice. ☺

Import/export

piše **Katja Šircelj**

Bolj turbulentna postaja realnost, bolj intenzivni in dinamični postajajo globalni migracijski procesi. Neenakomeren demografski razvoj, militarizacija nekaterih regij, ekonomske neenakosti, ter na drugi strani navidezna liberalizacija delovnega trga in uvedba univerzalne demokracije na zahodu, so potencirale in motivirale človeško željo, največkrat pa predvsem eksistencialno nujo po emigraciji v tujino.

*Barbarians are coming,
Crawling from the east,
eyes wide shut
and nostrils full of longing,
epic and powerful,
wild in a group,
barbarians are coming from the east.*

*They'll come out of nowhere,
they'll enter your state,
the nation of losers,
the tribe full of hate.*

*With knives in their pockets
and bombs in their hands,
they'll burn down your cities
and your Disneyland.*

(Laibach, Now you will play)

Sama potreba po preseljevanju ni nikakršen postmodernistični fenomen, prej sediment zgodovine; spomnimo se denimo poti stepskih nomadskih ljudstev, judovskih trgovcev, nenazadnje tudi kolonizacijskih pohodov, in to je samo drobec v kronologiji družbenega preseljevanja. Migracije lahko definiramo kot posledico človekovega naravnega odziva na geopolitične spremembe, predvsem pa kot del njegovega ustaljenega vedenja, ki tja do osemdesetih ne vzbuja pretirane pozornosti. Samo preseljevanje je v tistih časih percipirano pretežno pozitivno, vendar je tematiziranje slednjega dobilo skrajno negativni predznak kmalu po koncu hladne vojne in posledičnemu odpiranju meja na vzhodnoevropski periferiji, naraslo pa je tudi število čezmorskih migracij v bivše kolonialne države. Zahodnjaški strahovi, ki so jih povzročili nenadni intenzivni migracijski tokovi, razumljeni kot nekakšni barbarski pohod nad najbolj suverene in hegemonne strukture, kot so bile takrat Anglija, Francija, Nemčija, Švedska in Nizozemska, so se manifestirali v vzpostavitvi izbirčne in permanentno nedostopne družbeno politične trdnjave. Trdnjave Evrope.

Migranti predstavljajo specifično skupino posameznikov, včasih lahko tvorijo tudi kolektiv, in jih lahko v grobem razvrstimo med normativne in popolnoma neprožne kategorije azilantov, beguncev, stalnih, začasnih, ilegalnih in legalnih migrantov, katerih edini gotovi skupni imenovalac je prehajanje meja njihove nacionalne države. Najpogostejši razlog preseljevanja v današnji razkrajajoči družbi ostaja težnja po ekonomski stabilnosti in socialni varnosti. Priseljenci želijo izvorna središča bede menjati za obetavna središča moči. Tok migracij je večplasten in se začne z aktom odhoda iz emigrantske družbe, nadaljuje se z emigracijo, šele zares pa se v bistvu prične s samim prihodom v imigrantsko družbo. Za (kvaliteto) življenja priseljencev so ključnega pomena zahtevna prilagajanja in vključevanja v družbo države gostiteljice, ki jih zaznamuje neskončno preizkušanje birokratskih, kulturnih, ideoloških, političnih in normativnih meja. Migracije so razumljene kot anomalija, ki jo je nujno potrebno korigirati, nadzorovati, v najboljšem primeru celo preprečiti in izničiti. Bistven problem migracij torej ni fizično prehajanje meja kot takšnih, pač pa preseganje abstraktnih meja in birokratskih zamejitev z visokim diskriminatornim potencialom, ki ga prakticirajo vse obstoječe vladajoče strukture. Tudi samooklicana matrica demokracije, Evropa.

Evropska unija je pravzaprav nikoli končan proces konstituiranja politične skupnosti in združevanja narodov v imenu miru, razuma, napredka in stabilnosti. Ta politični subjekt bistveno določa teritorij, ki je jasno ter strogo zamejen z mejami, kljub temu pa na simbolni ravni reprezentira mnogo več kot le geografski pojem. Je ideal zedinjene skupnosti, ki je svojo vojaško, gospodarsko in monetarno oblast prenesla na nek višji, nadnacionalni nivo. Kar je bilo nekdanje naše, je sedaj postalo Naše. Notranjih meja namišljena skupnost ne priznava, krepi pa tiste na zunanji strani, ki pripadnike/državljanke ločujejo in ščitijo pred tujci/nedržavljanji. Dejstvo, da bi z združitvijo v skupnost nacionalne države zavrgle svoj ideološki pomen in status, je navadna iluzija. Pojem nacionalne države je, kljub temu da gre za tvorbo, ki jo v veliki meri določajo čustvene in ne racionalne komponente, ter se nenehno spreminja, bolj živ kot kadarkoli prej. Vsi smo najprej Slovenci, šele nato državljani Evropske unije. In ne pripadamo samo enkrat, državljanost modernih Evropejcev je celo dvojna. Dovolj dober razlog za dodatno nadutost, samozadostnost in apriornost.

Umetno konstruiranje evropskega državljanstva je pravzaprav poskus ustvarjanja nadzorovane cone, nekakšnega modernega apartheida, ki ga migrantje prvič izkusijo ob ritualih zastraševanja, preverjanja in dehumanizacije na vse strožje varovanih zunanjih, v nekaterih primerih celo notranjih mejah. Ta birokratski razizem je v prvi vrsti namenjen prišlekom z vzhoda in državam tretjega sveta, ironično, tudi nekaterim članicam unije, denimo očitno nezaupanja vrednim Romunom in Bolgarom. Medtem so te iste meje za državljane zahodnih imperialističnih republik največkrat preprosto obhodne, enako velja za emigrante, torej za tiste, ki državo zapuščajajo. In nenazadnje, te meje so (skoraj) vedno preprosto obhodne in odprte pretoku surovin in dobrin.

Zaradi restriktivnih carinskih politik se število

nelegalnih vstopov strmo zvišuje, ta trenutek naj bi v Uniji tako živelo že približno 30 milijonov nedokumentiranih migrantov, ki so z neposedovanjem državljanstva izgubili pravico do vseh pravic in ostali brez kakršnekoli socialne, zdravstvene in pravne varnosti. Njihov brezpravnostni status pa legitimira obstoj in uporaba represivnih institucij in praks, kot so azili in centri za tujce, ki so namenjene njihovi naturalizaciji in delujejo po principu »asimilacija ali izgon«. Vedno pod natančno določenimi in izključujočimi pogoji, ki jih posamezniki težko dosežejo. Za pridobitev pravnega statusa ali državljanstva so tako tujci podvrženi opredeljenim birokratskim proceduram in tako imenovanim integracijskim politikam z zelo poenostavljenim obravnavanjem drugega. Ko in če posamezniki svoj status uredijo, predvsem kadar gre za podelitev državljanstva, družba gostiteljica od njih pričakuje, da sprejmejo nacionalnost, jo brezpogojno ponotranjijo in se v skladu z njo tudi vedejo, celo bolj dosledno od samih avtohtonih prebivalcev. Vendar status redko zagotavlja vzajemno pripadnost, tujec se težko počuti del skupnosti, tudi družba sama ga ne obravnava enakopravno. Prilaganje je torej vedno enostransko, sprejem pa zgolj formalen. Nobena integracija, nobena deklaracija ne preživi zakoreninjenih ideoloških meja. Žal. Kakopak, s prišleki pač ne delimo zgodovinskega spomina in za vpis v nacijo nov dokument preprosto ni dovolj dober argument. Takšne nesmiselne zahteve po koherenci med etnično in nacionalno identiteto so primitivne, zadoščajo pa edino desničarskim normam in napajanju skrajnih neonacionalizmov, ki se vsake toliko manifestirajo v patoloških Breivikih in dönnern morilcih. Takrat vsi pogledamo v tla.

Izpostavljena npravstvena komponenta napisanega izpostavlja absurdnost homogenizacije demosa in prakticiranja nacionalnega življenja v skupnosti, ki je de facto multinacionalna in večetnična. Umetna izvržka kategorije državljanstva in nacionalnosti v družbi, ki stalno in na vseh ravneh prehaja limite, ne vzdržita, morda le v primeru, če bi državljanstvo obstajalo na lokalnem, nacionalnem in nadnacionalnem nivoju – vedno, absolutno, za vsakogar in povsod. Vendar je za to potrebna popolna demokratizacija. Kakor, da ta sploh obstaja ...

Pa še nekaj naj bo jasno: druge in drugačne potrebujemo. Preostane nam torej dvoje. Lahko se zavemo skupnega potenciala. Ali pa emigriramo. ∞

Umetno konstruiranje evropskega državljanstva je pravzaprav poskus ustvarjanja nadzorovane cone, nekakšnega modernega apartheida, ki ga migrantje prvič izkusijo ob ritualnih zastraševanja, preverjanja in dehumanizacije na vse strožje varovanih zunanjih, v nekaterih primerih celo notranjih mejah.

DODATNO BRANJE

Evropa v gibanju
Klaus J. Bade
Založba *cf, 2005

Nepovabljeni: globalizacija, nacionalizem in migracije
Ana Kralj
Annales Majora, 2008

Kein mensch ist illegal
Zbornik
ČRKZ,

Jebeš k. Slovence 4. del

»Nič nenavadnega ni, če se malo dekletce kdaj pa kdaj brez dovoljenja starejših samo zlekne na kavč in prižge televizijo.«

Gandhi

Na prvi strani grebena je večer nad srednje veliko hišo spuščal prvi hlad. Domače ognjišče je podjetno ustvarjalo toplo in crkljajoče protivzdušje, ki človeku v okončine pritihotapi tiste prijetne mačje reflekse. Dekletce je z velikimi očmi sedelo pred televizijo in lenobno pretegovalo podplate ter vrtelo gležnje. Zrlo je sem in tja. Težko je povsem sledilo novinarski naraciji in obrati, ki jih je delalo njeno stopalo, so se ji večinoma zdeli zanimivejši od slike večernega dnevnika. Popraskalo se je med lasmi in nekoliko popravilo spodnje hlačke.

»Avstrijske oblasti so danes v Drveši vasi postavile še zadnjo od 164-ih dvojezičnih tabel, ki zdaj stojijo na področju tam živeče slovenske narodne manjšine,« je povedala televizija. Dekletce si je še malce popravilo spodnje hlačke. »S tem so v roku izpolnile določbe iz zakona o narodnih skupnostih in, kot se je izrazil predsednik Zveze slovenskih organizacij (ZSO) Darjan Krum, 'postavile temelje za novo obdobje na področju slovensko-avstrijskih odnosov'. Sledi prispevek Ivana Lukana.«

Sledil je prispevek Ivana Lukana, ki ga je bitjece pred televizijo pozorno spremljalo. Nedolgo po izjavi avstrijskega zunanega ministra je previdno skobacalo roko pod hlače in se nalahno prijel za luliko, kot da bi želelo preveriti, ali je vse v redu. Za trenutek jo je zmotila manjša smet, ki jo je pobralo iz popka, nato pa se je spet posvetilo mehke mu mednožju, ki se ji je zazdelo veliko gnetljivejše kot kdajkoli prej. Nekoliko je privzdignilo hlačke in prepričljivejše seglo po materialu. »Današnji dan označuje zgodovinski trenutek, ki bo končal desetletja sporov. Table simbolizirajo konec asimilacije in začetek integracije, napovedujejo drugačno in v prihodnost usmerjeno Koroško, skupno Koroško obeh narodnih skupnosti.« Skupno češpljico vseh prstov. Češpljico, na vhod katere je previdno pritisnila. Enkrat, dvakrat, trikrat. Kot da bi potrpežljivo vlekla za vrv cerkvenega zvona. Nekje vzporedno z izjavo deželnega glavarja je nežno prodrla za kak členek in neslišno vzdihnila. Pomočila je sredinec in se nekoliko nagnila naprej, da bi videla, kaj se sploh dogaja tam spodaj. Šment, ti šment, kakšna čudesa. In ravno, ko je bila najbolj zatopljena v svojo odkrito pičko, je v hiši zašumelo.

Dedek je namreč potegnil vodo. Zagodrnjal je, kot se ob vstajanju s školjke spodobi, se opasal in osuknjičil ter počasi in zadovoljno prihlačal v dnevno sobo. Vstopajočemu se mu je na obrazu jasno videlo, da je bil drkal. Zavaljo boljše zgodbe pa je v levi roki nežno stiskal prenosni triinčni TV, s katerega je zamejce ravno nagovoril vodja opozicije: »V času globalizacije je nesmiselno govoriti o Slovincih, ki živijo v Sloveniji, zamejcih in izseljencih, saj meja ni več. Navaditi se bomo morali govoriti le o Slovincih, ne glede na to, kje živijo in kaj počnejo.«

Dedkov dobrodušen pogled se je ustavil na vnukinji, ki je sedela na kavču in brala Zmaja Dirndajja.

Priskočil je k njej, jo požgečkal in prisedel. Objel jo je in skupaj sta gledala televizijo še dolgo v noč.

Na drugi strani grebena se je medtem pripravil razburljiv večer. V zgornji sobi je Fúko Isabelli masiralo meča. Predla je ob dotiku njegovih blazinic, on pa ob veličastnem razgledu, ki se je vlekel vzdolž njenih nog.

Georg in Gregor sta tekom masaže razgrajala po kleti, hranila prebivalce panoptikona in čistila izložbe. Za konec sta pripravila nahrbtnike za večerno akcijo. Ko sta prišla v zgornjo sobo, je bilo ozračje že dodobra razgreto. Isabella je okobal sedeč na Fúkojevem obrazu zrla navzdol in opazovala trzajoče premikanje njegove koščene brade. Ko je začutilo, da sta se ji pragova bolečine in užitka zblížala, jo je z rokami čvrsto prijelo za boke in z jezikom nekoliko močneje pritisnilo na pičko. Zvila se je v trebuhu in se stegnila tja do njegovega v hlačah tičečega. Povohala ga je, zagrizla vanj kar prek hlač, nato pa se ponovno vzravnala, namestila svojo srbečo rit na usta podrejenega podjetneža, ga prijela za goltanec in zaplesala. Trz trz in Fúko se je dušil med njenimi nogami. Sladostrastno se je nasmehnila, razjahala in povabila Georga in Gregorja, ki sta nekoliko ljubosumno tičala med vrati: »Not so shy, boys.«

S Fúkojevega premočenega obraza se je vrgla na hrbet. Razširila je noge in med njimi ugledala tri, počasi bližajoče se prelepe moške obraze. Dobro je vedela, zakaj jih je bila izbrala. Stegnila je roki in jih pobožala po laseh, »dajmo fantje« šepetajoč. Fantje so dali, oh, kako so dali! Oblita z užitkom je opazovala, kako so vzeli spodnji del njenega telesa v divjo oblast. Njena stegna so bila prekrita s poljubi in grizljaji, njena stopala zgneta v ohlapen vir ugodja, v njeni pički se še nikoli ni utopilo toliko jezikov naenkrat. Tako je bila razvneta od pozornega plesa triglava, da se ni mogla odločiti med poželjivim opazovanjem dogajanja in slepim prepuščanjem neštetim občutkom. Za trenutek je silovito zaprla oči in Georg ji je prerezal zapestje.

Hudo. Kri je curela. Soba drhtela. Isabela je grabila svoj život, grabila je svoje plavajoče misli. Grabila je in ničesar zgrabila ni. Njeno telo je drselo v pičkoparajoče globine, njena glava je ostala neznano kje - vse do konca, ko se je v krčevitem plesu spet sestavila, ko je stiskajoč krvaveče zapestje zgrbančena obležala na tleh.

Potem so šli v garažo.

Nabutali so se s kolo in se 140 na uro vozili po koroških cestah. Ukradli so bicikl in ga prefarbali. Mal. Vozili so čez rdeče in rumeno, po avtocesti, naseljih in kolovozih, za gume jim ni bilo mar. Pretresli so lastni svet, postali so nedoumljivo. Nihče več ni bil, kot človek je - bili so strašljivo izgubljeni v brezsmiselnosti svojega početja. Njihovi kriki so bili kriki neboljenosti. Raztreščeni so več ur končevali svoj let in na koncu končali v obcestnem jarku, grabeč sebe in drugega za okončine - brez najmanjše možnosti oprijema. Smrdeli so po smrtnem strahu vso noč in še potem ko so se v oranžno utripajočem avtu zbudili pred polmegleno ter s svitom pobožano Drvešo vasjo.

Bilo je hladno. Gregor je prvi prišel k sebi. Hladno je vstal izza volana in se v prtljažniku opremil z rdečim sprejem. Sprehodil se je do dvojezičnega napisa in prečrtal slovenski del. Ko se je vrnil v avto, je brez odlašanja prižgal motor. »Zakaj smo to naredili?« ga je vprašal Fúko. »Boš videl.«

riše Smrkavi Jurij

riše Ana La Putana

D^{TRO}vojezični napis

NAPIZD

Dedek je naslednje popoldne iz navade prižgal televizijo. Z vnukinjo sta po kosilu sedela na kavču in pestovala polna trebuha. Poročila ob 13-ih so pravila: »Danes ponoči so se neznanci ponovno lotili dvojezičnih krajevnih tabel na avstrijskem Koroškem. Včeraj postavljeno tablo v Drveši vasi, ki naj bi končala leta razprtij med obema narodoma, so prebarvali z rdečo. Odzivi z vseh strani so burni.«

»Khmargh,« je rekel dedek, počasi vstal, zgrabil prenosni televizor in zginil na stranišče. Ko se je vrnil, je nagovoril svojo vnukinjo, ki je spet pridno brala Zmaja Direndaja: »Tole je resno. Očitno temeljne pravice in pravna država tu še vedno ne veljajo. Zgleda, da ideologija, ksenofobni nacionalizem in politični populizem še niso rekli zadnje besede. Potemtakem je tudi midva še nisva, kaj?« V naglici sta spakirala nekaj najnujnejših zadev in se odpravila na drugo stran grebena. Gor, dol, skozi gozd in tako naprej.

Ko sta prišla v Drvešo vas, se je okrog table že nabralo več ducatov razposajencev in razposajenk. V bakhantsko-mohikanski maniri so plesali okrog

svojega totema in spuščali čudne glasove. Nekateri so imeli v roki kamere, drugi zastave, tretji palice za nordijsko hojo. Bili so z vseh vetrov in prav nič ni izgledalo, da bodo kmalu končali. Čudno prestopanje, zvedavo opazovanje, buljenje v kamere in moljenje mikrofonov – vse je izgledalo kot nek skrajno kompleksen in dolgotrajen ritual. Vnukinja in njen dedek sta vstopila v samo središče dogajanja. Nekaj posameznikov je začelo intenzivneje poskakovati okrog table in se dreti kot trop pijanih invalidov. Izvlekli so kurce in opletali: »Awraughraubau! Awraughraubau!« Nato so scali naokrog po celi Drveši vasi in se tolkli po prsih. Dve babici sta razgalili svoji mindici in ju med scanjem razturavali, da je scalina letela okrog po polju kot voda iz tiste naprave za zalivanje trave. Bilo je čutiti izjemno energijo, ki se je človek le stežka ne naleze. Divji ples ob napisu je porodil pravi hudournik telesnih tekočin in krikov. Novinarji so delirično letali zdaj sem, zdaj tja in se kot male trzajoče miške na kreklu praskali po telesu. Presežek ekstatičnosti je prežemal dedka, vnukinjo in dolino.

Takrat enkrat – morda malo pred ali malo po prvem skupinskem črtanju avstrijskega dela table – so se začele dogajati čudne stvari. Zbrani so eden za drugim začeli cepati po tleh. Dedek je sprva mislil, da gre za izčrpanost, saj je tudi sam le še stežka onaniral, nato pa je zadelo tudi najenergičnejše plesalce. Nedolgo je trajalo in vsi bezljajoči so obležali. Le eden, Bor po imenu, je dostojanstveno zaspal kar sede.

Iz gozda so s puškami v rokah zakoračili Isabel-la, Fúko in Gregor. Like bosses. »Vidiš, zato smo to naredili,« je dejal Gregor, švigajoč s pogledom gor in dol po cesti. Fúko je le pokimal. Ni mu še bilo čisto jasno. Tudi ko je Georg pripeljal mini tovornjak, mu še ni bilo čisto jasno. Tudi ko so omrtvičence naložili na prevozno sredstvo, izruvali tablo in se odpeljali domov ... mu še ni bilo čisto jasno. Šele kasneje, ko so se znašli v domači kleti, ko so mlahave živote zložili v celice inverznega panoptikona ter dvojezični napis postavili med kralja Matjaža in knežji kamen, se mu je malce zjasnilo.

Revolucija v krvnem obtoku kot postmoderna oblika revolta

O narkotičnem užitku
in drugih tolažbah

piše **Lana Durjava**

ilustracija **Mia Ventin**

Nekaj transgresivno zapeljivega je na drogah in navkljub prohibitivno naravnani uradni politiki, ki bazira pretežno na kolektivnem zanikanju realnosti, se bolj ali manj zdi, da je naklonjenost intoksikaciji ugnezdena globoko v človekovo nezavedno, če ne že kar vkodirana v njegov genetski zapis. Gre droge obravnavati kot blago, virus ali obliko religije? Je narava drogiranja instrumentalna ali ekspresivna? So droge strup ali zdravilo? So drogirana telesa problematizira zaradi njihove patološkosti ali predvsem zaradi njihove neutilitarnosti? So droge orodje v službi reprodukcije obstoječih razmerij moči ali avtonomne nosilke upora zoper njih? Je džanki kriminallec, pacient, upornik, umetnik ali vizionar? Ali z izjemo terminološkega aspekta sploh obstaja kakršnakoli kvalitativna razlika?

VCaillloisovi klasifikaciji iger bi rekreativno drogiranje uvrstili v kategorijo »vertigo«, torej med igre, kjer so pomembni nevsakdanji telesni občutki, spremembe v percepciji in estetski užitek sublimnega tipa. Das Erhabene določenih drog, povečini downerjev, človeka navda s strahospoštovanjem, obenem pa ga kontaminira z občutjem ugodja, prepojenega z neugodjem. Obstaja seveda kvalitativna razlika med drogami in vse nikakor ne vodijo do občutka sublimnosti. Stimulant mika, narkotik gane, v obeh primerih pa sta adiktivnost in toksičnost zgolj dodana vrednost mračne estetike samega akta drogiranja. Če bi Kant konzumiral opiate, bi ti v Kritiki razsodne moči verjetno nadomestili vulkane in orkane kot referenčne primere dinamičnega sublimnega, ki človeka prepoji z užitkom, prežetim s tesnobo oziroma z diabolčno kombinacijo užitka in bolečine, ki pravzaprav ni nič drugega kot užitkova hrbtna stran.

UŽITEK JE PO SVOJEM BISTVU NEFUNKCIONALEN

Čeravno med laiki vlada prepričanje o povezanosti želje in užitka, temu nikakor ni tako. Želja dejansko nikoli ne meri na užitek. Želja, ki je po Lacanu zahteva minus potreba in je po svoji naravi neuničljiva in nepotešljiva, vselej meri na nekaj drugega in nikdar na zadovoljitev, h kateri poziva. Objekt želje je namreč manko in tudi sama se konstituira na presečišču dveh mankov, to sta manko subjekta in manko Drugega. Človekova želja je po svojem bistvu vselej želja Drugega. Koncept želje kot želje Drugega na eni strani pomeni subjektivno željo po tem, da bi bil objekt želje Drugega, po drugi strani pa rezultira v tem, da je objekt človekove želje vselej objekt, ki ga želijo tudi drugi. Ker je subjekt navkljub seksualno androgenemu izhodišču človeka permanentno razcepljen, se manko manifestira v ljubezni do Drugega, ki pa ni nič drugega kot želja po zapolnitvi praznine.

Za razliko od želje je užitek, ki mu je lastna prisila k ponavljanju, onstran načela ugodja. Načelo ugodja karakterizira prava mera, ki terja zavezo vzdržnosti in posledič-

no odpoved užitku. Užitek pa prave mere ne pozna; v bistvu je užitek nekaj, česar organizem zaradi preintenzivnosti ne more prenesti. Inherentna mu je neka dvoumnost, saj je po eni strani nedostopen in izgubljen, po drugi strani pa ga je vedno preveč.

Z vstopom v kulturo (in Simbolni red) se vzporedno s praksami discipliniranja izvaja sistematična evakuacija užitka, ki zavoljo svoje nefunkcionalnosti in izmikanja redu označevalca postane objekt vztrajnega pregona. Tudi zato je narkomanski užitek sporen že sam po sebi. Čeprav je uradno objekt ostrega ostrakizma zavoljo svoje naperjenosti k desocializaciji in posledično toksičnosti za obstoj in reprodukcijo družbe, je v končni fazi problematičen užitek kot tak. Iz problematizacije užitka pa nujno sledi problematiziranje teles, ki so naperjena k užitku, torej med drugim tudi teles, ki se drogirajo.

Čemu fanatično preganjanje narkomanskih teles? Telo, ki se drogira, je kontaminirano in travmatizirano, monstrozno in deviantno, neobvladljivo in nevarno, divje in riskantno, kaotično in nemoralno, nepodrejeno in nepodredljivo, neukročeno in neukrotljivo, predvsem pa nepodjarmljeno in nekoristno. Narkomanski užitek je za razliko od simuliranih užitkov, ki se v potrošniški dobi ponujajo iz vseh strani, povsem realen, čeravno je dosežen v svetu simulakrov in prividov; njegov glavni problem pa je, da je neutilitaren, kar v praksi pomeni, da je telo, ki se drogira, zavoljo svoje neproduktivnosti neinteresantno za procese kopičenja kapitala, saj nima niti instrumentalne vrednosti niti potenciala dobička.

Užitek morda res ne služi ničemur, toda droge so vsestransko funkcionalne. Podobno kot umetnost in religija so integralni faktor zapolnjevanja ali pa vsaj zatajevanja neke temeljne luknje ter odpravljanja po svojem bistvu neodpravljljive diaforične narave človekove eksistence. Diafora kot nejasna razlika, ki človeka ločuje od celote bivajočega in ki predstavlja zgolj dajstvo, ne pa tudi kajstva njegove drugačnosti, ima za posledico trajno občutje ne celovitosti, izločenosti in nesamozadostnosti. Droge so potemtakem simptom diafore kot ontološkega izhodišča človeka, obenem pa so njen protistrup. Ne

Kdo je najbolj uspešen in inovativen pri trženju iluzij, simulakrov in fiktivne tolažbe? So to droge, religija, umetnost ali pa morda neoliberalna laissez-faire ideologija?

samo umetnost, tudi droge imamo zato, da ne bi propadli ob resnici; njihova naloga je, da s pomočjo iluzije upravičijo eksistenco oziroma, v Adornovih besedah, naredijo neznosnost znosno. Vendar pa se dandanes, ko se svet sam mnogokrat interpretira kot čista fantazma, kot kaotična in razsrediščena entiteta, pri kateri ni niti najmanj jasno, kaj prihaja iz zunanjega sveta, kaj pa iz zavesti in nezavednega, postavlja ključno vprašanje: kaj je pravzaprav lažno in kaj resnično? Kdo je najbolj uspešen in inovativen pri trženju iluzij, simulakrov in fiktivne tolažbe? So to droge, religija, umetnost ali pa morda neoliberalna laissez-faire ideologija?

POLITIKA DROGIRANIH TELES

Telesa, ki se drogirajo, konec koncev niso nič drugega kot končni produkt celotnega sistema razmerij moči in oblasti, kot take pa jih lahko oblast učinkovito uporabi za utrjevanje in reprodukcijo svoje dominacije. Za primere se ni treba zatekati v krasni novi svet k Huxleyevi somi, zadošča že relativno površni pregled zgodovine. Predvsem amfetamini so bili množično distribuirani v času druge svetovne vojne med nemško in britansko vojsko, pa kasneje med vojno v Koreji, ruske oblasti so tovarniške delavce eksperimentalno pitale z različnimi stimulantmi, Malcolm X pa jih je promoviral kot integralne elemente pri procesu militarizacije telesa. Obenem so narkotiki nadvse uporabni za pasiviranje družbenega korpusa in minimiziranje močnosti za politični upor.

Prakse drogiranja so torej na eni strani vpete v reprodukcijo razmerij moči, na drugi strani pa lahko same funkcionirajo kot nosilke upora zoper normativne oblike življenja. Drogiranje kot izključno politično dejanje – kakor v primeru Pannelovega jointa v italijanskem parlamentu – je sicer relativno redko, toda pri intoksikaciji gre velikokrat tudi za simbolično osvoboditev od družbenih pritiskov, represije in systemskega nasilja. Obstaja precej subkultur, ki svojo identiteto gradijo na kombinaciji imidža, vrednot, norm in konzumacije drog, te pa v takšnem kontekstu dobijo ekspresivno funkcijo in postanejo metoda samodefiniranja. Kot pravi Burroughs, džank ni občasni kick, ki ga sproži dovajanje diamorfina v živčni sistem. Džank je način življenja, droge pa so pravzaprav ena izmed redkih točk, kjer je upor zoper ječo normalnosti sploh še možen, kjer je še vsaj do neke mere mogoče izraziti nestrinjanje in zapredanost nad obstoječimi razmerami in sugestiranimi življenjskimi vzorci. V postmoderini dobi, ko se dojema, da so bile vse meje že prekoračene in je sama možnost transgresije postavljena pod vprašaj, uživanje heroina še vedno škandalizira in šokira ter potemtakem nudi možnost zoperstavitve obstoječemu redu in oblastnim silam.

Vsak užitek ima svojo ceno, še prav posebej pa tisti, ki je uporabljen kot sredstvo in oblika upora zoper vladajoče mentalitete in disciplinsko oblast. Kdor se v družbi ne podredi, se lahko zanese na to, da mu bo slej ko prej izstavljen račun v podobi pripetja stigme in statusa izobčenca. Tudi telesu, ki se drogira in ki kot tako še ni prepoznano, z omenjenim zaznamovanjem ni prizaneseno. Telo morda res še ni diskreditirano, je pa vse kakor diskreditabilno, pri čemer je grožnja stigmatizacije vseprisotna in načeloma rezultira v vsaj določeni stopnji samoetiketiranja.

Narkomana bi torej lahko označili kot sodobnega homo sacra, ki je zavrgel kulturne cilje in slepo spoštovanje normativnih pravil ter je potemtakem corpus alienum v družbenem telesu. Poanta je torej v tem, da ni eden izmed »nas«. »Mi« smo množica discipliniranih, indoktriniranih, socializiranih, kultiviranih, skonformiranih, zdresiranih, ultramoralnih in nepatoloških ljudi in za-

voljo našega fascinirano razvitega črednega nagona smo nujno superiorni nad vsemi drugimi oblikami eksistiranja in delovanja. Ker smo se uspešno sprostuirali na trgu dela, iz sebe naredili marketinško atrakcijo in se nepovratno zreducirali na svojo tržno vrednost, smo si po neki bizarni logiki prisvojili sicer čisto fiktivno moralno kredibilnost, da dajemo vrednostne sodbe o življenju teles, ki se drogirajo, ter jih izpostavljamo mehanizmom diskreditacije, stigmatizacije, marginalizacije, kriminalizacije, demonizacije in socialne eliminacije, obenem pa nam služijo tudi kot prikladno platno, na katerega projiciramo svoje karakterne hibe in potlačene želje. Alternativni pristop medikalizacije in psihiatizacije je navkljub drugačnim pretenzijam v praksi pravzaprav še večja posebitev totalne hipokrizije, saj v svoji paternalistični maniri narkomana degradira na stopnjo infantilnosti in si ga pod prevezto, da ga zdravi, dejansko zgolj podreja.

Sicer se v naši družbi podrejanje kot tako ne problematizira, prej se je iz njega naredilo absolutno vrednoto. Zaradi tega telesu, ki se drogira, za to ni in ne more biti odpuščeno, razen morebiti nekoč, ko bo drogiranje popolnoma opustilo in se ponižno spokorilo za pretekla dejanja, obenem pa čutilo trajno hvaležnost za dobrotnost družbe, ki ga je ponovno sprejela medse. Skratka, če se podredi, mu je načeloma lahko spregledana pretekla nepodrejenost, vendar le ob upoštevanju še zmerom veljavnih pravil hierarhije, ki ga delajo vsaj do neke mere inferiornega.

Za konec bi v Foucaultovi maniri lahko dejali, da narkomanija pravzaprav ni oblika želje, pač pa nekaj zaželenega; to naj načeloma ne bi bilo mišljeno kot poziv, naj gre celotna svetovna populacija kolektivno na iglo, pač pa predvsem izraža težnjo po bivanju v svetu, kjer je praksi drogiranja priznana legitimnost in posledično status avtonomne nosilke upora zoper predlagane načine življenja, obenem pa tudi ustvarjalke novih. ∞

Performativni obrat

piše **Kaja Kraner**

Kadar preizprašujemo transgresivni potencial likovne umetnosti, je potrebno izpostaviti, da pravzaprav pripisujemo določen potencial povsem konkretnim fizičnim predmetom. Pobarvani dvodimenzionalni površini, tridimenzionalni obliki likovne materije, če smo nekoliko sodobnejši; premikajočim se podobam, ki niso film; po prostoru razporejenim objektom, ali – kar nas na tem mestu najbolj zanima: umetnikovi telesni prisotnosti in dejanjem te iste »prisotnosti«. Na kakšen način ima torej lahko umetnina sploh kakršenkoli potencial?

Ta isti predmet/dogajanje seveda nikoli ne nastopa izolirano ali v nevtralnem prostoru, temveč je vraščen v kompleksen diskurzivni konstrukt/okvir, ki šele vzpostavlja njegov pomen v tesni relaciji do zgodovine umetnosti. Šele preko tega razmerja lahko ta sploh kaj »počne«. In to, da mora kaj početi, sploh pa, kako naj to počne, je v veliki meri že vpisano v ta isti konstrukt.

Umetniško delo je seveda mogoče v neki meri zaznavati tudi izven institucionalnega okvirja, v vsakem primeru pa skozi lastno partikularnost, zaradi česar je teoretična uokviritev recepcije (preko te pa potencialnosti) umetnine nujno zgolj približna. Če lahko pogojno rečemo, da umetnina »učinkuje« predvsem v procesu zaznavanja, težko trdimo, da se njeno delovanje kadarkoli konča. Sploh pa, da ga je konec, ko je konec samega zaznavanja.

Na tem mestu se bomo zato dotaknili nekaterih umetniških praks iz bližnje zgodovine, ki poskušajo ozaveščati ravno proces zaznavanja umetniškega dela, pri čemer se zažirajo v same institucionalne mehanizme moderne umetnosti. Istočasno pa predstavljajo ilustrativen primer, kako je lahko morebitna radikalnost umetniških praks institucionalno (interpretativno) prebavljena in nevtralizirana, četudi ima, kot že izpostavljeno, do konkretne zaznave gledalca zgolj omejen dostop.

Performativne umetniške prakse, katerih vzpostavitev je mogoče locirati v ameriški in angleški kulturni prostor 60-ih in 70-ih let prejšnjega stoletja, označujejo vse vrste teatralizirane produkcije likovnih umetnikov, ki se dogajajo v neposredni prisotnosti publike. Za razliko od tega je mogoče body art razumeti ožje. Zajema namreč teatralizirane umetniške prakse, v katerih telo ne nastopa nujno kot tukaj prisotno (»v živo«), temveč predvsem dramatično seksualizirano, sploh pa izpostavljeno rasno, razredno, spolno itd. določeno.

Najočitneje body art posega predvsem v uveljavljene konvencije reprezentacije telesa, ravno tako pa klasičen statičen umetniški artefakt razblinja v golo akcijo/izkušnjo-kot-produkt. Če poskušamo pogledati izven najočitnejšega v nekoliko »globlje« mehanizme umetniškega polja, telo-kot-umetniško delo, hkrati pa nosilec umetniške/intelektualne avtoritete, pomeni predvsem poseg v pojmovanje telesa. Radikalno partikularizirano telo v body artu pa ravno tako (lahko) načenja predpostavljeno kantovsko brezinteresnost umetnostnega kritika/interpreta. Poudarjeni narcizem uprizarjajočega se telesa-kot-umetniškega dela (strategija samo-representacije telesa) namreč razbija distanco, erotizira relacijo umetniškega objekta in gledajočega subjekta. Temu ustrezno se hiazmično prepletajo vse dihotomne opozicije, ki predstavljajo temelj moderne umetnosti (objekt/subjekt, umetnina/gledalec, umetnina/umetnik, telo/um, forma/vsebina itd.). Neizbežno zainteresirana kritika pa ne more več nastopati kot edina »prava«. Preko uveljavljenih predstav o umetnosti in upodabljalnih konvencij se torej body art zažira tudi v sam temelj; operacionalno logiko moderne umetnosti.

V 90-ih letih prejšnjega stoletja je opaziti porast bodyartističnih praks in avtorjev, ki v/na telo vključujejo tehnološke vmesnike ter ozaveščajo vpliv virtualne resničnosti na izkušnjo (že predhodno virtualiziranega) telesa. Ravno tako pa tudi praks, ki se iz utelešene subjektivitete preusmerjajo v uprizarjanje telesa kot mesa, ki torej izpostavljajo »potlačeno« ontološko podstat podobe, nanašajoč se na telesno ranljivost, lokalnost, sploh pa končnost. Vendarle pa gre konceptualno za »logično nadaljevanje«, zaostritev (če ne že kar dopolnitev) intersubjektivnosti, kontinuitetnosti dihotomne matrice, ter posredovanosti in nadomestnosti telesa-jaza ipd. V tem smislu je mogoče brati zgodovino body arta vzporedno s teorijo, četudi ga je neustrezno zvesti na enostavno transkripcijo teorije v (umetniško) prakso. Kot se je na primer teza, da ravno konstantno ponavljanje družbeno-spolnih norm šele vzpostavlja vtis trdne substance-identitete, bolj ali manj infiltrirala v »teoretični mainstream«, se je podobno (najverjetneje v procesu institucionalizacije) zgodilo tudi z body artom. Predvsem estetsko-formalna plat body arta in performansa (performativnost, procesualnost, interaktivnost, poudarjena relacijskost ipd.) je skorajda v celoti izpodrinila klasični statični in trdni umetniški objekt. Dober primer tega je letošnji 29. Mednarodni grafični bienale, ki namesto medija grafike prinaša »medij« umetniških dogodkov oziroma dokumente le-teh. Gre torej za proces, ki bi ga lahko opisali kot: 'iz anti-formalističnega umetniškega dela je nastala nova, sodobna umetniška forma', pa bi pravzaprav zgolj povzeli eno izmed uveljavljenih institucionalnih interpretacij.

V kolikšni meri institucionalizacija in popularizacija radikalnih umetniških praks posega v njihov izvorni potencial, seveda ni izmerljivo. Se pa ta, kot smo poskušali izpostaviti, znotraj umetniškega polja prvenstveno udejanja predvsem na dveh »frontah«. Umetniška institucija in njeni operacionalni mehanizmi, ki vzpostavljajo tudi aktualno pojmovanje/ideologijo umetnosti (in ki radikalno delo pogosto vključijo v novonastalo ideologijo), se namreč le delno prekrivajo z gledalčevo predstavo o umetnosti (in ne zgolj umetnosti), v katero lahko posegajo umetniške prakse. Deluje torej, kakor da je ravno gledalec tisti nepredvidljivi člen, ki se lahko vsaj v neki meri izogne učinku nevtralizacije radikalnosti umetnine s strani institucije. Hkrati pa, ker vedno obstaja določen prepad med umetniškimi intencami, umetnino in njim, tudi morebitnemu »terorju radikalnosti« same umetnine. ∞

Zvok – ?

People do respond to that bottom frequency ya know ... The people have to feel it.
(V.I.V.E.K. – Feel It)

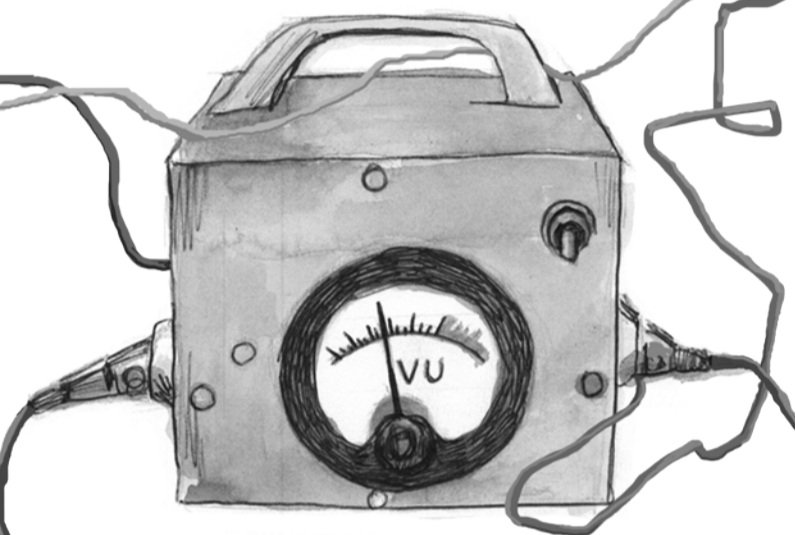
piše **Andrej Tomažin**
ilustracija **Jana Božič**

Ob ironičnem zatrjevanju, da se vse prevečkrat dogaja, da glasbi na pomoč prihaja Teorija, da je Teorija tista, ki razodene glasbi nekaj novega, nekaj pаметnih pripomb o življenju, se strinjamo s Kodwom Eshunom (*More Brilliant Than the Sun*, 1998) in poskušamo slediti njegovi misli, da je glasba v današnjih časih mnogo bolj konceptualna kot kdajkoli v prejšnjih stotih letih in, napolnjena z močjo, samo čaka, da se jo aktivira, prižge in zlorabi.

Piratske radijske postaje v Londonu so v svojih najboljših letih po prehodu v nov milenij svojo glasbo pošiljale skoraj desetim odstotkom prebivalcev londonskega megalopolisa, ki so v dobi vizualnega še zmeraj posegali po starih tranzistorjih. Čeprav takšna izjava – po prvem branju – ne dopušča obstoja Londončana, ki bi se še vedno igral z gumbom on/off zgolj zaradi vsebine radijskega programa, se intuitivno zdi, da se je ravno to zgodilo. Razmislimo, zakaj. Nekaj poslušalcev je bilo ostanek die hard oboževalske baze piratskih rad'jskih postaj že od prej, iz časov d'n'b-ja in jungla, druge pa so k temu najbrž spodbudili drugje nedostopni riddimi in komadi, ki se jih je lahko slišalo le prek radijskih valov na točno določenih frekvencah. Najbolj znan londonski piratski radio, Rinse FM, je začel delovati že leta 1994 s trdimi ritmi oldschoola jungla, svojo piratskost pa je obdržal vse do leta 2010, ko mu je Ofcom – ki nadzoruje radijske frekvence in s pomočjo DTI (Department of Trade and Industry) preganja pirate – podelil licenco. Prek njegovih frekvenc se je nekje na začetku tisočletja slišalo Wileyja, enega izmed začetnikov grima, Dizzeerja Rascala, v kasnejših letih pa so svoje posnetke predvajali tudi dubstepaši Skream, Kode9 in Plastician. V *Fact Magazine*u so o važnosti dotične piratske postaje celo zapisali, da bi bila žanra grime in dubstep brez nje pov-

ja, da niso želeli legalnosti, ker bi hoteli vrteti neumne reklame in služiti na njihov račun, temveč da bi ob pogledu na njihovo sceno ljudje rekli, da niso kriminalci, temveč opravljajo (nekakšno) pravo delo. Primer daje slutiti vmesno fazo socialne transformacije, omenjene poprej, vendar se zdi, da je treba prevpraševanje o obstoju avtonomije in subverzije premakniti na drugačno točko, jo premisliti iz drugačnega zornega kota. Treba jo je namreč uzreti zunaj binarnega sistema avtonomno/subverzivno in marketinško/potrjevalno.

Steve Goodman (*Sonic Warfare*, 2009), bolj znan kot škotski dubstepaš Kode 9, in Kodwo Eshun, katerima pričujoči tekst dolguje zasluge za marsikatero idejo, sta leta 2009 na konferenci *Audio Poverty – Musik und Armut* pod drobnogled vzela teorijo dolgega repa (long tail the-

ory – LIT) Chrise Andersona, obrazloženo in razdelano v reviji *Wired* pet let poprej. Predpostavke »nove« ekonomske teorije – ki je v celoti vezana na »novi« medij interneta – govorijo o ustvarjanju nič, s pomočjo katerih vsakršen izdelek dobi svojega kupca in obratno, vsak kupec lahko – z neko količino vložene časa in dela – dobi samo sebi ugovarjajoč izdelek, ne glede na njegovo eksotičnost ali posebnost. Povedano drugače, v skoraj neskončni izbiri produktov, najsi so ti prelepljeni z etiketo kulturnih izdelkov, npr. glasbe, filma, etnično-kulturnih izdelkov ali tistih s popolnoma utilitarno vlogo, obstaja optimalno ravnovesje med povpraševanjem in ponudbo. Teorijo dolgega repa lahko razumemo kot še en način vzpostavljanja moči, v docela fukojevskem smislu, kjer se kot taka najbolj oplaja ravno na polju socialnega. Z njeno teoretično obdelavo in družbenim obstojem je povprečen ustvarjalec primoran postajati vse boljši prodajalec, neekonomist z ogromno količino znanja o delovanju mikroekonomskih procesov, njegova vednost pa prihaja iz različnih tutorialov z interneta, ekonomije za telebane itn. Zanke (loopi) med glasbeno inovacijo in masovnim marketingom se krajšajo. Kritika teorije, na čelu z Willom Pagom in Andrewem Budom, njenim snovalcem, prikazuje podatke, po katerih internetni potrošniki v obdobju 2007–2008 niso kupili niti 85 odstotkov glasbenih albumov, ponujenih na spletu. S tem je v procesu digitalnega marketinga vzpostavljena drugačna hierarhija – od predstavljene – v razmerju povpraševanje : ponudba, ki je še zmeraj vezana na hite in ustvarjen hype okrog določenega produkta, v našem primeru okrog dolo-

sem drugačna.

Najsi imenujemo piratsko intervencijo v medijski prostor začasna avtonomna cona piratske utopije (po Hakimu Beyu) ali parazitsko zavračanje velikih tehnokulturnih mrež (po Bruceu Sterlingu) ali kampanjo upora na simboličnem bojišču (po Simonu Reynoldsu), je vprašanje piratskih radijskih postaj najbolj povedno zaključiti z mislimi Matta Masona, kratko oblikovanimi v besedni zvezi piratova dilema. Piratova dilema nastane tedaj, ko za zunanje opazovalce piratstvo postane problem, ko se morajo odločiti, ali se bodo piratom uprli ali pa jim bodo – ko ugotovijo, da je na njihovem delovanju nekaj vrednega – postali konkurenčni, saj je piratstvo kot inovacija pravzaprav odličen način marketinga. Na ta način se vzpostavi ekonomski in družbeni hibrid, kjer avtonomne cone piratske utopije na eni strani gradijo lastno infrastrukturo zvoka in notranjih povezav, na drugi strani pa velike korporacije in marketinška podjetja izrabljajo njihov potencial kreiranja glasbenih inovacij v povsem ekonomske namene. Piratstvo iz subverzivnega kulturnega orožja mutira v pretkan poslovni načrt. Vprašanje, ki se ob tem postavlja, je naslednje: lahko piratske radijske postaje v takšni ekologiji povezovanja različnih plasti socialnega obdržijo lastno avtonomijo ali pa morajo zaradi preobilice korporativnih posnemovalcev storiti mili konec? Ali pa so ga celo že? Primer Rinse FM in odgovor njegovega lastnika, DJ Geeneusa, na vprašanje, zakaj so želeli legalno frekvenco, je dvoumen. Odgovar-

Na eni strani se je sodobni razvoj soničnih orožij usmeril v izdelovanje LRAD (long range acoustic device), uporabljanih predvsem na protestnikih. V zadnjem času poročajo tudi o akcijah zoper somalijske pirate, kjer so z bolečimi zvočnimi topovi, poslanimi prek dolgih razdalj, uspešno preprečili vkrcanje in zasego ladje.

Sonic Warfare: Sound, Affect, and the Ecology of Fear
steve goodman
The MIT Press, 2009

More Brilliant than the Sun
Kodwo Eshun
Quartet Books - 1998

The Pirate's Dilemma
Matt Mason
Free Press, 2008

Hrup
Jacques Attali
Maska, 2008

čene zvrsti ali določenega glasbenika. Takšno mišljenje se ujema s krajšanjem časovnega loopa med inovacijo in masovnim potrošništvom, kjer je sodobni potrošnik na polju glasbe prisiljen stati en korak pred drugim, napovedujoč nove trende in nove popularne glasbenike. Ali povedano v maniri metateorije šal, najbrž je vsak od nas slišal že vsaj eno šalo o hipsterjih.

Dosedanja – precej skopa – umestitev v čas izhaja iz naivnega interpretiranja določenih vzvodov in dejstev, nastajajočih na okopih delovanja določenih teorij in korelirajočih praks. Za podrobnejši uvid v potencialnost določenih dogodkov v zgodovinskem razpletu časa pa je sinhroni – čeprav včasih izčrpen – pogled neustrezen. Dvajseto stoletje je – v povezavi z razvojem medijev, tehnologije in industrije – dalo zgodovini umetnosti izjemno plodno področje zgodovinskih avantgard, katerih vplive in mutacijske razvoje lahko spremljamo še danes.

S futurističnim gibanjem je v Evropi zavel veter dinamičnih gibanj, vse od dadaizma prek lokalnih gibanj, denimo zenitizma, do nadrealizma. Mnogo bolj pomembno pa je dejstvo, da se je znotraj futurističnega zanimanja in prevračanja že znanega znašel tudi zvok. Marinettijevi poskusi z zvočnimi pojavi, šumom in hrupom, natančneje s prenosom zvočnega v knjige (Zang Tumb Tuuum! med letoma 1912 in 1914) so se izkristalizirali v manifestu Umetnost hrupov Luigija Russola iz leta 1913. Russolo trdi, da je bila na začetku glasba harmonija zvoka, v sodobnem času pa postaja ta vse bolj zapletena in stremi k vključevanju disonantnih in čudnih zvokov, s čimer se vse bolj približuje t. i. hrup-zvoku. Z združevanjem konceptov hrupa, vojne in hitrosti ter občutenji industrijske dobe so futuristi pričeli napadati harmoničen red, ki je kasneje povlekel

sejanja – v upanju po najdbi novega in drugačnega – proti limitam hrupa in tišine je bila v tem, da takšno sejanje omejuje zvočno intenzivnost s tem, da izrisuje preproste proporcionalne povezave med glasnostjo in hitrostjo namesto kompleksnejših profilov dinamike frekvenčnega spektra in poliritmičnih vzorcev hitrosti in počasnosti.

Že omenjeni Kodwo Eshun hrup razkrije v luči poliritmičnega, predvsem pa se od povečevanja hitrosti napoti k bolj zapletenemu sistemu različnih hitrosti, upočasnitev in zaustavljanj. Njegov futurhythmachine predstavlja model umetnega kontinuuma, ki ga vodi želja po proizvodnji, sin-

teiziranju, rezanju, lepljenju in editiranju. Sam rhythmachine pa predstavlja algoritmično entiteto z močjo moduliranja gibanja teles in nastopa proti klišejski brezritmični glasbi prihodnosti, ki obnavlja industrijsko čutno hierarhijo in zaklepa, kot eksplicira Eshun, čute v kartezijanski zapor. Eshun poskuša prek estetike (in etike) afrofuturizma, pravzaprav afrodiasporičnega futurizma, subvertirati futurologije, ki se ukvarjajo z ujetjem Afrike in njene diaspore v demoralizirajoči apokalipsi, obenem pa vzpostavlja kartografijo marginalne kulture basa, ki se najbolj kaže v t. i. bass materializmu, kolektivni konstrukciji vibracijskega okolja, skoncentriranega na nizke frekvence, kjer se prek zvoka razširi otipljivost (kot vibriranje kože).

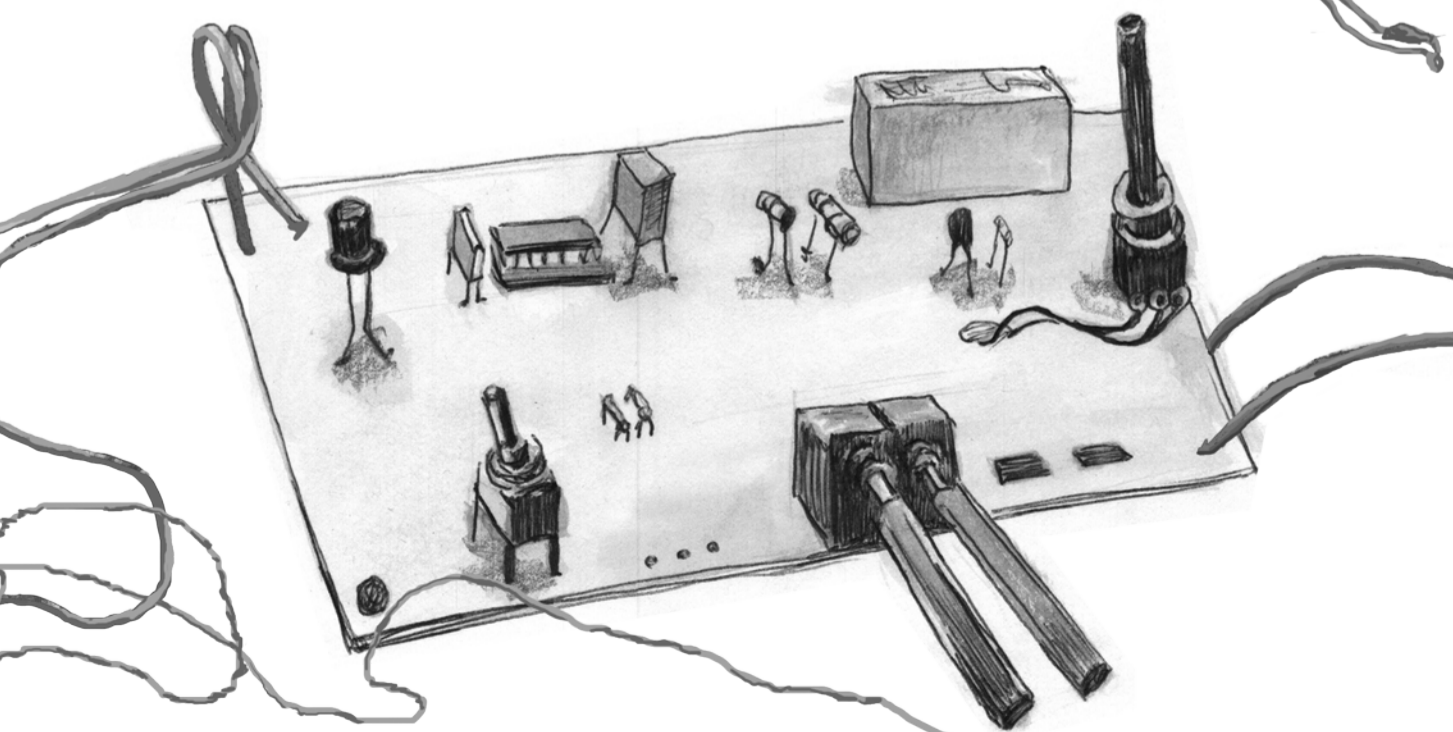
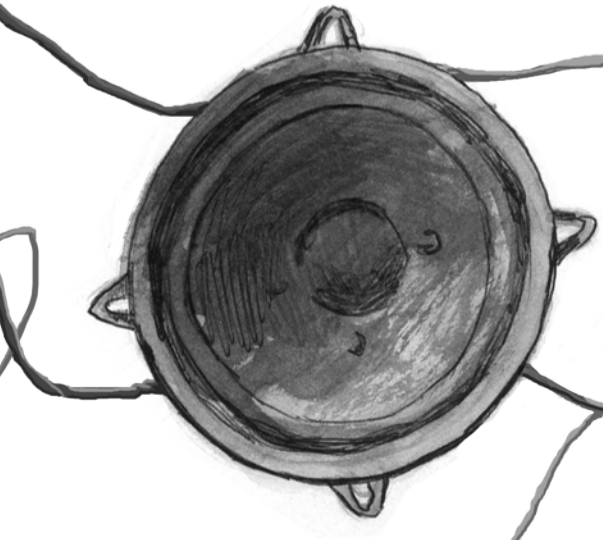
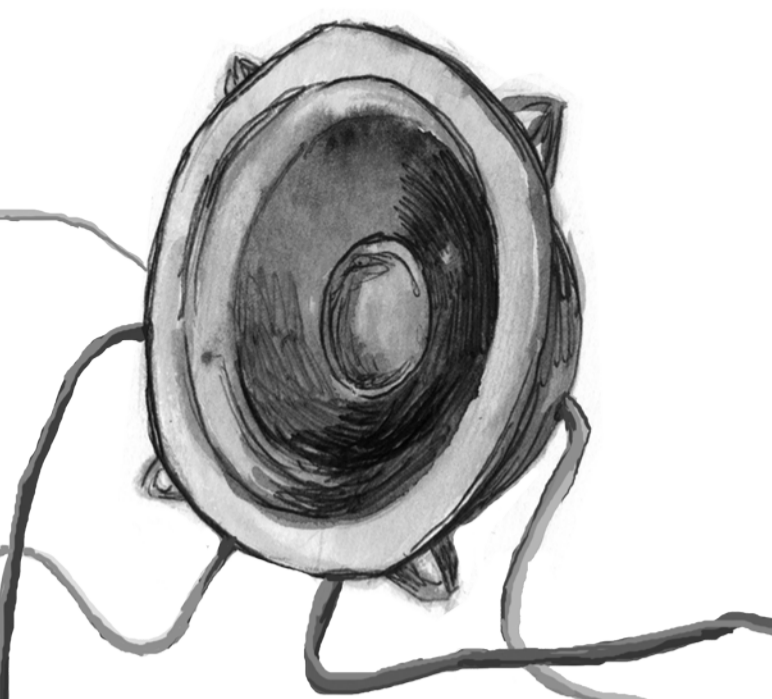
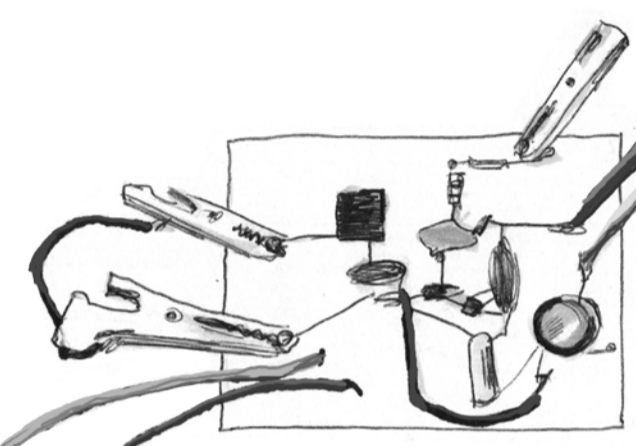
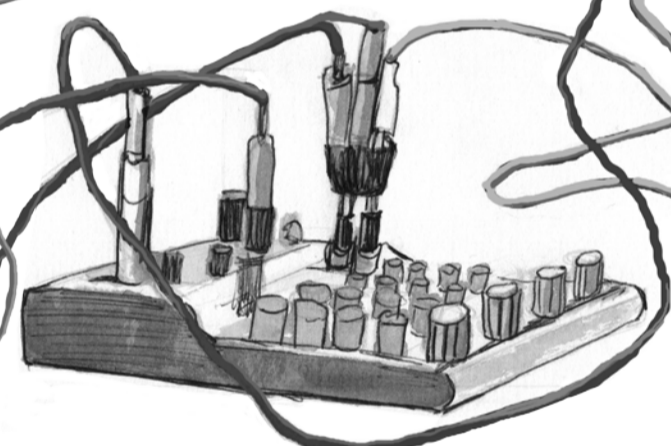
Na svoji koži so učinke zvoka občutili tudi Vietnamci. Filmska izvedba Apokalipse zdaj je prinesla najbrž eno najbolj zapomljivih scen filmske zgodovine skozi prizmo glasbe. Kilgore ob posnetkih napada z napalmom iz ogromnih zvočnikov helikopterjev ameriške vojske predvaja Wagnerjevo Ježo Valkir, posnetki obupanih Vietnamcev pa postanejo zgolj odraz predvajanja na jakosti, ki bi pri poslušanju od blizu povzročila gluhost. Kot predstavitev resničnih dejanj ameriške vojske v tedanjih razmerah je tudi to sprožilo dve smeri razmišljanja. Na eni strani se je sodobni razvoj soničnih orožij usmeril v izdelovanje LRAD (long range acoustic device), uporabljenih predvsem na protestnikih. V zadnjem času poročajo tudi o akcijah zoper somalijske pirate, kjer so z bolečimi zvočnimi topovi, poslanimi prek dolgih razdalj,

uspešno preprečili vkrcanje in zasego ladje.

Na drugi strani pa se, če ostanemo v filmskem miljeju, vse bolj uporabljajo neslišne frekvence, ki regulirajo in modulirajo občutja gledalcev. Če neslišni visoki toni (nad 20.000 KHz) v realnem življenju odganjajo komarje, je Gaspar Noe pri svojem filmu *Nepovratno* na pomembnih mestih vstavil neslišne nizkofrekvenčne (okrog 27 Hz) vibracije, s katerimi je želel v gledalcu vzbuditi občutke nelagodja in neznanе tesnobe. Če je lahko zvok z določeno uporabo namenjen povzročanju poškodb in odganjanju sovražnikov, na kratko, je uporabljen kot orožje, ga lahko na drugi strani uporabimo kot možnost vzpostavitve prostora, v katerem zavladajo kratki trenutki užitka in sprostitve prav zaradi učinkovanja zvoka. Global ghetotech predstavlja s skupnim označevalcem basovske žanre ameriških industrijskih mest, juke, footwork, brazilskih favel, favela funk, Johannesburga, kwaito in angolskega kuduruja, vsem pa je skupna že nekoliko romantična ideja prostora sprostitve v drugače s strahom in tesnobo napolnjeni periferiji velikih mest, kjer je tista entiteta – zvok, ki lahko policiji pomaga razgnati razočarane protestnike, obenem tudi sredstvo veselja (beg pred čim pa potem predstavljajo basovske vibracije v centrih mest, v dragih klubih?). Ali z besedami Deleuza in Guattarija, glasbo (v nasprotju z refrenom) žela želja po destrukciji, iztrebljanju, prelomu in premiku. Ali ni to ravno njen potencialni fašizem?

Zgodovinski tok tehničnega razvitja zvočne sile je, summa sumarum, zaznamovan z različnimi prehodi med sočasno obstoječimi fazami: prehod od nasilja visoke jakosti do neslišnih frekvenc zgornje in spodnje limite frekvenčnega polja zvoka. Prehod od vzpostavljanja discipline in kazni do komaj opazne kontrole skozi modulacijo tonalnosti, od prisilnih sprememb obnašanja do distribucije samokontrole in od glasbe kot užitka do glasbe kot sredstva, ki utesnjuje in jezi. Kot v svoji knjigi razlaga Goodman, pa vse te faze mnogokrat obstajajo povsem sočasno in ne zgolj kot evlucijski tok. ∞

črto vse do Attalija in preko, vse do sedanjih nojzerskih praks in teorij. Hrup je, v primerih futuristov in Jacquesa Attalija, razumljen kot tak, ki leži zunaj glasbe, ki ima možnost ogrožanja od zunaj, s tem pa je razumljen tudi kot kulturno orožje z možnostjo napada na glasbena kodiranja in mreže. Kot tak je bil pred teorijami kaosa in razvojem informacijske teorije nujno dojet z označevalci uničenja, dezorientacije, umazanije in agresije. Za Attalija, celo radikalneje kot za futuriste, hrup predstavlja možnost uvida v prihodnji razvoj ustroja sveta. Ali, povedano drugače, njegovi koncepti godbenega reda in kaosa se preslikajo na paralelne socialne tokove nasilja in socialnega reda. Enoumno razumevanje hrupa kot agenta kaosa, ki v harmonični svet prinese disociacijo in nered, se prek akustične ekologije in radikalnega posega Johna Caga v 4'33", kjer glasba postane tišina, zasučje v dve smeri. Napaka

la petite mort